

040120000006

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
ІМЕНІ В.І. ВЕРНАДСЬКОГО

На правах рукопису

ВАРАВА ТЕТЯНА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 801.3(091)+655.4/.5(091)

ДІЯЛЬНІСТЬ ТА НАУКОВО-ДОВІДКОВІ ВИДАННЯ
СЛОВНИКОВИХ КОМПІЇ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ НАУК
(1918-1933)

Спеціальність 07.00.08 – книгознавство,
бібліотекознавство, бібліографознавство

ДИСЕРТАЦІЯ
на здобуття наукового ступеня
кандидата історичних наук

Науковий керівник
ДУБРОВІНА ЛЮБОВ АНДРІЇВНА
доктор історичних наук, професор

Київ 2000

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. На сьогодні питання щодо термінологічних словників з усіх галузей знань: сучасної української мови, архівної, історичної, географічної, архівної, природничої, математичної, біологічної термінології і т.ін., стоїть так само гостро, як і на початку 20-х років XX ст. Це зазначається й в Указі Президента України "Про розвиток національної словникової бази" № 967/99 від 7 серпня 1999 р.

Вивчення історії, бібліографічної та видавничої діяльності словникових і термінологічних комісій (зокрема в галузі науково-довідкових видань), що діяли при УАН - ВУАН у 20-х - на поч. 30-х років XX ст. є тим актуальніше, що всю словникову роботу в Україні до початку 30-х років було сконцетровано саме в Академії наук України. До їхньої діяльності було залучено кращі наукові кадри, відомих фахівців усіх трьох відділів ВУАН.

Дослідникам залишився значний доробок: словники, картотеки, схеми, методик: систематизації карток, збирання матеріалу тощо. Залучення цієї інформації до наукового обігу, значною мірою, на сьогодні, заповнить існуючі прогалини в історії вітчизняної академічної науки, допоможе розширити коло проблем, в яких працювали ті чи інші вчені, та визначити їх особистий внесок у цих галузях наукової діяльності.

Стан наукової розробки проблеми. Діяльність словникових комісій, їх бібліографічний і видавничий доробок комплексно не досліджувалися в українській історіографії, а до кінця 90-х років не здійснювалися й бібліографічні реконструкції наукових і науково-довідкових видань Академії, що перешкоджало об'єктивному

висвітленню названого періоду діяльності комісій. Єдиним винятком можна вважати "Каталог видань Української Академії наук 1918 - 1930" (Чикаго, 1966), який був недоступний для українських учених упродовж значного часу і, як показали наше дослідження, значною мірою не повний. Окремі аспекти діяльності комісій фрагментарно було наведено в узагальнюючих працях Н. Д. Полонської-Василенко, в тому числі "Українська Академія наук. Нарис історії", що вийшли друком у Мюнхені в 50 - х роках й були репродуковано перевидані (К., 1993). В узагальнюючих виданнях 60 - 80 - х років з історії Академії діяльності словникових комісій не висвітлювалися. У 90 - х роках почалося активне вивчення історії ВУАН у різних аспектах, зокрема вийшли друком три книги збірників документів з історії Академії наук (К., 1993, 1998), де було опубліковано важливі документи з історії діяльності комісій. Проте ґрунтовних досліджень даного питання не проводилося. Єдиним винятком можна вважати огляд історії Комісії для складання біографічного словника діячів України В. С. Чипка; Історії Правничо-термінологічної комісії, що висвітлювалися І. Б. Усенком, а також історії підготовки ботанічних словників А. Коробченка.

Деяких питань торкнулися у своїх статтях Н. М. Глібчук, М. А. Жовтобрюк, Р. Я. Гіріг у статтях про долю О. С. Грушевського, О. В. Юркова в роботі про діяльність Науково-дослідної кафедри історії України М. С. Грушевського, В. А. Кучмаренко, яка встановлювала структурну організацію УАН - ВУАН та склад її архівного фонду.

В існуючих працях з даного питання лише частково відобразилися аспекти, пов'язані з концептуальними та методологічними підходами, видавничою діяльністю, організацією

роботи з документами й особистим внеском окремих учених, які працювали у словникових комісіях.

Зв'язок дослідження з науковими програмами, планами, темами. Обрана тема розроблялася згідно з планами науково-дослідної роботи Інституту архівознавства НІУВ на 1998 - 2000 рр. "Архівний фонд НАН України (1918 - 1941 рр.): археографічно-інформаційний опис", та в перспективному плані на 2001 - 2002 рр. "Архівна спадщина Української науки".

Об'єкт, предмет і методи дослідження. Об'єктом дисертаційного дослідження є діяльність словникових комісій УАН РУАН (1918 - 1933). Предмет дослідження охоплює коло історичних питань, щодо розвитку і діяльності словникових комісій у галузі створення мовних та термінологічних словників і, зокрема, в галузі підготовки науково-довідкових видань. У дисертації застосовано сукупність методів історичного дослідження: історико-порівняльний, хронологічний, конкретно-історичний, а також спеціальні методи історіографічного і джерелознавчого аналізу документів, бібліографічної реконструкції та книгознавчого аналізу видавничої діяльності.

Мета і завдання дослідження. Основною метою є встановлення історії створення, основних напрямів наукової й науково-видавничої діяльності, структури і персонального складу комісії.

Конкретні завдання дисертації полягають у тому, щоб:

- з'ясувати передумови створення словникового напрямку в Академії наук України;
- вивчити історію, особливості формування, кількість, структуру словникових комісій у складі Академії наук;

- - скласти цілісну картину з історії словникових комісій;
- - провести джерелознавчий аналіз складу й змісту архівних документів, порівняти їх з опублікованим матеріалом, і розглянути цю спадщину як комплексну джерелознавчу базу вивчення історії словникових комісій та їх видавничу діяльність;
- - провести бібліографічну реконструкцію видавничої спадщини і джерелознавчу реконструкцію неопублікованих матеріалів, на базі ділових документів трьох відділів, що залишилися після ліквідації УАН - ВУАН і зберігаються в архівних фондах;
- - встановити взаємозв'язок між науковими дослідженнями співробітників комісій та виданням словників, визначити роль учених, які працювали в комісіях, оцінити їх особистий внесок у видавничу діяльність.

Джерельна база дослідження. Основним джерелом даного дослідження були документи УАН – ВУАН та керівних органів влади й управління за 1918 – 1934 рр., що зберігаються у відомчому фонді УАН – ВУАН (ф. 10, “Архів АН УРСР”) НБУВ, Інституту рукопису, Інституту архівознавства, архіву Ірениїї НАН України й Центральному державному архіві вищих органів влади та управління України (ф. 166). Залучалися і документи особових архівних фондів видатних діячів УАН – ВУАН.

Хронологічні рамки дослідження визначені самим предметом дослідження – періодом діяльності та розвитку УАН – ВУАН (1918 – 1933) до реорганізації, коли словникові комісії були ліквідовані.

Усе це дозволяє виявити найважливіші реалії процесу розвитку науки, її динамізм і зв'язок з іншими суспільними інститутами.

Наукова новизна полягає в тому, що проведено реконструкцію джерельної бази; до наукового обігу залучено значний обсяг архівних матеріалів; встановлені напрями діяльності словникових та термінологічних комісій і взаємозв'язок між ними. На цій основі:

- реконструйовано цілісну картину діяльності словникових комісій: відтворюється історія їх становлення і розвитку, встановлюються реальні процеси, які проходили в той період;
- доведено, що в словникових комісіях сформувалися наукові колективи, які мали програми досліджень, сформували систему комунікацій, що уособлювала стабільність і наступність наукового пошуку;
- проаналізовано наукові розробки та бібліографічну і редакційно-видавничу діяльність у 1918 – 1933 рр.;
- дано оцінку доробкові учених і з'ясоване місце досліджень, які проводилися у словникових комісіях у системі наукових досліджень того часу;
- визначено головну роль українських учених, які заснували НАН України, створили її структурні підрозділи, зокрема словникові комісії й успішно в них працювали, не дивлячись на надзвичайно важкі часи для української інтелігенції.

Практична цінність дослідження. Результати досліджень є основою для вивчення історії розвитку комісій, які репрезентували мовні галузі наук (мовознавство і літературознавство), а також інші напрями наукової лексики в Академії наук України, у документознавстві, для вивчення біобібліографознавства окремих видатних учених. Прагнучи значний доробок словникових комісій, результати дослідження використовуються не лише в дослідженнях

історії НАН України, а й викладачами і фахівцями для методологічних розробок при складанні сучасних термінологічних словників, а також у курсах бібліографії та джерелознавства профільних вищих навчальних закладів України.

Апробація роботи. Основні положення дослідження апробовано на конференціях з історії словникових комісій Української Академії наук // *Архівознавство. Археографія. Джерелознавство: Міжвідом. наук. зб. Вип. 1: Архів і особа*. – К., 1999. – С. 254 – 258.; *Пропозиції В. І. Вернадського щодо розробки концепції створення Української Академії наук та її структури (1918 – 1919)* // *Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. – 2000. – № 3. – С. 351 – 357; методологічних та науково-практичних семінарах НБУВ, публікаціях, міжфондовому покажчику (додатки до збірника документів "Історії Національної Академії наук України. 1918 – 1933" (К., 1993, 1998) до I, II та III книги), і в розробках іменного покажчика до цього ж збірника.

Структура дисертації зумовлена метою та завданнями дослідження. Вона складається із вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел і літератури (167 назв), висхідних на 155 стор. машинописного тексту, додатків.

РОЗДІЛ 1. Історіографія і джерельна база дослідження історії та видавничої діяльності словникових і термінологічних комісій УАН - ВУАН

1.1. Дослідження історії створення УАН – ВУАН, словникових та термінологічних комісій і видавничої діяльності

Дослідження історії створення, функціонування, основних напрямів науково-практичної, дослідницької та видавничої діяльності словникових комісій УАН - ВУАН є складним, багатовекторним питанням у вітчизняній науці. Хоча деякі згадки в спеціальній літературі й трапляються в сучасних дослідженнях історії науки в Україні, але як комплексна проблема, пов'язана із концепціями та напрямками розвитку національної науки і культури в Україні в 20 - 30-х роках в історіографії не розглядалася. Це є наслідком тривалого замовчування в історичній науці багатьох питань, що виникали в період існування Національної Академії наук - Української академії наук та Восукраїнської академії наук у час її формування в 1918-1933 рр., до перемоги комуністичної ідеології нового радянської держави і конституційного зміцнення нового суспільно-політичного ладу в СРСР, декларованого як закономірний результат змагань капіталістичної та соціалістичної систем і перемоги соціалістичної системи в СРСР. Розвиток науки й культури був оголошений національним за формою та соціалістичним за змістом. Відтоді й до кінця 80 - початку 90-х років, тобто до проголошення незалежності України і звільнення від ідеологічних обмежень у її національному розвитку відбувається свідоме обмеження відкритого доступу до джерельної бази історії

науки, замовчування реальних історичних подій, у літературі та пресі подається створення інтерпретація історичних фактів і процесів.

Тому, незважаючи на певні згадки про існування установ, комісій, кафедр УАН - ВУАН у 1918 - 1933 рр., наукова література цього періоду потребує критичного до себе ставлення, а аналіз історичних подій цього періоду - переважно не лише з позицій повноти джерельної бази, а й об'єктивного джерельного аналізу на засадах нового підходу до осмислення шляхів розвитку науки. У питаннях розвитку словникових комісій деякі аспекти дослідники зовсім не розглядали. В кою таких, мало вивчених входить і питання що стосується історії Академії наук України, зокрема історії створення і діяльності словникових та термінологічних комісій, що діяли в її структурі: Постійної комісії для складання словника українських діалектів науки, історії, мистецтва та громадського руху, Постійної комісії для видання історично-географічного словника української землі, Постійної комісії для складання словника живої української мови, Постійної комісії для складання історичного словника української мови, Правописно-термінологічної комісії.

Дослідження історії діяльності цих комісій практично не проводилося впродовж значного часу. Після "реорганізації Академії наук у 1933 - 34 рр. дослідження історії національної науки того часу були заборонені. Історія УАН в різних джерелах подається дуже коротко і стисло, в неповному обсязі, фальсифікуються дати (так, дата створення Академії наук подавалася 12 лютого 1919 р. У цей день у Києві відбулися загальні збори вчених-засновників УАН А. Ю. Кримський доповів, що він разом із В. І. Вернадським відвідали народного комісара освіти Тимішарового робітничо-селянського уряду

України В. П. Затонського і той розглянув та затвердив перший кошторис УАН і забезпечив фінансування Академії. Згідно з наказом В. П. Затонського, УАН було передано садибу й будинок по вул. Володимирській, 54. Ця дата набула значення офіційної й послідовно вказувалася аж до 80-х років, поки не була спростована у праці К. М. Ситника, С. М. Стойка і Є. М. Апанович "В. И. Вернадский: Жизнь и деятельность на Украине" (К., 1998). Ця дата подається в радянських енциклопедичних словниках (Київ, Енциклопедичний довідник, 1981, Советский энциклопедический словарь, 1989), в багатьох виданнях з історії Академії наук. А. Артемський в праці "Що таке Всеукраїнська Академія наук" (1931) датою заснування УАН вважає 12 грудня 1919 р., коли Народний комісаріат освіти УСРР "...прагнути забезпечити справжню наукову діяльність ВУАН, дістав від уряду УСРР дозвіл передати до Академії 3-поверховий будинок на вул. Короленка, 54 в Києві" (с. 19), та Голосівський ліс. Багато уваги цей автор приділяє політичним подіям, які проходили у державі та в АН і майже не описує тогочасні досягнення УАН - ВУАН. Відомості про словникові і термінологічні комісії повністю відсутні.

У такому ж кслючі написано: "Всеукраїнська Академія наук на службі соціалістичного будівництва" (1933), Праці Ювілейної сесії ВУАН, присвяченої 15-літтю Жовтневої революції (1933), "Розвиток науки в Українській РСР за 40 років" (під ред. О. В. Паладіна, 1957). Так, у найрецензованішому виданні О. В. Паладіна "Академія наук Української Радянської Соціалістичної республіки, 1919-1944" (1944) нічого не сказано про створення і діяльність словникових комісій (1918), про Інститут української наукової мови (УІНМ) (1921). Огляда

починається зі створення та діяльності Інституту мовознавства (1 серпня 1930 р.).

Незважаючи на те, що в період відлиги, у 60-70 рр., значно розширилася інформація про діяльність Академії наук УРСР, ряд видань, написаних у ті роки, не містив відомостей про словникові та термінологічні комісії і вчених-мовознавців, які в них працювали. Серед них, зокрема "Історія Академії наук Української РСР" / Під ред. Б. С. Пятоня, в 2 кт., 1967, "Академія наук Української РСР. 1969" (1969), В. М. Терлецький "Академія наук Української РСР. 1919-1969. Короткий історичний нарис" (1969.), "История Академии наук Украинской ССР" / Під ред. Б. С. Пятоня (1979), "Історія Академії наук УРСР" / Під ред. Б. С. Пятоня (1982), "Академия наук Украинской ССР. 1982" / Під ред. Б.С. Пятоня (1983), "История Киева. Киев социалистический". Т. 3, (1985), "Академия наук СССР. 1985" / Під ред. Б. С. Пятоня (1986) та ін.

Не відміну від видань, що виходили у радянській Україні, в українській діаспорі видавалися наукові розвідки, бібліографічні праці, публікувалися документи з історії УАН - ВУАН. Так, досі не втрачено значення для науки бібліографічне видання Ю. Шереха "Восход Ганцов Олена Курило" (Вінніпег, 1954), де розглянуто творчу діяльність видатних українських філологів. Д. Соловей у своїй роботі "Українська наука в колоніальних путях" (Нью-Йорк) порівнює стовідношення між науковцями корінної національності кожної республіки з загальною кількістю в ній науковців. Конкретні цифри витрат на науку із загальносоц. бюджету дають йому можливість зробити висновок, що в республіках СРСР гальмується створення власної національної наукової термінології, національної культури.

"Каталог видань Української Академії наук. 1918 - 1930" / Під ред. Д. М. Шогрина вийшов у Чикаго і був складений Товариством українських бібліотекарів Америки (1966).

Найзначнішу дослідницьку працю, що відбила дослідження та реконструкцію персонального складу, структури Академії було видано в Мюнхені. Йдеться про книгу Н. Д. Голонської-Василенко "Українська Академія наук. Нарис історії" (Ч. 1,2, Мюнхен, 1955, 1958). Автор подає історію створення АН, персональний склад і досить детально описує події, що розгорталися у 1918 - 1930 рр. в УАН - ВУАН. Користуючись усім комплексом джерел, друкованими і не друкованими та власними спогадами, вчена на основі об'єктивного аналізу створила цілісну картину роботи УАН, присліпливо розглядає всі аспекти її діяльності. Багато фактів у цій праці потребує уточнення або коригування із залученням архівних джерел, оскільки дослідниця, часто спирається на спогади, коли не вистачає точних даних. Але, попри ці недоліки, й те, що вона була очевидцею подій, праця Н. Д. Голонської-Василенко мала важливе значення для дослідів з історії Академії наук, в цій роботі вперше коротко висвітлено історію створення деяких комісій і діяльність Інституту Української наукової мови ВУАН (с. 115 - 116), подано відомості про наявність звітної документації та окремі згадки про діяльність цих комісій, їх персональний склад. Н. Д. Голонська-Василенко згадує й видавничу продукцію, зокрема спеціальні словники: Словник хемічної термінології (О. Б. Курило); Географічної термінології (П. А. Тупковський), Словник математичної термінології (Ф. Я. Катинович), Словник номенклатури хребовірів (М. В. Шарлемань), Словник Міжнародної базельської анатомічної номенклатури / Під ред. проф. О. Цешковського та О.

Г.Чернявського; Сільськогосподарський словник на базі рукописного словника Яблоновського тощо. Але інформація Н. Д. Полонської-Василенко іноді не зовсім точна: документально не підтверджується, а відомості авторки є єдиними свідками про діяльність Інституту в цьому напрямі (с. 115). Але безперечний інтерес становить наведена дослідницею хронологія подій, висвітлення процесу підготовки наукових праць і словників, додатки документів, переліки періодичних збірників та видань інститутів УАН - ВУАН, списки співробітників ВУАН (с. 129 - 207). Однак, багато інформації в цьому виданні потребує уточнення та встановлення реального стану.

У радянських виданнях інформація про період заснування Академії фактично не відобразилася. У книзі В. М. Терлецького "Академія наук Української РСР. 1919 - 1969" (1969), дата створення УАН - називається датою формального проголошення заснування Української Академії наук і говориться, що до звільнення Києва від петлюрівської Директорії (5 лютого 1919 р.) УАН фактично не існувала, а про діяльність словникових комісій та її діячів, зовсім не йдеться. В цих виданнях мало або зовсім не згадуються прізвища видатних учених, які працювали в мовних комісіях. Частина з них репресовано або вони виїхали за кордон. Це В. М. Ганцов, Г. К. Голошкевич, О. С. Грушевський, С. Є. Єфремов, А. Ю. Кримський, О. Б. Куритю, М. М. Могилянський, Н. Д. Полонська-Василенко, В. О. Романовський, С. К. Тімченко, М. М. Тішченко, В. Д. Юркевич та ін. На таке ігнорування історичної правди хибують й видання "Академія наук Української РСР. Персональний склад. Дійсні члени (академіки АН УРСР). Члени-кореспонденти. 1919-1979" (К., 1979).

Об'єктивне висвітлення діяльності Академії, її установ та утворень стало можливим після розпаду СРСР, деідеологізації радянського суспільства, одержання свободи інформації та відкриття спецховищ. Але реально дослідження української історії на засадах об'єктивного аналізу джерел і висвітлення "білих плям" почалося тільки після проголошення незалежності України. Бурхливе зростання наукових видань, присвячених питанням науки і культури, не оминуло й питання започаткування УАН та розвитку української науки в 20 - 30-х роках ХХ ст. в усій її трагічності. Інтенсивні розробки з історії УАН цього періоду заповнили багато лізун в історії розвитку концепцій національної науки, їх реалізації в 20-х роках, формування наукових напрямів, національної наукової еліти, висвітлили внесок вітчизняних учених у розвиток світової науки і культури. Правдиво розкривається й трагедія особистих доль учених, знищені тоталітарним режимом, ліквідованих разом з ними наукових напрямів, що утверджували пріоритети української науки в гуманітарних, економічних та природничих науках. До наукових досліджень залучаються раніше обмежені та заборонені до відкритого доступу матеріали, архівні періоджерела, опубліковані за кордоном видання з історії УАН - ВУАН. Побачили світ такі друковані видання, як "Академия наук Украинской ССР. История и современность" / Під ред. Б. С. Стоїнія, (1990); Ю. Храмов, С. Руда, Ю. Пакленко, В. Кучмаренко. Рання історія Української Академії наук, 1918 - 1921. - К : Манускрипт, 1993. - 245 с.

Публікуються спеціальні статті, зокрема: В. А. Кучмаренко, В. Г. Шмельов. Українська Академія наук, 1918 - 1927 // Арх. України. - 1992. - № 4. - С. 40-47; В. Г. Врублевський. "1920 рік - "біла пляма" в житті УАН" // Вісн. АН України. - 1992. - № 2. - С. 60 - 71; Ю. С. Храмов,

С. П. Рудая "Когда и как была создана Академия наук Украины" // Вопр. истории естествознания и техники. - 1994. - №3. - С. 67 - 68; О. К. Янковський. Організація фізичних досліджень в АН УРСР. Роки становлення // Вісн. АН УРСР. - 1990. - № 1. - С. 82-83 та багато ін.

Починаються персоналогічні дослідження діяльності академіків та президентів УАН - ВУАН Серед них : Р. Я. Пиріг. "Життя Михайла Грушевського: останнє десятиліття (1924 - 1934)". - К., 1993; П. С. Сохень, В. І. Ульяновський, С. М. Кірюхін "М. С. Грушевський і Академія. Ідея, змагання, діяльність", К., 1993; Ю. І. Шпівал. Михайло Грушевський і ГПУ - НКВД. Трагічне десятиліття 1924 - 1934 рр. / К.: Україна, 1996.- 331 с. Дуже детально, на основі друкованого та недрукованого літературного й рідкісного матеріалу розглядається історія діяльності видатного українського історика М. С. Грушевського на науковій ниві визначається його особливий внесок у створення Академії наук, у розвиток історичної науки. Подається структура історичних установ, що працювали під головуванням. Активізуються дослідження перших академіків ВУАН В. І. Вернадського та М. П. Василенка. Публікуються щоденники В. І. Вернадського, оцінюється його внесок у становлення УАН (оскільки). Серед цих досліджень: В. В. Вороненко, Л. Д. Кістерська, Л. В. Матвеева, І. Б. Усенко. "Микола Прокопович Василенко" / К., 1991. - 272 с.; В. М. Урбанський. "Дмитрий Граве и время" / К.: Наук. думка, 1998 - 270 с.

З'являються нові колективні праці з історії академічної науки, для яких характерне об'єктивне висвітлення історії заснування Академії наукових установ, зокрема "Академія наук України" / Під ред. А. П. Шпака (1993), "Рання історія Академії наук України (1918 - 1921)". де коротко,

але об'єктивно й детально розглянуто історію Академії, подано структуру, просліджено структурні зміни, її кількісний особовий склад.

У 1993 р. за кордоном перевадається відома праця Н. Д. Полонської-Василенко "Українська Академія наук. Нарис історії" (1993), про яку вже йшлося. В будь-якому разі, до виходу з друку три томної "Історії Національної академії наук України. Документи і матеріали", що відбиває період 1918 - 1933 рр., дослідження Н. Д. Полонської-Василенко було єдиною узагальненою працею, де було неупереджено про діяльність УАН - ВУАН подано відомості про діяльність установ та персональний склад Академії, доло багатьох її представників.

Фактологічно цінні є: фундаментальне три томне видання "Історія Академії наук України. 1918 - 1923. Документи і матеріали", т.1 (1993), "Історія Національної Академії наук України. 1924 - 1928. Документи і матеріали", т.2 (1998), "Історія Національної Академії наук України. 1929 - 1933. Документи і матеріали", т.3 (1998). Значну працю з історії Академії наук було підготовлено колективом упорядників у складі: С. В. Бакалійко, Т. В. Вересовська, В. Г. Врублевський, В. А. Кулиженко, О. Г. Луговський, Н. М. Монастирська, Л. І. Стральська, В. Г. Шмельов, Л. М. Яременко де дисертантка брала участь у підготовці документів до публікації в колективі співробітників Інституту архівознавства НБУВ. Цю працю виконано на основі аналізу та публікації найважливіших документів, що в цій фундаментальній праці публікується вперше. При підготовці її видання було проведено велику наукову роботу з дослідження історії створення академічних установ, здійснено реорганізацію структури УАН - ВУАН, тому ця розвідка українських учених має непересічне значення для науковців і широкого

кола дослідників. У перше було встановлено всі словникові та термінологічні комісії, що діяли у складі УАН - ВУАН, дати діяльності та керівники. Хоча видання не репрезентують вичерпної докереальної бази з історії й діяльності словникових та термінологічних комісій, вона привернула увагу дослідників до цього питання.

Виходить істотна кількість праць з історії УАН і окремих постатей, котрі працювали на науковій ниві з різних галузей знання: "Історія Академії наук України. 1918 - 1993" / Під ред. Б. Є. Гітона (1994), "Історія Академії наук України. 1918 - 1993" (1994), С. М. Кірюхін "Вернадський В. И. Дневники. 1917 - 1921" (1997); путівник "Відкриті вчені Національної Академії наук України. Особові архівні та рукописні фонди академіків і членів-кореспондентів у Національній бібліотеці України імені В.І. Вернадського (1918 - 1998)" (К., 1998); Ю. А. Храмов, С. И. Рудая "Когда и как была создана Академия наук Украины // Вопр. истории естествознания и техники" (1994); В. Онопрієнко, О. Ресніт, Т. Щербань "Українське наукове товариство: 1907-1921 роки" (1998) та ін.

На сучасному етапі проводиться детальніше, поглиблене вивчення спеціальних дисциплін і життя та діяльність окремих науковців, співробітників АН України, причетних до розробок мовних та термінологічних питань, осіб, які активно співпрацювали в словникових і термінологічних комісіях. У цьому аспекті становлять інтерес такі праці: М. А. Жовтобрюк "Євген Костянтинівич Тимченко - вчений (мовознавець) і педагог. До 125-річчя від дня народження" // Мовознавство. - 1991. - № 5; Н. М. Гібчука "Мовознавчі погляди Стелли Курилю" (автореферат і дисертаційна робота, 1994); Л. В. Матвеева і Е. Г. Циганкової "А. Ю. Крымський - неодмінний секретар Всеукраїнської Академії наук (Вибране листування)". (1997); "Сергій

Сфремов. Щоденники 1923 - 1929" (1997); С. В. Кульмицький, В. А. Смолій В. А. "Члени засновники Національної Академії наук України: 36 нарисів" (К., 1998), в них ікано біобібліографічні нариси засновників УАН, випіляються статті, присвячені філологам, які працювали в словникових комісіях: Н. І. Циганкова "Академік Агатангел Кримський"; В. М. Даниленко, О. В. Доброжанський "Академік Степан Смаль-Стоцький"; В. Г. Сарбей, Л. Г. Москвич "Академік Орест Левицький". Своім оригінальним підходом відрізняються дослідження, присвячені А. Ю. Кримському Оломі Пивличко, наприклад "Історія незавершеного застереження", журнал "Критика" за 1999 р.

У вищевказаних розвідках приділено значну увагу розробкам з україністики, методології мовознавства, зокрема питанням походження та розвитку української мови, адже досягнення вчених словистів 20-х років сприяють розв'язанню й багатьох проблем сучасної словистики. Внесок учених того часу у створення наукових шкіл доволі суттєвий: так, лексикографічна, очолювана М. Я. Катиновичем, досліджувала словотворення, формування речення, фразеологію, теоретичні принципи та практичні методи укладання українських словників; загального літературознавства й історії української літератури, створену С. О. Сфремовим, згодом продовжену О. І. Білицьким. Існувала й школа з вивчення української, російської та західноєвропейської літератури і творчості окремих письменників зі створення курсів історії літератури, методології літературних проблем, а також підготовки багатотомних видань класиків української літератури. Підкреслюється досягнення наукових шкіл і визначається

що їх досягнення справили величезний вплив на розвиток науки і знаходять широке застосування у багатьох її галузях.

В окремих працях питання розвитку певних комісій реалізовано досить ґрунтовно. Так, діяльність Постійної комісії по складанню біографічного словника українських діячів висвітлено у роботі В. С. Чижка "Біографічна традиція та наукова біографія в історії і сучасності України" (1996). Хоча автора цікавили аспекти, питання теоретичних підходів до осмислення наукової біографії та принципи визначення видатних діячів, він зупиняється й на деяких сторонах практичної діяльності комісії, показуючи, що біографічне дослідження в Україні почали ще задовго до створення УАІІ, простежує її історію створення, послідовне формування відділів, описує конкретну програму з складання біографічного словника, подає анкету за якою збиралися біографічні дані. Автор розкриває перші кроки створення Постійної комісії для складання біографічного словника діячів України, й зусилля його ініціаторів: Д. І. Багалія, А. Ю. Кримського, Г. Г. Гавульського, Є. К. Тимченка. Показати і роль В. Л. Модзалевського у програмі створення та порядку видання біографічного словника. У грудні 1918 р. він підготував доповідну записку, де обґрунтував необхідність видання і перший виклав його історію, подав структуру подібних опублікованих за кордоном видань, докладно висвітлює світовий досвід підготовки національних та галузевих словників, у тому числі російських, французьких, німецьких, голландських, американських тощо. Віддав належне і досвіду біографічних видань І. П'явловського, який запропонував методологію створення "Словника діячів української землі" (ІБУВ, Інститут рукопису. - Ф. X - Спр. 5102). Значну увагу В. С. Чижко приділяє структурі комісії, її персональному складу.

Послідовно простежено зміну керівників комісії та її наукових співробітників. Водночас деякі практичні моменти підготовки словника діячів, виплати з поля зору В. С. Чипика, зокрема практичні питання визначення картотеки діячів. Побіжно розглянуті питання, що вирішувалися на засіданнях Комісії, оскільки автора більше цікавили методологічні питання в контексті розвитку української біографістики.

У цьому плані висвітлено питання діяльності Правничо-термінологічної комісії. Дослідження І. Б. Усенка вміщено в колективну працю "Академічна юристична думка" (К., 1998, с. 47 - 51), де автор учітливо зупинився на передісторії створення Комісії, подав оцінку її діяльності, персонального складу, розкрив результати роботи і відношень із Наркомюстом, зокрема в період українізації. Вчений розкрив принципи теоретичної полемки між академічними вченими та юристами Наркомюста, історію видання "Російсько-українського словника правничої мови" (понад 67 тис. слів) і причини, через які не вдаюся завершити підготовку другого видання академічного словника, виправданого та доповненого (с. 50). І. Б. Усенко зробив висновки про високий рівень українських юристів і їхній внесок у розвиток правничої термінології, особливості історії нездійснених планів Комісії.

У підручнику В. І. Онопрієнка "Історія української науки XIX - XX ст." (1998), історія Академії наук починається з історії та діяльності наукових товариств - попередників УАН. Докладно окреслено всі реформи, яких зазнала УАН - ВУАН за весь час свого існування; організаційну структуру назавд, про ідеологічний вплив на неї, підкреслюється значний доробок, який залишила нащадкам Академія наук України.

Ізвиний інтерес для дослідників становить з себе "Правописний словник" Г. Голосковича (за нормами Українського правопису Всеукраїнської Академії Наук, Харків, 1929) (Нью – Йорк – Париж – Сидней – Торонто – Львів, 1994). Наукове Товариство ім. Т. Г. Шевченка в Америці рекомендує його як матеріали для дослідів української мови, і (має змістовну передмову Л. Гудзипського і Л. Залеської-Онишкевич, та післямову Л. Коць-Григорчук)

З 90-х років виходять змістовні наукові дослідження окремих авторів у вигляді авторефератів, дисертацій і окремих статей у газетах та журналах, так Н. М. Глібчук "Мовознавчі погляди Олени Курило" (автореферат і дисертація); В. Гаврилко "Перші кроки Академії наук України у перебігу політ 1918 - 1921 рр. (світля); А. Коробченко "Олександр Яната про значення української народної мови - найважливішого чинника відродження національної науки і культури" (стаття), де автор простежує наукові досягнення голови природничої секції Правописно-термінологічної Комісії ВУАН та нині мовознавства, підготував ним таких наукових праць, як "Українська ботанічна термінологія" і "Українська ботанічна номенклатура". М. А. Жовтобрюх "Свєтлєн Костянтинівич Тимченко - вчений (мовознавець) і педагог: До 125-річчя від дня народження" (стаття присвячена науковій і педагогічній діяльності вченого); Р. Я. Гіріг "Доля брата М. С. Грушевського - Олександра була типовою для української інтелігенції 1930-х років // Літ. Україна (1993), з його ж "Рідний брат Михайла Грушевського // З архівів ВУЧК-ЛТТУ-ІКВД-КТБ. (1994); І. Матіш "Перший голова Бібліотечно-архівного відділу (До 120 - лття від дня народження О. С. Грушевського) // Студії з архівної справи та документознавства. (Т.2, 1997); О. В. Юркова "Діяльність науково-

дослідної кафедри історії України М. С. Грушевського. 1924 - 1930". (1999).

Цікаве дослідження з історії Академії наук України провела В. А. Кучмаренко у своїй дисертації "Документальні фонди Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського як джерело з історії академічної науки (1918 - 1934 рр.)" (1999). Вона склала найповнішу структуру УАН - ВУАН за вказаний період та встановила чимало назв установ, які входили в структуру Академії наук.

Але всі ці опубліковані матеріали, наукова цінність яких безперечна, майже не розкривають діяльність словникових комісій, їх структуру, особовий склад. Політи висвітлюється досить односторонньо, подаються списки, не завжди адекватні відомості про роботу, яка проводилась в словникових комісіях, що, зрозуміло, пояснюється браком інформації. Така ж картина із темою науково-довідкових видань кожної із словникових комісій. Інформацію щодо видавничої діяльності словникових комісій можна знайти у звітних і звітах, оглядах фондів, списках видань, їх каталогах, бюлетнях. Але це, як правило, матеріали, що характеризували видання АН у цілому, а не окремо по комісіях "Каталог видань Української Академії наук. 1918 - 1930" (Київ, 1966), "Завдання Історично-Філологічного Відділу" (виходили в Києві з 1919 р. до 1929 р. - усього 28 томів), "Бюлетень Етнографічної Комісії Української Академії наук" (перший номер вийшов у 1926 р., а до 1929 р. було 11 номерів), "Етнографічний Вісник" (книга 1 вийшла в 1925 р. до 1929 р. було 8 книг), "Видання Академії наук України (1919 - 1967) (Суспільні науки, 1969), "Систематичний каталог видань ВУАН 1918 - 1929" (К., 1930) , "Бібліографічний покажчик писанин акад. А. Ю. Кримського" (К.,

1926), "Науковий Збірник Історичної освіти" (1926, 1928 роки) щорічні каталоги видань. У цих збірниках учені, які працювали в словникових комісіях, друкували результати своїх досліджень: А. Ю. Кримський, О. С. Грушевський, С. О. Єфремов, Н. Д. Полонська-Василенко, Д. І. Багалій, С. К. Тимченко, О. Б. Курило, В. М. Ганцов, М. К. Грунський та ін.

1.2. Джерельна база дослідження історії діяльності словникових і термінологічних комісій

Джерельна база дослідження складається із опублікованих та неопублікованих архівних джерел, що не розглядалися в контексті джерельної бази діяльності словникових комісій за радянських часів, коли історія заснування і діяльності Академії наук пов'язувалася з ім'ям гетьмана П. П. Скоропадського та національною ідеєю. Термінологічні й словникові комісії були найменш вивчені, оскільки це було невіддільно від теми формування національної наукової мови. Багато матеріалу пов'язано з іменами видатних учених, репресованих у 30 - ті роки. Майже в кожній словниковій комісії працювали вчено-мовознавці, прізвища яких було викреслено з історії Академії наук, майже весь їх доробок, за рідким винятком, знищено або зберігався з обмеженим доступом користування.

Опубліковані джерела хронологічно розподіляються на два періоди. Перший - 1918 - 1928 рр., коли Академія наук систематично друкувала свої звіти (звідомовлення), методичні збірники документів, що відображали концепції розвитку академічної науки в Україні (зокрема, законопроекти, звернення, статuti, положення), створення різних академічних установ. Переважно - це офіційні публікації документів про заснування, основи діяльності та розвиток науки у цей період, які мали досить ґрунтовний характер й відповідали історичним реаліям, оскільки керівництво ВУАН, спрямовувало установу на досягнення світового рівня побудови національної науки, усвідомлювало цінність публікацій подібного роду, відкритість обговорень усіх організаційних та змістовних питань розвитку науки у період пошуку власних шляхів.

Як правило, у цих документах відображалися й складнощі та несподівані побудови академічної науки в період війни, революцій, економічної кризи, розвитку політичних подій тощо. До цього періоду можна віднести такі видання, як "Статут і штати Української Академії наук у Києві" (1919), "Збірник пресь Комісії для вироблення законопроекту про заснування Української Академії наук у Києві" (1919), "Перший піврік існування Української Академії наук у Києві та начерк її прав до кінця 1919 року" (1919), "Звідолення про діяльність Української Академії наук у Києві до 1 січня 1920 р." (К., 1920), "Звідолення за 1921 рік" (К., 1923), "Всукраїнська Академія наук. Звідолення за 1922 рік" (К., 1925), "Звідолення Всукраїнської Академії наук у Києві 1923 р." (3 нагоди її ятирічного існування Академії наук, 1918 – 1924" (К., 1924), "Звідолення Української Академії наук у Києві за 1924 рік" (К., 1925), "Звідолення Української Академії наук у Києві за 1925 р." (К., 1926), "Звідолення Української Академії наук у Києві за 1926 р." (К., 1927), "Звідолення Української Академії наук у Києві за 1927 р." (К., 1928), "Список пресь Академії наук, виданих за 10 літ її існування (1918 - 1928)" (К., 1929).

Значну інформацію про рівень розвитку науки містять спеціальні видання відділів УАН-ВУАН, зокрема фундаментальні й багатотомні "Записки Історико-Філологічного відділу ВУАН", "Записки Соціально-Економічного Відділу Української Академії наук" за цей період.

Ці публікації містять повноцінну інформацію щодо створення і діяльності Академії наук (у тому числі й словникових комісій за період 1917-1928 рр.), і є невід'ємною частиною реконструйованої частини дисерельної бази нашого дослідження. В них поданося реальні дати заснування УАН (14 листопада 1918 р.) та дати створення академічних

установ, їх кадровий склад, напрями розвитку. В них є деякі відомості щодо заснування словникових і термінологічних комісій, плани й звіти про діяльність, персональний склад, фінансування по всіх трьох відділах і кожній комісії окремо. Публікації становлять значний інтерес, оскільки архівний фонд УАН - ВУАН за ці роки не може вважатися виснаженим джерелом, а багато документів з різних причин не зберіглося до сьогодні.

Період з кінця 20 - х років до 80 - х включно характеризується практично повною відсутністю публікацій документів про заснування та діяльність Академії й в тому числі того часу у вітчизняній історичній науці. Окремі документи про заснування та діяльність словникових та термінологічних комісій публікуються поза межами України, в еміграції зокрема.

Основним підґрунтям даного дослідження слугували архіви, переважно неопубліковані документи. Тому його джерельна база складається передусім з архівних документів, що відклалися внаслідок її діяльності або дотичні їй і висвітлюють окремі факти історії створення словникових комісій, їх реорганізацій, організації роботи зі збирання матеріалів, наповнення робочих картотек, підготовки до видання довідкових видань і словників тощо. Документи про діяльність Академії та її словникових комісій вельми розпорошені. Це спричинено й специфікою формування архівного фонду Академії, нормативне оформлення якого здійснюється лише наприкінці 60 - х років, коли створюється Із'явлення про Архівний фонд АН УРСР. До цього часу не було номенклатури справ, що підлягали постійному зберіганню в установах АН, і не проводилося систематичне збирання відомчих документів в установах.

Брак спеціального положення в 20 – 30 - х роках, що б юридично закріплює організаційне створення відомчих архівів в установах Академії, та регулювало збирання документів про її діяльність, негативно відбилося на повноті архівних документів за цей період. Архівний фонд УАН - ВУАН за станом на середину 30 - х років без відповідного впорядкування був переданий до Бібліотеки Академії наук (нині Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського), де й зберігається (ф. Х). Частина матеріалів зберігається у власному архіві діячів Академії. Насамперед слід згадати матеріали, що залишилися у фонді Надмірного секретаря Академії А. Ю. Кримського, (він фактично тримав у руках усю канцелярську та протокольную частину ведення справ), а також в архівах перших академіків, зокрема С. О.Сфремова, Д. І. Бягалія, М. П. Василенка, О. І. Левицького, деяких діячів комісій, фонди котрих дійшли до нашого часу: М. М. Могилянского, А. В. Ніковського, Н. Д. Ільонської-Василько, М. В. Шереманя та ін.

Окрім того, архів УАН - ВУАН постраждав й від свідомого знищення документів, що були "ідеологічно шкідливими" новому режиму, і не потрапили до постійного зберігання та зникли в архівах тих установ, що не були остаточно ліквідовані, а "реорганізовані" і стали попередниками нових установ після 1934 р.

Частина документів було переведено на спеціальне зберігання із закритим або з обмеженим доступом. Мовчання навколо реальної історії Академії до 80-х років не сприяло введення цих документів у науковий обіг, зокрема матеріалів репресованих учених та "нецелюцярних" установ. Тому на сьогодні частина документів зберігається в різних архівних структурах і фондах, а частина так й не

ліши до цього часу. Це потребує залучення методів реконструкції джерельного масиву та джерелознавчого аналізу інформації про діяльність Академії щодо обраної теми, зі ставлення джерел, використання додаткової, опосередкованої інформації.

Найважливішим є встановлення кола офіційних документів, що є джерелом для дослідження, передусім, першоджерел, які зберігаються в архівах Президії НАН України, Інституті рукопису НБУВ, Інституті архівознавства НБУВ, ЦДАВО України, ЦДАГО України, СБУ, вітчизняних архівах та ін.

Основний архів УАН - ВУАН зберігається в Інституті рукопису НБУВ, куди він потрапив після реорганізації Академії наук в 1933-1934 рр., в тому числі й матеріали словникових комісій. Там же опинилися й частина особових архівних фондів академіків УАН - ВУАН, які працювали в декількох комісіях і установах. Крім того, значна частина документів, що потрапили до відділу рукописів Бібліотеки АН УРСР після 1934 р. за практикою того часу була описана в комісійних фондах, сформованих за предметним принципом, і опинилися в різних структурних групах документів (ф. Літературні матеріали - I, Історичні матеріали - ф. II, листування - ф. III).

За складом джерельна база охоплює відповідні групи документів, які відносять до значних кола історичних питань щодо структури й діяльності словникових комісій у галузі створення мовних та термінологічних словників.

Перша група - законодавчі та нормативні документи, протоколи Спільного зібрання і додатки до них доповідні записки, довідки, проекти постанов, варіанти статутів, повідомлень про діяльність Академії наук у Києві за 1920 - 1928 рр. В цих документах

висвітлюються загальні концептуальні підходи щодо організації й єдиної системи словникової діяльності в Академії, методологічні засади, історія створення та організації діяльності в контексті академічної науки й науково-організаційних форм її існування.

Друга група - документи безпосередньої діяльності самих комісій: протоколи засідань окремих із них, звіти комісій, документи щоденної діяльності - листування з мережею філій, культурних установ, ентузіастами, краєзнавцями, власне матеріали з підготовки словників - картотеки, списки, рукописи наукових праць, звіти окремих працівників та ін.

Третя група - документи особових фондів учених науки праці, документи про організаційну та наукову діяльність, автобіографії, бібліографії, листування, щоденники, спогади тощо.

Цінним є те, що документи, які зберігаються в архівах подають конкретні відомості про структуру і функції словникових комісій, їх персональний склад та фактичні результати роботи тієї чи іншої комісії та її окремих співробітників.

Значна кількість документів, які репрезентують академічну науку 1918 - 1933 рр., зокрема з історії, діяльності, структури й особового складу словникових комісій, а також простежують передумови створення УАН розпорощені по різних фондах, у тому числі й особових. Тому головна увага дисертанта зосереджена на таких фондах ІРНБЗУВ: ф. 10 - "Архів АН УРСР"; ф. 1, 3, 80 "Д. І. Багалій"; ф. 3, 40 "М. П. Василенко"; ф. 1, 10, 36 "В. І. Вернадський"; ф. 317 "С. О. Сфремов"; ф. 1, 3, 36 - "А. Ю. Крымський"; ф. 81, 1, 2, 3 "О. І. Ломовий"; ф. 131 "М. М. Могильницький"; ф. 226 "А. В. Ніковський"; ф. 42 "Н. Д. Полонська-Василенко"; ф. 49 "М. В. Шарлемань" та ін.

У цих фондах зберігається значний за обсягом матеріал, що стосується наукової і творчої роботи вчених-співробітників сільськогосподарських комісій: (звідомлення, наукові розробки, статті, критичні статті, рецензії, курси лекцій, спецкурси, лекції й програми до них та ін.); біографічні матеріали (диптоми, свідоцтва про нагородження, членські квитки, автобіографії тощо); матеріали службової і громадської діяльності (документи про надрукування, формулярні списки про службу, доповідні записки й та ін.); листи.

Водночас в Інституті архівознавства НБУВ також зберігаються фонди окремих академіків (ф. 34 "Вернадський Володимир Іванович"; ф. 113 "Сіваченко Андрій Савилович"; ф. 140 "Підопличко Микола Миколайович"; ф. 16 "Холодний Микола Григорович"; колекція документів: ф. 257 "Колекція документів репресованих учених України в 30-40-х та 50-х роках XX ст." (колекція складено на основі документів і копіювань документів, переданих архівом Комітету державної безпеки Української РСР, тепер Служба безпеки України з січня 1991р.). Вона репрезентує 10 фондоутворювачів - учених України, з них 5 - мовознавців і 4, котрі проходили за процесом СБУ. На кожного фондоутворювача в Колекції складено окремий опис, до нього дано коротку біографічну довідку та характеристику документів і принцип формування справи в середині самого опису. Нумерацію описів проведено за алфавітом прізвищ фондоутворювачів: опис 1 - "Гашков Розвільд"; опис 3 - "Доба Василь"; опис опис 5 - "Єфремов Сергій Олександрович"; опис 6 - "Катанович Ізидор"; опис 7 "Кримський Агатапет".

У фонд "Єфремов Сергій Олександрович" зберігається його щоденник за період з 1923 по 1929 рр., який є важливим документом

для вивчення історії АН України, її внутрішнього життя, інколи дуже суперечливих стосунків між ученими. Написані "Щоденники" в несиметрично-глузливому стилі, який був притаманний С. О. Єфремову і виявився вже в перших його статтях. Зі щоденника можна отримати інформацію про напружену роботу самого автора й багатьох членів співробітників Академії, зокрема про роботу С. О. Єфремова наш словником Б. Грінченка (с. 446, 466, 492, 517, 532, 576, 578, 657).

У фондах НБУВ знаходяться документи, пов'язані з ученими-мовознавцями: документація, що стосується розробки статутів АН, фінансові документи, монографії, книжкові видання, особисті щоденники, бібліографії, листування. Всі ці документи допоможуть скласти загальну картину знань науковій діяльності окремих співробітників словникових комісій, і кожної із них.

Джерельна база, що була нами оглянута, показала, що тема науково-довідкових видань словникових комісій, їх структура, організаційна, методологічна діяльність і особовий склад залишаються на сьогодні вивченими недостатньо. В існуючих працях з даного питання не відображаються багато аспектів, пов'язаних з концептуальними й методологічними підходами, видавничою діяльністю, організацією роботи та особистим внеском окремих учених у словникових комісіях. Публікація матеріалів з апробовано наукових результатів діяльності комісій, але й нині недостатньо повно вивчено це питання, й навіть не підготовлена повна бібліографія видань, частина з котрих й досі невідома науковому загалу, неопублікованих праць, немає урахувань про напрями та форми діяльності, концептуальні підходи й реальні результати і проєкти Академії, що дали б змогу оцінити рівень та обсяги цієї роботи.

Реконструкція історії й діяльності комісій з організації підготовки і видання українських мовних і термінологічних словників здійснюється внаслідок аналізу джерельної бази: археографічно-бібліографічної, видавничої та організаційно-методичної діяльності мовних комісій. Диференція застосовуючи науковий підхід: історичний аналіз і порівняння, спираючись на комплексну джерелознавчу базу, намагається подати цілісну історію створення словникових комісій, реконструює їх структуру, особовий і кількісний склад. Простежує організаційну й видавничу діяльність кожної окремої словникової комісії, особисті досягнення вчених у галузі розвитку напрямку наукової лексики, української мови. Встановлює взаємозв'язок наукових досліджень співробітників різних установ та мовних комісій. шляхи підготовки видання словників, окреслює коло опублікованих і неопублікованих праць, подає їх бібліографію, оцінює їх раритетність.

Розділ 2

Організація словникової роботи в наукових товариствах України то 1918 р. та створення системи словникових установ в Українській Академії наук

2. 1. Діяльність НПС та УНГ і передумови створення словникових комісій УАН - ВУАН

Кінець XIX – початок XX ст. відзначається розвитком науки, формуванням нових наукових напрямів, утворюється новий спосіб організації наукових досліджень, наукова праця набуває характеру колективності. Розвиток науки в основному був пов'язаний із вищими навчальними закладами, де наукові дослідження підпорядковувалися навчальним процесам. Наука розвивалася завдяки інтенсивним зусиллям окремих учених – одиноків.

Гуманітарні науки блискуче представляли такі видатні українські діячі культури, як В. Антонович, М. Драгоманов, О. Потобня, Лєся Українка, І. Франко, М. Грушевський, Д. Багалій, А. Кримський та ін.

Якщо природничі та технічні науки розвивалися швидше і швидше організовувалися в колективну працю, то гуманітарні - значно повільніше. Це було пов'язано з багатьма об'єктивними і суб'єктивними причинами. До перших можна піднести наявність жорстокої цензури, заборону української мови (Емський указ, 1876 р.) залежність від влади та ін. Одним із суб'єктивних – членство учених-гуманітаріїв у різних політичних партіях і утрупованнях, яких на кінець XIX – початок XX ст. нараховувалося багато. Це призводило до розпорошення тусиць у вивченні окремих проблем.

І все ж в Україні десяти більше, з метою обговорення наукових досліджень, обміну досвідом, поширення поглядів, досягнень, учасні об'єднуються у гуртки й товариства.

Неабияку роль у науці і культурі відіграли Наукові товариства. Феномен їх застосує на окремі групові дослідження. В даному разі вони внапітуються лише в аспекті попередників мовознавчих наукових установ Української Академії наук (УАН - ВУАН). Тому тут розглядаються лише ті товариства, в складі яких діяли вчені-схизмати й були утворені секції української мови і термінології.

Розвиток української гуманітарної науки з самого початку, ще від Кирило-Мефодієвського братства, пов'язаний з національним рухом. Тож не дивно, що на чолі його стояли видатні вчені-гуманітарії В. Антонович, М. Драгоманов, І. Франко, Леся Українка, М. Грушевський. Боротьба за національну культуру стимулювала громадський інтерес до українознавчих студій. Переважно увага дослідників концентрувалася на історичних, етнографічних, мовних і лінгвістично-літературних дисциплінах, на вивченні національної мови. Діапазон мовознавчих досліджень сягав від історико-етнографічної фольклористики до філософії мови. Яскравою і, можна сказати, могутньою постаттю в цьому плані був О. О. Потебня. Його мовознавчі праці й до сьогодні є унікальними в сфері лінгвістики. Він першим із вітчизняних лінгвістів проаналізував зв'язки між мовою та мисленням. Великий інтерес становить його книга "Думка і мова" (1862). З метою розповсюдження праць філолога в 1921 р. зусиллями акад. Д. І. Багалія в Харкові було створено комітет ім. О. Потебні як структурний підрозділ УАН. Ним було підготовлено до друку 12 томів робіт

литвіста. Але 13 грудня 1922 р. він був закритий через відсутність фінансування.

Значний вклад у розвиток фольклористики, етнографії і мовознавства вніс ІІ Г. Житецький, видатний український філолог та фольклорист, дійсний член Наукового товариства ім. Т. Шевченка, член-кореспондент Петербурзької АН (1908), автор багатьох наукових праць: "Описание Переяславской рукописи XVI в." (1876), "Очерк звуковой истории маторусского наречия в XVII и XVIII вв." (1889), "Мысли о маторусских народных думах" (1893), "Нарис історії української мови в XVII в." (1914) та ін.

А. К. Кримський, який вважав ІІ Г. Житецького своїм учителем, підняв під його вплив ще за часів навчання в Колетії Павла Галагана (1885 - 1889) [13] арк. 1. Ставши послідовником ученого А. К. Кримський отримав частину направлень і досвід роботи з матеріалами, зібраних в народних уст у галузі мовознавства. Пізніше пізнання стали в нагоді роботи в мовознавчих установах УАН.

Великі заслуги в галузі українського мовознавства Б. Грінченка, видатного письменника, публіциста, фольклориста, етнографа, мовознавця, критика, історика, педагога, організатора багатьох видань, упорядника чотиритомного видання "Словника української мови" (1907 - 1909) за що Російська Академія наук присудила Б. Грінченкові другу премію ім. М. Костомарова [53] стор. 12.

Завдяки зусиллям учених-схожів однаків, які працювати самостійно в царині мовознавства, й тих, котрі входили до складу наукових товариств, в Україна досить інтенсивно розвивалося мовознавство, яке уже тоді поставило собі одним із завдань - ввести українську мову в світове коло, про це свідчать їх імена і добробок.

"Словник української лексикографії", Б. Грінченко, - перша наукова праця, де він простежив історію українського словництва, починаючи з XVI ст. до початку XX ст. (опублікована в "Збірнику" ІПШт. 66, кн. 4); "Вітми з українсько-руської словесності народної. Для виспих клас середніх шкіл" (Львів, 1903), О. Барвінський, "Українська народна словесність. (В справі записів українського етнографічного матеріалу)" (Відень, 1916), Гнатюк В., "Життя і слово: статті на літературно-громадські теми" (Львів, К., 1918), В. Дорошенко, "К истории литературной русской речи в XVIII веке" (1903), П. Житовський, "Граматика або перша читанка для початку вчення". (К., 1882), С. Колісський, "Російсько-український словник" (К., 1918), "Критико-библіографический обзор новейших трудов по славяно-русской библиографии и палеографии" (К., 1918), С. Маслов, "Граматика русского языка для школ средних" (Львів, 1889), О. Стоновський, "Конспект лекцій по русской диалектологии" (К., 1912), В. Перетц, "Исследования и материалы по истории старинной украинской литературы XVI - XVIII веков" (Л., 1926), "Малорусская народная песня. По списку XVI века" (Воронеж, 1877), О. Губеня, "Из записок по теории словесности" (Х., 1905), "Из лекций по теории словесности. Басня. Пословица. Поговорка" (Х., 1914), "Граматика української мови: Для самонавчання та в допомогу шкільній нвулі" (Лейпциг), В. Сімович, "Коротка практична граматика української мови" (Раппат, 1917), "Із теми мови" (Прага, Берлін, 1924), "Граматика руської мови" (Відень, 1914), С. Смаль-Стоцький "Українська граматика" (Вінниця, 1919), С. Смаль-Стоцький, Ф. Гартнер, "Адельфотес" К. Студинський, "Граматика видана у Львові в р. 1891: Студія літературно-язикова" (Львів, 1895), "Малорусская географическая номенклатура" (К., 1886),

М. Сумцов, "Заметки о народной словесности" (Варшава, 1905), "Малюнки з життя українського народного слова" (Х., 1910), "Начерк розвитку української літературної мови" (Х., 1918), "Літературна начерки" (Львів, 1913), В. Щурат та ін.

Завдяки ним й іншим вченим було набуто багатий досвід, який знадобився пізніше в роботі мовознавчих студій, коли об'єдналися тусиття багатьох дослідників. Їх колективна праця була поставлена на досить високий науковий рівень особливо в галузі термінології, методики і методів роботи, яка була розгорнута науковими товариствами України і укладована словниковими установами УАН.

Розробкою мовних питань займалися в Україні наукові товариства: Південно-Західний Відділ Імператорського Російського Географічного Товариства, створений в Києві 13 лютого 1873 р. з метою вивчення географії, етнографії, економіки і статистики України). Перший голова - Г. Галіган (1873 - 1875 рр.), з 1881 р. - В. Антонович. У його роботі брали участь українські вчені мовознавці: І. Жигельський і К. Мисалячук. Значну увагу мовним питанням приділяли Історичне товариство Історія Литовиція (створене у 1873 р. при Київському університеті), його очолювали В. Антонович і М. Драгоманов, Історико-філологічне товариство (1876 р.) у Харкові, де працювали видатні українські вчені Д. Багалій, Д. Міллер, О. Потебня, М. Сумцов. Свої праці члени товариства видавали в "Зборнике Харьковского историко-филологического общества".

Помітний слід у галузі мовознавства залишили: церковно-археологічні товариства, комітети та комісії в Кам'янці-Подільському, Полтаві, Чернігові; Товариство дослідників Волині у Житомирі (1899 р.); вчені губернської архівної комісії в Катеринославі (В. Бідинов, Д.

Яворницький, Я. Новицький), Чернігові (А. Верілюв, В. Молдавський), Полтаві (І. Ігнатовський), Харкові, Сімферополі: краєзнавчі товариства.

Розвиток багатьох галузей науки в Україні поставив перед учнями актуальне питання щодо створення української термінології. Ініціюють термінологічні комісії, зокрема на початку XX ст. у Галичині, в 1910 - 1911 рр. Гурток натуралістів при Київському політехнічному інституті, утворюється Агрономічний гурток при Московському сільсько-господарському інституті, де теж займалися питаннями розробки української термінології, організовується Термінологічна комісія при Товаристві ім. Квітки-Основ'яненка в Харкові.

Значний внесок у створення УАН та багатьох інших українських наукових установ і вищих навчальних закладів зробило засноване у Львові (1873 р.), з ініціативи письменника Стежана Кониского й української поміщиці Єлизавети Микоралович Літературно-наукове Товариство ім. Шевченка. Першими його головами були К. Сумішевський (1840 - 1885), С. Громницький (1885 - 1886), Д. Гладитович (1886 - 1892). Згідно зі Статутом, який підготували Д. Пильников і М. Драгманов, головною метою ЛНТ був розвиток української словесності. У лютому 1890 р. воно було реформовано в Наукове товариство ім. Шевченка (ННТ) [98] стор. 32. К. Целівнич (1892 - 1893) і С. Барвінський (1893 - 1897), М. Грушевський (1897 - 1913) - перші голови. Після відходу останнього від справ обов'язки заступника голови ННТ виконували С. Томашевський (1913 - 1918) і В. Шурат (1919 - 1921). У міжвоєнну добу головами були В. Шурат (1921 - 1923),

К. Студинський (1923 - 1932), В. Левинський (1932 - 1935), І. Раковський (1935 - 1939) [57] стор. 271.

У 1892 р. Товариство перетворюється в наукове. Воно приймає новий статут, згідно з яким при ньому організовалися три секції: філологічна, історично-філософська і математично-природничо-лікарська. Було сформовано президію філологічної секції в такому складі: директор - О. Огоновський (пізніше І. Верхратський, І. Франко), заступник - О. Пирпідський, секретар - О. Масарупіса.

Перші дійсні члени філологічної секції: О. Барвінський, В. Гнатюк, М. Дикарев, І. Кокорунц, О. Колесса, О. Кониський, В. Коповський, С. Смал-Стоцький, К. Студинський, І. Франко [87] стор. 26 - 27.

З 1892 р. видається головний друкований орган Товариства "Записки НПІГ", редакторами першого тому призначається Ю. Целевич (1892 - 1893) і О. Барвінський (1893 - 1897).

М. С. Грушевського було обрано головою НПІГ в 1897 р., одночасно він став й редактором "Записок НПІГ". Під його редакцією в 1895 - 1913 рр. вийшло їх 110 томів та майже 30 томів інших видань. Завдяки М. Грушевському почали виходити ряд періодичних видань: "Хроніка НПІГ" (тт. 1 - 74, 1900 - 1939), "Збірник історично-філософської секції НПІГ" (тт. 1 - 17, 1898 - 1934); у цій серії побачили світ вісім томів "Історії України-Руси" (1898 - 1913) вченого, "Збірник філологічної секції НПІГ" (тт. 1 - 23, 1898 - 1937), "Збірник математично-природничо-лікарської секції" (тт. 1 - 32, 1897 - 1939), "Українсько-руський архів" (тт. 1 - 15, 1906 - 1921), "Етнографічний збірник" (тт. 1 - 4), 1895 - 1929), "Студії з поля суспільних наук і статистики" (тт. 1 - 5, 1909 - 1938) та ін [57] стор. 271.

У "Збірнику філологічної свідчі НТШ" було опубліковано ряд історико-літературознавчих, мовознавчих та бібліографічних досліджень, зокрема В. Барвінського, М. Возняка (академік ВУАН з 1929 р.), Я. Гордицького, М. Грушевського, М. Деркач-Футрак, В. Доманицького, В. Дорошенка, О. Єносна, П. Зайцева, І. Лемельського, О. Лотоцького, О. Огоновського, М. Павлика, В. Петрич, К. Студинського, І. Франка, В. Цурата (академік ВУАН з 1929 р.), О. Кониського та ін. Також у виданнях НТШ брали участь науковці з усієї України, М. Василенко, О. Грушевський, В. Липинський, В. Молотавський, М. Стебченко та ін.

Значну увагу в своїй діяльності НТШ приділяло українському правопису, турбувалося про його належний науковий рівень, єдність правописної системи в Україні. Мовознавці з НТШ прагнули ухвалити на мовознавчому рівні досягнення українських літературних і культурних діячів у галузі правопису, розробляли його норми та видали в 1904 р. "Руську правопись зі словарцем".

Мовна комісія НТШ на своїх засіданнях неодноразово аналізувала науково-організаційне питання розробки українського правопису, пропозиції членів "Мажоросійской Комиссии", створеної при Відділі російської мови та словесності Імператорської Академії наук у Петербурзі для виступування проблем українського правопису, пов'язаних з виданням "Словаря української мови" за редакцією І. Грінченка і зокрема текст доповіді П. Стебницького "К вопросу об украинском правописании".

Протягом усього свого існування НТШ у Львові тесно співробітничало з УАН. У 1919 р., коли УАН почала працювати над правилами українського правопису, до неї приєднався зчлен-

мовознавці з ІПШ. Вони брали безпосередню участь у роботі і дискусіях щодо українського правопису, а В. Сімович, В. Івнатюк та С. Смоль-Стоцький брали участь у роботі Державної комісії для вироблення правил українського правопису створеної Постановою Раднаркому УСРР від 23 липня 1925 р. [52] стор. 446. Дійсних членів ІПШ К. Студинського, І. Свєспільського і В. Сімовича, офіційно запрошували до участі у Всеукраїнській правописній конференції, яка проходила в Харкові 25 травня - 6 червня 1927 р. І в ній обговорювався проект українського правопису, складений під фактичним керівництвом професора Харківського університету О. Синявського та формальним - наркома освіти УСРР М. Скрипника. "Новий правопис" було затверджено 6 вересня 1928 р. (діяв у Галичині до 1939 р.). Опубліковано в березні 1929 р., а 25 травня ІПШ прийняло рішення про перехід на цей правопис своїх витат.

Українське наукове товариство у Києві (УНТ), яке в 1907 р. очолював М. С. Грушевський стало першою загально-національною українською науковою інституцією на території царської Росії. Це сталося після революційних подій 1905 р. в імперії, коли українське питання зрупилося з місця і уряд пішов на ряд поступок, знявши заборону Емського акту.

Перший статут УНТ розробила ініціативна група співробітників журналу "Київская старина". Його підписали проф. В. Б. Антонович, І. В. Лучинський, П. І. Жигельський і В. П. Науменко. Затверджений київською адміністрацією в 1906 р., Статут ставив завдання: "Будувати 'розширену хрещтину' української науки" [54] стор. 14. Згідно з його п. 13 УНТ мало стати основою для створення Академії наук України.

Членами УНГ були відомі фахівці з історії, філології, географії, географії: В. Б. та К. М. Антоновичи, А. Л. Барко, М. Ф. Бияшівський, І. М. Болларенко, М. П. Васьченко, Ф. К. Волков, Б. Д. Гринько, М. С. та О. С. Грушевська, І. М. Дзиджора, В. М. Доманицький, В. Ф. Дурдзівський, П. П. Жителський, І. М. Каманін, А. М. Качаловський, Г. І. Квятковський, М. Ф. Комаров, Ю. О. Корчак-Четурківський, О. П. Косач, О. О. Колесса, А. Ю. Кримський, І. С. Левицький, О. І. Левицький, О. В. Леонтович, М. В. Лисенко, А. М. Лобода, І. В. Лучинський, К. П. Михальчук, В. Л. Молдавський, В. П. Науменко, Г. П. Палудзький, В. М. Перетц, М. І. Петров, П. В. Петровський, О. О. Рухов, С. О. Смаль-Стоцький, І. М. Степаненко, М. Ф. Страдомський, М. Ф. Сумцов, Є. К. Тимченко, С. Томашівський, О. Г. та Л. М. Черняхівські, Я. М. Шулгин, Д. М. Щербаківський, В. Г. та С. М. Щербини, А. І. Яковлев та ін [39] арк. 5.

Рактивним питанням було створення періодичного видання УНГ. У протоколі № 7 від 14 листопада 1907 р. йдеться про пошук коштів на нього і прийом передплати на 1908 р. Видання мало містити реферати, записування на засіданнях товариства, праці осіб, не членів УНГ, охоплювати різні галузі науки, "а перш за все з українознавства (українська мова, література, історія, артистична творчість, етнографія, археологія, географія, право, економіка і статистика) - розвідки, замітки, огляди, критичні статті" [39] арк. 5 - а

Видавцем "Літературно-Наукового Вісника" був М. С. Грушевський, редактором - Ф. Красицький. ЛНВ виходив у Києві, у Львові, обсягом 12 - 15 арк. др. Журнал містив оригінальну бібліографію та переклади з інших мов, повісті, оповідання, драми, поезію, статті з української історії, літератури, суспільної економіки й

інших галузей знання: огляди літератури, науки і суспільно-політичного життя, критику та бібліографію [38] 31 арк. У "Вестнику" виходили праці таких авторів, як В. Вінниченко, С. Єфремов, П. Єфремов, П. Кібальнич, М. Котвобинський, О. Кобилянська, А. Крушельницький, О. Олеса, В. Перетц, С. Петлюра, М. Садовський, І. Франко, І. Стешенко, Л. Старийша-Черняхівська, О. Куркевич, М. Левицький, М. Мочульський та ін. [39] арк. 5 - а.

11 листопада 1907 р. на засіданні Ради УНГ було прийнято рішення щодо формування філологічної секції. Її головою обрано В. М. Перелла, секретарем – Є. К. Тимченко. 14 листопада було сформовано історичну секцію на чолі з П. П. Павлицьким. Їїго заступником призначено В. І. Щербину [39] арк. 3-5. До складу філологічної секції входили такі видатні вчені в галузі мови, фольклору й етнографії, як С. Тимченко, А. Кримський, Б. Гринченко, В. Доманицький, П. Житетський, А. Лобода, С. Маслов, К. Михайчук, Я. Петров, І. Стешенко. Основна увага в її діяльності приділялася питанням української філології, в тому числі уніфікації граматики, складання історичних термінологічних і тлумачних словників, дослідженню походження та формам української мови, аналізу літературних цим'ят, історико-літературній роботі.

Перші кроки роботи над термінологією привели членів секції до висновків щодо необхідності проведення роботи зі складання термінологічних словників диференційовано за основними галузями наук. Так, в 1910 р. у Термінологічній комісії УНГ, яку очолював П. І. Мокрицький, працювали підкомісії: ботанічна, зоологічна, психологічна, метеорологічна, антропологічна, хімічна, математична, фізична, сільськогосподарська, а з 1920 р. - медицина і ветеринарна [39] арк. 93.

З 1913 р. Київське Наукове Товариство перебирає на себе роль головного осередка в роботі української термінології. І почали зосереджувати у себе галицькі й інші термінологічні матеріали різних комісій і окремих осіб, котрі займалися питаннями термінології.

Новий поштовх у термінологічній справі спостерігається в 1917 р. з утворенням української державності.

Осередками термінологічної роботи стали: Товариство північної освіти, Термінологічна комісія І природничої освіти Київського Наукового Товариства, яка була заснована 11 серпня 1918 р. [102] стор. 48.

Офіційні установи - секретаріат та міністерства організовують термінологічні комісії. Над розв'язанням проблем розробки технічної термінології й складання термінологічних словників працювали Термінологічна комісія Міністерства шляхів, Технічно-термінологічна комісія при Департаменті професійної освіти Міністерства освіти [36] 32070) арк. 10. З метою координації роботи в сфері розробки української єдиної технічної термінології було вирішено створити стійку Технічно-термінологічну комісію.

На засіданні Ради УНТ 16 червня 1918 р. було заслухано доповідь голови Термінологічної комісії П. І. Холодного. Він підкреслює, що вона "з серпня 1917 р. запросила до роботи над вибиранням термінів п.Ожгу Кірило з шаленко 200 р. на місяць", а "з 3 січня 1918 р. до роботи над технічними термінами взявся і п. Секунда" [39] арк. 93.

До складу комісії, утвореної при УНТ 10 червня 1919 р, увійшли: І. Гемоловський, М. Дарморос, П. Секунда, Т. Садовський (координуючий осередок) [39] арк. 10 зв. Вона налагодила тісний зв'язок з І правописно-термінологічною комісією, зокрема, з її складом

технічної термінології, створеною в УАН. 30 листопада Технічно-термінологічна комісія прийняла рішення щодо розмежування сфер діяльності. Так, її члени виконували підготовчу роботу, тобто займалися збиранням літератури, з якої вибирали термінологічний матеріал та збором матеріалу в регіонах України. З цією метою в УНТ створюється фахова бібліотека. За кілька місяців її фонд становив понад 100 назв книг (енциклопедій, довідників, фахових підручників тощо).

Протягом 1919 - 1920 рр. ця комісія провела 11 засідань, на яких в основному розглядалися питання вироблення технічної термінології. Вона зібрала підготовчий матеріал до термінологічного словника з механіки та хімічно-технологічної термінології. Найбільший обсяг роботи виконував її голова - Т. В. Сосунда.

Чимало зроблено УНТ щодо розробки медичної термінології. Тут найбільша заслуга професора О. В. Корняк-Чатурківського і під його керівництвом було підготовлено і здано до друку в середині 1919 р. - Українсько-російський медичний словник [35] 32021) арк. 44 зв., випуск якого затримувався через брак паперу.

Крім того, УНТ у 1919 - 1920 рр. проводило роботу над підготовкою до видання Словаря російської й української літературної ("культурної") мови, чим закладалися наукові основи тлумачення термінів та слів. Це мав бути "спеціальний, систематичний підручник з доббором виразів для різних понять вищого порядку - абстрактних, технічних, наукових, яких або бракувало в звичайній українській мові, або хоч вони і є, то вживаються у вузькому значенні" [34] арк. 1. Укладачам підручника ставилося за умову "право за введення в українську мову неологізмів, котрі варті цього, і (таким чином) забирати всякій мовній химері" [34] арк. 1 зв..

Отже, словник мав своїм завданням вироблення техніко-культурної мови, щоб вона якнайшвидше досягла зручності й "могла конкурувати з мовою російською та польською" [34] арк. 2. Неоціненний внесок у розробку прот. проф. Є. К. Тимченка.

У проєкті Словника української літературної мови було визначено, яким мав бути текст: основний і допоміжний. Обумовлювалися вимоги щодо зручності його в користуванні тощо. Плітунтам мав послужити словник, виданий К. Стариком. Є. Тимченко писав: "Техніка укладання словника представляється мені так: читається словник Давя або Академії – до нього підбирається і читається українське слово з цитатою (пишеться в нових літерах і перевіряється харин же – і тіляси перевіряється, коли й вживо – Словника К. Старина). Слово обмарковується і, коли за нього значна біливість, вноситься до Словника" [34] арк. 2. Одночасно автор пропонує звернутися до населення з проханням надіслати словарний матеріал.

Робота над розробкою української термінології набула такого ритму, що на кінець 1919 р. в Термінологічній комісії УНІ поставо питання щодо організації Термінологічного Інституту; зокрема на своєму січневому 1920 р. засіданні вона прийняла таке рішення: "Оскільки зрозумілим, що робота Комісії не може обмежуватися тільки складанням словників, Комісія має перетворитися на постійний Термінологічний інститут, розширити свої завдання і направити значальний процес розвитку української наукової мови" [21] арк. 43. І к суб., це було питання про утворення інституту, анітрохи якого став у 1921 р. Інститут української наукової мови ВУАН (УНМ).

УНГ проводило активну термінологічну роботу аж до об'єднання з УАН. У 1920 р. воно похитавило перед собою завдання піднести рівень своєї наукової діяльності його керівництво вважало, що товариство, яке до недавніх часів було майже єдиним осередком організованої наукової праці в національних українських формах, мусить залишатися центром української наукової думки і організованої наукової праці, незважаючи на те, що вже були утворені й працювали інші воєнний національної науки (Український університет, Українська Академія наук). Товариство мало залишатися "вільною науковою асоціацією, збудованою на основах широко громадських, яка цілковито виключаєть ту, щоде необхідно потрібну, вузькість і формальність, що панує часто в наукових установах зв'язаних безпосередньо не тільки з громадянством, але й з державою і які виконують свою роботу по істині, наміченому державою" [39] арк. 86 зб. Отже Товариство ставило собі за мету згуртувати навколо себе всі діючі й творчі українські наукові сили, в тому числі ті, які в силу відокремленості від офіційних наукових інституцій, потребували об'єднання і наукового керівництва. Фактичною охочія пропонувала здійснити деяку організаційну перебудову своєї діяльності, зосередивши основну роботу в новоутворених самостійних установах. Проте, вже в січні 1921 р. з перебудовою системи науки й освіти в УСРР та з метою раціонального використання наукових кадрів, а головне державних коштів, за рішенням українського радянського уряду відбулося об'єднання в складі Української Академії наук (УАН) - ІЗУАН) різних автономних наукових інституцій і товариств, у тому числі й УНГ.

До складу АН приєднався ряд наукових організацій, товариств, секцій, лабораторій. Зокрема до Ієршого, Історично-філологічного

відділу ВУАН - мовні, історичні та мистецькі установи УНТ в Києві. Історичне товариство Історика Літолосія.

10 березня 1921 р. на щільному зібранні Академії наук створюється Урядова комісія. Вони виробили детальний проєкт плану об'єднання УАН з УНТ [15] арк. 1-2 зв., а до одного з його пунктів - "Підстави для з'єднання соціально-гуманітарних установ" у п. 2 наголошувалося, що секції відділу гуманітарних наук УНТ, зокрема філологічна, "придмується" до Історично-філологічного відділу ВУАН [15] арк. 2 зв.

У червні 1921 р. установи філологічної секції УНТ та Правничо-термінологічна комісія УАН увійшли в склад Інституту української наукової мови, який підпорядкованому керівництву Першого. Історично-філологічного відділу.

Залаття двох установ, на працях підвідділа, сприяло значним позитивним змінам у їх науковій діяльності. Було уточнено мету, завдання, організаційні засоби, що було закріплено в Статуті ІУМ.

За браком достовірних документальних свідчень нам не вдається повною мірою деталізувати класичний склад установ мовної секції УНТ, які увійшли до ІУМ, згадувати документальні свідчення про діяльність мовних установ УНТ раннього періоду їх існування. Це спричинено, на думку дисертантки, невеликим обсягом джерельних матеріалів початкового періоду їхньої діяльності. Але протоколи Ради УНТ, але матеріали роботи філологічної секції В. М. Перетца [39] арк. фіксуючи ряд питань, не містять інформації про функціонування філологічної секції, за винятком поодиноких повідомлень про організацію з участю членів товариства у різного роду заходах

публічних лекцій [39] арк. 17, ювілейних святках (Підчепенківське свято) [39] арк. 30, виставках [39] арк. 31 та ін.

Відмінною рисою праці наукових товариств України було постійне залучення до неї науковців з-закордону. Свого часу їх членами були: А. Сноєн, Я. Бодуєн де Куртене, С. Бріокнер, В. Бастерсва, М. Цанк, Д. Гільберт, А. Гейнштейн та багато інших видатних учених. Це сприяло концентрації наукових сил, інтенсивному розвитку різних галузей знання та розширенню наукових можливостей.

Іздаючи перевагу гуманітарним наукам, наукові товариства сприяли розвитку українознавства, яке захищалося царським указом від 1876 р., формували національне ядро вчених, діяли підвищуючи науковий рівень різних спектрів досліджень.

Створені на демократичній основі, наукові товариства мали чітку структуру, яка дозволяла респонсам членів збори, змінювати кількість комісій, секцій, формувати особовий склад у своїх структурах, перерозділяти фінанси, що мало важливе значення у тих часових умовах і сприяло швидкій диференціації науки. Члени товариств мали змогу особисто визначитися у напрямках наукового пошуку, що дозволяло більш ефективно використати їх науковий потенціал.

Наукові товариства зробили значний внесок в організацію науки в Україні, у становлення системи українознавчих досліджень, накреслили будову і стратегію, створили диференційовану структуру організації науки. Це пізніше було сприйняте і розвинуто УАН.

Отже, в кінці 19 – на початку 20-х років XX ст. наукова діяльність вдалась до методу колективної роботи, збирають матеріал залучаючи широкі кола громадськості. Це пізніше УАН - ЗУАНі мали в

серед комісії 1 – більш ніж співробітників, максимально використовували цей досвід. Він дав їй можливість в умовах майже повного браку державного фінансування, постійного скорочення штатів виконувати суттєву наукову роботу, в тому числі й словникову.

2.2. Створення і реорганізація системи словникових та термінологічних комісій. Інститут української наукової мови.

29 березня 1917 р. М. С. Грушевський на загальних зборах УІП з метою піднесення української науки на належний рівень порушив питання про створення Української Академії наук. Для розробки її статуту та вивчення питань фінансування було обрано комісію з 12 осіб. На зборах були також присутні: Д. Антонович, А. Берю, М. Билишевський, М. Василяко, О. Волошин, Л. Дорошенко, М. Кореньовський, О. Цілинський, К. Антонович, О. Левицький, Ф. Матусівський, В. Науменко, І. Слісико, В. Прокопович, В. Рівнянко, Н. Ткаченко, Є. та О. Чернявська, І. Чолівський, В. Шмет, Ф. Шейнфельд [39] арк. 86 зв. Проте, через відсутність коштів справа із заснуванням УАН згальмуватися.

Питання про створення УАН нові постаю за Гетьманату. Парламент підтримував цю ідею член УНІ, відомий історик і громадський діяч М. П. Василенко. Займаючи посаду міністра народної освіти та мистецтва, він спрямував свою діяльність на її реалізацію. За його ініціативою в Міністерстві відокремлюються дві комісії: одна - з вироблення законопроекту про фундацію Української Академії наук, друга - у справі створення наукових закладів [7] арк. 28-28 зв..

На початку травня 1918 р. М. П. Василяко запросив до Києва для участі в організації УАН російського академіка В. І. Вернадського.

УІП для участі у роботі в Комісії зі створення Академії наук отримав запрошення від її секретаря - В. П. Модігалевського. Вони розглядається на засіданні товариства 9 квітня 1918 р. і приймається рішення "Обрати делегацию з О. Левицького та П. Тутковського з

метою висвітлити, що представництво Наукового товариства повинно бути в Комісії подвійне до 1/2 складу Комісії" [39] арк. 93.

23 червня 1918 р. на загальних зборах УНТ О. І. Левицький доповів про результати своєї розмови з міністром освіти. Під час її йому представили Із 1. Барнацького як голову Комісії з організації Академії, що є, на думку М. П. Вислюшка, справою державною і тому вона має перейти до Міністерства освіти.

Від УНТ у Комісію було запрошено двох чоловік. Але оскільки в ньому є чотири секції, то можна покласти чотирьох осіб - по одній від кожної секції. "УНТ вважає, що як стара українська наукова установа воно повинно взяти найбільшу участь в організації Академії Наук. А між тим справа організації Комісії з запрошення до неї відбувається без участі і порозуміння з УНТ, від якого перейнято ініціативу утворення УАН. Висловлюючи свої жаль з приводу порушення законних громадських прав Української наукової інституції, загальні збори УНТ від 23 червня сподіваються, що міністр освіти, який разом з іншим членом наукового товариства в загальній справі над цєю справою прийме до уваги значіння і ту роль, яку полігравало УНТ в науковій роботі, що надавало йому право перетворення в Національну Академію Наук" [39] арк. 1.

У завданні нашого дослідження не входить аналіз цієї ситуації, вона обговорена в працях інших науковців. Ми б хотіли ще раз звернути увагу на деякі її аспекти.

М. П. Вислюшко вважає, що Академія наук мала бути національною, з обов'язковою українською мовою усіх друків, але при цьому вимоги українізації не повинні бути жорсткі, пильності й "накальниці". Кандидати для впровадження законопроекту про

наступання Академії наук підбиралися дуже ретельно. Головою Комісії було призначено В. І. Вернадського, її членами запрошено: Д. І. Іваній, Б. О. Кістяківський, С. В. Спекторський, Й. Й. Косигонов, П. А. Гутковський, Г. Г. Павлуцький (обидва - представники УНГ), М. Ф. Кащенко (Київський політехнічний інститут), А. Ю. Кримський (Львівський інститут єдинок. мон.), С. П. Тимошенко (Петроградський інститут механіки шевців сполучення та політехнічний інститут), С. К. Тимченко (Донський університет, представник УНГ), С. Л. Франкфурт (завідуючий дослідними справами: центральною дослідною станцією Російського товариства цукрозаводчиків). Були запрошені й М. С. Грушевський, В. М. Перел, В. С. Іконніков, В. І. Пачен, М. Ф. Сумцов та Ф. К. Зояк. Секретарем Комісії обрано голову Архівно-бібліотечного відділу Головного управління мистецтв та національної культури Української Держави І. Л. Модилевського [11] арк. 2.

Перше засідання Комісії відбулося 9 липня 1918 р. (приміщення на Габіковському б. 14). На ньому відзначалося, що гетьмани України старанно підтримують ідею створення Академії Наук, вважаючи необхідним напроку розробку її плану й обіцяв, не дивлячись на тяжкі фінансові умови, в яких знаходиться Українська Держава, всляке сприяння для швидкого утворення Української Академії Наук поставленої в умовності й відповідати її національному почуттю» [11] арк. 2. Невкілька уряд оперативно вирішував питання, щодо АН, одразу після рід фактів. Так, 24 липня 1918 р. Комісія порушила питання про асигнування коштів на початкові роботи зі створення АН в тому числі й на утримання Комісії. 26 липня Рада Міністрів схвалила законопроект, а 28 липня 1918 р. було видано закон про надання коштів

на початкові вишати Академії наук у сумі 200000 крб. [11] арк. 3 Згідно з положенням про Комісію по виробленню законопроекту про заснування Української Академії наук голові Комісії надавався право встановити підкомісії. Їх було створено кілька з метою розроблення положень про вишати. Для організації історично-філологічного відділу підкомісією до якої ввійшли Д. І. Багалій, І. Я. Крип'якевич, Г. П. Павлуцький, Є. К. Тимченко. Підкомісією для організації фізико-математичних наук очолює В. І. Вернадський, а для організації Відділу економічних наук - М. І. Туган-Барановський. Окрема ще одна комісія керована В. І. Вернадським, займається питаннями виділення землі для будівництва приміщень УАН, для ботанічного та Астрономічного садів, під академічну обсерваторію.

Комісія завершила роботу 17 вересня 1918 р. Вона розробила "Законопроект про створення Української Академії Наук у Київ", "Проект статуту і питань Української Академії Наук у Київ", "Проект об'єму витрат Академії Наук у Київ на 1 жовтня 1918 р. до 1 січня 1919 р." та ін документи.

14 листопада 1918 р. гетьман Павло Скоропадський затвердив ухвалений Кабінетом міністрів "Закон Української Держави про заснування Української Академії Наук № 710". Статут і питання Академії та її установ [6] арк. 21. Одночасно він видав указ до Міністерству народної освіти (№ 322) [8] арк. 19-19 зв. про затвердження першого складу УАН з 12 дійсних членів Академії: Д. І. Багалій, А. Я. Крип'якевич, М. І. Петров, С. О. Смаль-Стоцький, В. І. Вернадський, Є. П. Тимошенко, М. Ф. Кашенко, Г. А. Тучковський, М. І. Туган-Барановський, Ф. В. Тарановський, В. А. Косинський, О. І. Демидий [70] стор. 166-167.

Перше Спільне зібрання Української Академії наук відбулося 27 листопада 1918 р., яке проходило у приміщенні УНІ за адресою вул. Ватика Півнянська, 36. На заході було обрано Головою-президентом академії В. І. Вернадського та її Нероздільним секретарем А. Ю. Кримського [6] арк. 52.

У відповідності до статуту УАН (розділ "Академічні установи та постійні комісії") визначалося існування Спільного зібрання і трьох відділів: Першого, Історично-філологічного, Другого, Фізико-математичний, Третій, Соціально-економічний.

Протягом листопада - грудня 1918 р. Спільне зібрання сформувало Правління. До нього увійшли А. Ю. Кримський (від Першого, Історично-філологічного відділу), С. П. Тимошенко (від Другого, Фізико-математичного відділу), Ф. В. Тарановський (від Третього, Соціально-економічного відділу) і кандидати в члени С. І. Левицький та В. А. Кожинський [10] арк. 2-2 зв, 11-11 зв.

Ще при підготовці проекту статуту УАН піднялися питання організації Історично-філологічного відділу в особі Д. І. Багалія (голова), А. Ю. Кримського, П. П. Павлицького, С. К. Тимошенка 10 серпня 1918 р. подана на затвердження Комісії з розробки законопроекту про УАН доповідну записку, в якій пропонувалося утворити 16 кафедр. "Найбільше яких торкалися українознавства з широкому розумінні цього слова, а друга зазначалася історично-філологічні науки" [61] стор. 1-2. Зокрема, кафедри, які охоплювали питання мови і літератури, планувалося створити так: Граматика й історія української мови, Історія українського письменства, Загальна мовознавства, слов'янська історія мови, письменства та стародавності, переважно в їх відношенні до України.

і питанням розвитку української мови та становлення її як державної, набувалося колюче значення, тому її мали вивчати "академічно в двох напрямках: в її сучаснім стані, і в її історичній долі" [70] стор. 130. Це зумовлювало закладення Постійної діалектологічної комісії, Постійної комісії для складання словника живої української мови, Постійної комісії для складання історичного словника української мови. З метою вироблення принципів українського правопису на засадах історії і діалектології, фіксації граматичної термінології, випликала необхідність в Постійній орфографічно-термінологічній комісії.

В. М. Перещ у своїх пропозиціях до "Комісії з вироблення законопроекту про головні показання списку" наголошував: "... коначно скласти загальнодоступний словар живої української мови, щоб доповнити дорогий і не все зручний словар Грінченка; 2) потрібна точна і науково склалена бібліографія книжок на українській і друтих мовах, гравюр, картин і образів тощо, що друковані були в українських і неукраїнських друкарнях, а торкаються до історії і літератури українського народу; 3) належить урегулювати питання граматики української мови; 4) треба виданням пам'яток і окремих монографій покласти тривалу підвалину научній історії і старій, і новій української літератури; 5) треба бумововно приступити до прац над історичним архівним матеріалом, що до сї пори лиш час від часу звертав на себе увагу офіційних представників російської університетської науки" [61] стор. 13.

Мовні комісії мали поділятися на дві групи: ті, здійснюватимуть, суто теоретичні розробки; і ті, які на основі розробок комісій першої

групи, виконуватимуть практичні завдання, зокрема готувати до видання тлумачів та термінологічні словники.

Ряд комісій були відразу застережені Статутом серетних словників. Так, у відповідності з параграфом 7 п. (а) Статуту УАН при Сільному зібранні мала існувати Постійна комісія для складання словника українських діячів науки, історії, мистецтва та громадського руху. Пункт (в) даного параграфу регламентував утворення при Історично-філологічному відділі наступні словникові комісії: п. б) Постійна комісія для видавання історично-географічного словника української землі; в) Постійна діалектологічна комісія; д) Постійна комісія для складання словника живої української мови; е) Постійна комісія для складання історичного словника української мови; ж) «Географічно-термінологічна комісія» [100] стор. 4.

Першими на Історично-філологічному відділі було утворено: Постійну комісію для видавання історично-географічного словника української землі, Постійну комісію для складання словника живої української мови. 16 грудня 1918 р. на Сільному зібранні голова відділу Д. І. Багалій доповідав про рішення Відділу щодо створення комісій. Сільне зібрання затвердило рішення Відділу [18] 26120) арк. 1.

28 грудня 1918 р. Сільне зібрання розглянуло кандидатуру професора С. К. Тимченка (член МНІ) на директора Постійної комісії для складання історичного словника української мови. Його затвердили 4 січня 1919 р. [18] 26122) арк. 3, як і персональний склад Постійної комісії для складання словника живої української мови: акад. А. Кривинський – голова, А. Ільковський, М. Гринченко, Г. Голоскевич, Н. Гишов, В. Ярошенко, В. Дубровський [18] 26123) арк. 2.

При обговоренні питання про склад Історико - філологічного відділу 10 серпня 1918 р. Комісія для вироблення законопроекту про заснування Української Академії наук затвердила перелік установ відділу, віднесла Постійну комісію для складання словника українських діячів науки, історії, мистецтва та громадського руху "к числу утворених постійних при Общом собраніи Академіи" [9] арк. 36.

23 січня 1919 р. Стільне зібрання заслухало доповідну записку І. Л. Мотзалевського від 10 грудня 1918 р. Після ретельного обговорення було прийнято рішення про утворення Постійної комісії для складання словника українських діячів науки, історії, мистецтва та громадського руху (Постійної комісії для складання біографічного словника українських діячів). Її директором обрано -- Д. І. Багалія [18] арк. 1 зв. Згодом М. З. Ленченко (співробітник Друкарні НАН - ІВУАН), згадуючи про цю подію, наводить: "Року 1918 засновано Українську Академію Наук і однією з найкращих установ Першого Історико-Філологічного Відділу Академії було утворено "Комісію для складання біографічного Словника діячів України". Сталося це з ініціативи саме іменем Д. І. Багалієвої і він-таки був за першого голову цієї Комісії" [19] арк. 1.

Безпосереднім керівником наш працями комісії було обрано І. Л. Мотзалевського, він одночасно був і редактором одного з її відділів [89] стор. 3-25. Протягом 1923 - 1926 рр. головою був акад. С. О. Сфремов. Після 1926 р. комісією номінально керував М. М. Мотвиленський, оскільки посада голови була вакантною.

Програму словника, до якого мали ввійти біографії діячів різного роду діяльності та абеткою, було випущено в першій періодичній формі.

З 1924 р. члени комісії займаються обробкою зібраного матеріалу та його систематизацією. В 1931 - 1932 рр. окремі томи словника було підготовлено до друку. Але політичні репресії проти акад. С. О. Сфедерова та інших членів комісії, унеможливили випуск видання.

Поспільну комісію для складання історично-географічного словника української землі, якій наважалося охопити значення створено 16 грудня 1918 р. згідно з постановою Слїпного зібрання в складі Першого, Історично-філологічного відділу ІІІ обґрунтовується в "Пояснючій записці" Д. І. Басалія, А. Ю. Кримського, Г. П. Палтупського, Є. К. Тимченка до Комісії для вироблення законопроєкту про організацію історично-філологічного відділу УАН від 10 серпня 1918 р. у розділі 3. Де, зокрема наголошується на необхідності створення таких кафедр: "Кафедри та науково-помічників захистів її комісії, що торкаються історії, географії й етнографії". Беручи також на увагу, що тільки на історично-географічному ґрунті можна будувати історію українського народу, необхідно зазначити при цій кафедрі особливу Поспільну Комісію для складання історично-географічного словника української землі, в усях її межах та за всі часи існування України. Коли це буде зроблено, тоді буде спромога скласти історичні мапи України на весь усякі часи її історичного життя, починаючи з давніх часів перед-монгольської доби і кінцяючи XIX ст. До цього треба додати, що Історично-географічний словник України повинен складати у Києві ще необхідник проф. Із. Б. Антоновича, який зводив на карті всі звістия, котрі йому траплялися по джерелах про міста й усякі землі" [70] стор. 166 - 167.

20 березня 1919 р. на закликанні Першого відділу УАН односторонньо, таємним голосуванням, на посаду директора Поспільної

комісії для складання історично-географічного словника було обрано проф. О. С. Грушевського [18] 26135) арк. 5, секретарем був О. Ю. Гермайяс.

Комісія почала свою роботу на матеріал, зібраному УНГ під керівництвом проф. В. Б. Антоновича ще за дові до її створення.

З 1919 до 1924 р. співробітники комісії збирали матеріал для словника і склали на їх основі статті про окремі селіща. За цей час було опрацьовано матеріали про Голлавищину, Остерський та Кривецький повіти на Чернігівщині, Нолемідину і Паличину.

У зв'язку зі змінами в сфері діяльності комісія пізніше стала називатися історично-географічною. Вона займалася питаннями історії заселення України та готувати історично-географічні описи окремих її районів. Науковці-співробітники організовували й проводили публічні лекції, на яких обговорювалися їх наукові праці, зокрема статті про поселення та розвідки історично-географічного змісту.

Після того, як комісія для складання історичного словника української мови, було створено у відповідності з розділом 3 статуту УАН від 1918 р. історично-філологічним відділом УАН 16 грудня 1918 р. про створення комісії Спільному зібранню доповів акад. Д. І. Багатий, голова Відділу. Спільне зібрання одностайно підтримало його рішення і винесло на обговорення питання про кандидатуру проф. С. К. Тимченка на директора комісії. 4 січня 1919 р. Спільне зібрання затвердило цю кандидатуру.

У протокол № 5 чергового засідання Історично-філологічного відділу від 18 березня 1920, повідомлялося: "А) Комісія історичного словника української мови засновується при Українській Академії Наук спеціально для того, щоб згуртувати словник - усях тих слів, які в

найстаріших слідних для нас часів тай аж до кінця XVIII віку однакові чи в живій чи тільки в письмовній практиці вживалися у русинах тієї території, що тепер є тепер Україною або "кожного Русько" [18] 26400 арк.]

Члени комісії користувалися в своїй роботі джерелами з історії української мови, зібраними українським філологом П. Г. Жителем та проф. Є. К. Тимчаском й великою приватною філологічною бібліотекою останнього.

За постановою І Прейсиді ВУАНу 1930 р. комісію було ліквідовано шляхом злиття з Інститутом української наукової мови.

Постійну комісію для складання словника живої української мови було створено в складі Першого, Історично-філологічного відділу. 16 грудня 1918 р. Стільне зібрання УАНі затвердило рішення Відділу та обрало на посаду директора комісії акад. А. ІО. Кримського. Протягом 1919 р. було оформлено її основний науковий склад.

Провідний напрям діяльності комісії - збирання матеріалу для словника української живої мови. За основу його слугував словник Б. Д. Грінченка. Він мав містити діалектичні відмінності кожного лозинкого слова, всі граматичні форми, всі значення слова, літературні та народні прислів'я, вирази й звороти суспільного метафоричного і локального характеру. Згодом, кождо питання, яке мала вирішувати комісія, було окреслене в доповідній записці Підкомісії для створення Історично-філологічного відділу на що, зокрема, акцувалося: "Студіювання мови діалектичне і лексичне вимагає, щоб працювали спеціалісти. Постійна Комісія Діалектологічна і Комісія для складання словника живої української мови". Довинна вжитися до праці над збиранням лексичного матеріалу, добування його в певній

системі з живих людських говорів, з фольклорних записів і з мови поодиноких авторів. Виходячи з суцільного стану мови, ми можемо вистежити той розвій, підносячись до доступного нам минулого по пам'яткам цієї мови" [70] стор. 120.

У 1930 р. за Постановою Президії ВУАН комісія переміщено до складу УНІМ.

Правочисно-термінологічну комісію було створено 16 березня 1919 р. рішенням Історично-філологічного відділу УАН, а 16 травня Сільське зібрання, заслунавши повідомлення голови Відділу акад. Д. І. Іваниця, затвердило рішення комісії і одноголосно обрало її директором акад. А. Ю. Кримського. Її установче зібрання відбулося 17 червня 1919 р.

Комісія працювала в складі чотирьох секцій до червня 1921 р. З утворенням УНІМ увійшла до його складу на правах відділу. До цього ж 1921 р. працювала Термінологічна комісія Природничої секції УНІГ, яка з об'єднанням УАН і з УНІГ також увійшла до складу УНІМ ВУАН.

Інститут української наукової мови, до якого увійшли установи філологічної секції та Природничої секції УНІГ утворювався в дуже важкий для УАН період (фінансові труднощі, скорочення питань, активне втручання в академічні справи урядових кіл). Фактична робота щодо звіття установ почалася з 1 червня 1921 р. Тому, на думку дисертанта, датою заснування Інституту української мови, можна вважати 1 червня 1921 р. Схоплюючи його планування віднести до установ при Сільському зібранні як загальноакадемічну установу, але щодо питань, які мав розв'язувати Інститут, не дозволив це зробити, оскільки це не відповідає параграфу 90 Статуту УАН. Згодом, 30 січня

1929 р. Спільне зібрання прийняло рішення про віднесення ІУМН до структури Історично-філологічного відділу.

ІУМН в перші роки існування не вдалося розв'язати багатьох організаційних і матеріальних проблем. В умовах скорочення витрат ВУАН відділу з Києва багатьох членів УНГ важко було поліпшити організаційні засади Інституту та вирішити кадрові питання.

Завдання ІУМН доводилося окреслює параграф 1 Статуту, ухваленого на ріді ІУМН 7 лютого 1925 р.: «Інститут має собі за мету всіма способами сприяти нормального й організованого розвитку української наукової мови (термінології) у всіх галузях знання, встановити її основу народною мовою й вимоги науки» [18] 26135; арк. 5.

Основною метою Інституту було постачання завдання вивчення та розроблення наукової термінології з різних галузей знань. ІУМН широко розгорнув роботу вивчення термінології, проводив наукові дослідження стосовно словотворення, глибокого вивчення усної народної творчості. Інститут вів велику переписку й організовував численні експедиції філологів у різні регіони України. Відповідним його завданням було вжиття заходів щодо «чистоти української мови».

Протягом десятирічного існування (1921 - 1930) структура Інституту змінювалася кілька разів. Він мав найбільшій у ВУАН склад співробітників і явив собою одну велику установу, в якій широко практикувалася колективна праця. Директором з дня утворення з його закриття був акад. А. К. Кримський, керівником навчальних і наукових справ - Г. М. Халодний, секретарем - М. І. Крижанюк.

Протягом 1922 - 1930 рр. колектив Інституту провів велику роботу зі збирання і опрацювання значного термінологічного

матеріалу, на основі якого було підготовлено словники з різних галузей знань.

За постановою Президії ВУАН 26 червня 1931 р. Інститут був ліквідований у зв'язку з передачею до ВУАН Інституту мовознавства ІКД УСРР.

Інститут мовознавства був переведений у систему наукових установ ВУАН за постановою від 1 серпня 1930 р. РРБС УСРР.

Його було вкрито в структуру Першого, Історично-філологічного відділу. В зв'язку з реорганізацією структури ВУАН й утворенням двох відділів (Природничо-технічного та Соціально-економічного) за рішенням Президії ВУАН 26 червня 1931 р. Інститут мовознавства було передано до складу установ Другого, Соціально-економічного відділу ВУАН.

Усі структурні підрозділи ІВМІ було реорганізовано. Говоримо змивився орієнтація наукових досліджень. Протягом кількох років Інститут проходив період становлення. На жаль, за досліджуваний період його діявонні пазери дисертанткою не виявлено.

Але нами встановлено відсутність робочих матеріалів Інституту мовознавства й Інституту української наукової мови. Можна зробити припущення, що документи були втрачені в ході реорганізації структури ВУАН у 1930 - 1934 рр., можливо, в період Великої Вітчизняної війни.

Комісія для складання Енциклопедичного словника було створено при Сільному пібранні. На думку дисертанта, дату створення Комісії в 31 серпня 1921 р., коли відбулася перша організаційна нарада. Практичну діяльність Комісія почала в вересні 1921 р.

й головою було обрано акад. П. Я. Стебницького, керуючим нині справами – М. С. Спичакого, старшим ученим секретарем – С. П. Костерняка, члени комісії – від Першого, Історико-філологічного відділу – А. Ю. Кримський, від Другого, Фізично-математичного – В. І. Липський, від Третього, Соціально-економічного – М. П. Василенко [1] арк. 7.

Основним завданням Комісії було складання першого в Україні Енциклопедичного словника. Він має бути довідником, який відповідал би на питання теоретичного, і практичного значення. До нього мало входити широке й детально опрацювання тем українознавства. В ньому планувалося включити й максимум актуальних статтей, коротких пояснень та необхідних довідок.

У Комісії редакторами працювали вишні вчені, акад. М. П. Василенко, (і) М. Гіляров, акад. В. С. Котляківської, проф. О. П. Котельников, акад. А. Ю. Кримський, акад. А. М. Лобода, проф. М. І. Лучинський, акад. В. О. Платинов, акад. Р. М. Серженський, проф. В. І. Силайський, проф. О. І. Сонкевич, акад. П. А. Тупковський, акад. С. В. Фомін, акад. Ф. І. Шміт та ін. [31] арк. 1-3.

Окрім того, Комісія прийняла рішення щодо видання енциклопедичного тому "Україна". Його головним редактором було обрано акад. С. О. Сфрємову.

Протягом 1922 - 1926 рр. робота Комісії не фінансувалася, тому робота її працівників була направлена на створення списків джерел. У Комісії постійно працював один науковий співробітник - її головою акад. П. Я. Стебницький (помер у 1923 р.).

З прихилом у Комісію акад. С. С. Сфремова та С. П. Ікстерника було розроблено реєстр статей Індивідуального словника і наведено значну кількість статей.

10 травня 1926 р. Комісія енциклопедичного словника частково відновила свою діяльність у складі Історично-філологічного відділу.

19 листопада 1929 р. Президія ВУАН запропонувати виділом подати пропозиції щодо заснування Українського радянського енциклопедичного словника (УРЕ). У 1930 р. Комісія енциклопедичного словника припинила свою діяльність.

Правничо-термінологічну комісію засновано 27 лютого 1919 р. за постановою Соціально-економічного відділу УАН. Метою комісії було розв'язання нагальних проблем правничої термінології. Перше її засідання відбулося 10 березня 1919 р. Очолював Комісію акад. С. П. Левинський. На кінець березня до її складу входило 24 співробітники, які працювали з 1922 р. під керівництвом В. С. Крижанівського, а з 1923 р. - І. К. Черкаського.

За час існування Комісія неодноразово змінювала свою підпорядкованість і статус. У червні 1919 р. вона була переведена на правах секції до Правничо-термінологічної комісії Першого, Історично-філологічного відділу УАН. Через два роки, з утворенням ВУАН, увійшла до його складу на правах відділу.

3 січня 1926 р. поновилася діяльність як самостійна установа в структурі Соціально-економічного відділу [102] стор. 49]. З реорганізацією структури ВУАН (1929 - 1934 рр.) загальною політизацією та активним ідеологічним наступом уряду на стару "буржуазну" українську коринтську школу, яка зосередилася на періодизації УАН - ВУАН було припинено більшість установ Соціально-

економічного відділу, і наперед - Правничо-термінологічну комісію.

Разом з мовними установами 7 березня 1930 р. вона була перетворена до ІУНМ. 26 червня 1931 р. припинила діяльність за рішенням Президії ВУАН про закриття Інституту.

Отже в УАН на виконання першого її Статуту, за яким Академія працювала до 3 травня 1928 р., було створено : активно працювали система наукових установ у галузі створення українських словників

В основному, словникові установи працювали у складі Історично-філологічного відділу. Постійна комісія для видання історично-географічного словника української землі. Тимчасова комісія для складання словника живої української мови, Постійна комісія для складання історичного словника української мови. Правничо-термінологічна комісія. При цьому ж відділі працював ІУНМ. У 1931 р. історично-філологічний відділ був об'єднаний з Соціально-економічним в один Соціально-економічний відділ до складу якого увійшов Інститут мовознавства. При Спільному зібранні протягом 1918 - 1920 рр. працювали Комісія для складання біографічного словника українських діячів та Комісія енциклопедичного словника. Правничо-термінологічну комісію було створено при Соціально-економічному відділі, в 1921 р. передано до Інституту української наукової мови ВУАН і працювала у його складі до 1926 р. З 1926 р. і до 1930 р. поновила діяльність у складі Соціально-економічного відділу.

У словникових комісіях працювали співробітники не тільки Історично-філологічного (Першого) відділу, а й Фізико-математичного (Другого), Соціально-економічного (Третього) відділу.

оскільки всі вони являли собою єдину, органічну систему і доповнювали один одного.

Утворення системи словникових установ УАН - БУАН - новий етап у розвитку мовознавства в Україні. Утворення й організовані в стилі системи словникові установи почали на науковому, дослідницькому рівні вперше в Україні системне дослідження української мови. Результати досліджень, розглядаються співробітниками шкільної вчительної діяльності, наукових доповіді, диспутів, лекцій та ін.

За період своєї діяльності вони змогли реалізувати завдання поставлені перед ними при утворенні Української Академії наук і насамперед основне завдання - створення єдиного українського правопису, розроблення українських термінологічних словників та забезпечення ними багатьох галузей науки, народного господарства і культури.

Діагностика в результаті проведеного держрегіонального аналізу виявила що протягом досліджуваного періоду у БУАНі залишилася система словникових комісій. За основними напрямками діяльності на нашу думку, словникові установи можна умовно поділити на три групи:

1. Лексикографічні - Постійна комісія для складання словника лексики української мови і Тимчасова комісія для складання історичного словника української мови.

2. Термінологічні - Правничо-термінологічна комісія і Фразеологічно-термінологічна комісія.

3. Енциклопедичні - Постійна комісія для видання історико-географічного словника української землі, Постійна комісія для

асоціація біографічного есконікса українських діячів і Комісія для
асоціації енциклопедичного есконікса

2 інститути Інститут української наукової мови (ІУНМ) і
Інститут мовознавства

В УАН - ВУАН існувало ще кілька комісій, які вивчали спеціальні
проблеми мовознавства і співпрацювали з досліджуваними
есконіковими установами УАН - ВУАН. У дисертації вони
розглядаються побіжно.

Усі ці установи мали рільний юридичний статус. Як показав
джерельний аналіз, комісії керувалися положеннями, інститути
статутами.

РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ НАУКОВО-ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, СТРУКТУРИ І ПЕРСОНАЛЬНОГО СКЛАДУ СЛОВНИКОВИХ КОМПІСІЙ

Зупинившись Української Академії наук у 1918 р. не тільки було порушено питання про підпорядкованість її організовану науково-дослідну роботу в питанні мовознавства, а й зроблені кроки до їх вирішення. Кожно науковим дослідженням було бути проєктовані в АН було окреслено вже в першому Статуті УАН від 20 листопада 1918 р. «Фундування існа обшлості діялося в "Томасновій" вшод до законопроекту про заснування Української Академії наук у Києві". Автор "Зависки" М. П. Родзинко негласно уявля, що в структурі АН багато поточного до історичної АН. Проле є її змислом суттєвих відмінностей, зумовлених різноманітністю завдань, і наповнювачого характеру. Готувати дослідників в призначенні Академії наук зображені ініціативності і тим, що вони створюються в УН ст. 11 встановлює академії співпрацюючі, котрі вже вживають їх до життя. Чини і змислює національну свідомість, думки – незалежні змисли, певне виходу з невідомої кохальної кризи. З початку створення АН України, на відміну від російської системи, формується як система керування устатком, призначених дослідників історико-українського походжу, його культуру, складово-свідомісне життя та науково-світло-інформаційному програму українського суспільства. Відповідно до цих завдань і будується структура УАН. При заснуванні Академії передбаченої структури дозволу якої ввійшли 45 устатков [203] стор. 11).

Протягом 1918 - 1921 рр. активно розбудовувалася структура АН. Як наприклад, А. Ю. Крижанський, у той час вона найбільше підтримувати Статуту. Найменш окремий напрям досліджень в АН становили провідний учений панаїт змислю, який покладав відповідну наукову кафедру. Для проведення досліджень, залучено керівництвом створювалися устатки (інститути, лабораторії, колекції, бібліотеки-музеї).

21 січня 1921 р. ЦК УСРР, що колись керував цим створюється панаїт в центральних відомостях та устатков. Завдяки і провідній Комісії при ЦК УСРР ухва-

самостійно від АН товариство перейшло до її структури як окремої установи. Утворено Товариство Історико-Етнологія (І Етнічний відділ), соціальні І Етнічний та Діагностичний відділи, утворено також семінар (Третій відділ). Це були науково-розшукові організації, які переважно займалися пошуком втрачених наукових явищ. Співпрацюючи з науковцями при ІВАНІ з коштів ІВАНІ (200 – 500 крб. на рік) встановлювалися наукові дисципліни, додержували свій кошти від витрат. У жовтні 1921 р. в Академії було створено Комітет для розробки наукових показників та Комісія для впровадження інструкцій щодо вивчення всіх установ АН.

Відкриття установ і оформлення питань почалися не жовтні, а в листопаді науковими дисциплінами. Існувало в такій ситуації споконвітне питання: чи можна до себе спійняти розробку наукових процесів. Першим виникло історично-філологічний відділ у 1920 р., коли в його складі вступило більшість установ, які були об'єктами. Таким же напрямом у наступні роки пішли всі відділи, а з кінця 1921 р. Сильно збільшилося увага до різноманітності про вивчення й об'єктивного статусу. Сильно збільшилася спеціальних інструкцій, де було вказано на певний розробку об'єкту установи, але досить часто вказували роботу цієї групи науковців або вказували умови, що не свідчать. Вказували про роботу АН на 1921 – 1928 рр.). Як правило, це були виступи виступів і впровадження науковців.

Після виборів керівництва АН з травня 1928 р. й виконання до його складу, проханням керівників і урядовим наказом проханням підключено впровадження структури АН і дані проводилися інструкції державних інструкцій: у ІВАНІ дані проханням і результати призначення, поставлення, ідентифікації й перекладу інструкцій, ідентифікації дисциплін. Керівництво здійснюється постійно з державними доповідями "висловками" наукового сектору, виконанням постановок керівників. Інструкції-філологічному відділу було вказано більшість можливих установ. / липня 1930 р. Провести ІВАНІ вказувати вказувати структурні частини історично-філологічному відділу, а також вказувати Третій ІВАНІ під / березня 1931 р. Комісія для окремості створює української мови мови. Комісія для окремості історичного сектору української мови. Державно-науковий комітет було призначено до ІВАНІ 15 жовтня 1929 р. Його та Комітетом мовознавства

акредитували в ньому в створенням запланованого ІІ К У С І Р від 1 серпня 1991 р. Науково-дослідного інституту мовознавства І К У, пізніше перетворено до ДНДІ Укріно ІУНМ у тому числі зберігав зразки та літературні документи були передані до новоствореного Інституту.

Дослідницьку - ідентифікаційну функції української мови та сферу державного управління та інтенсивної бізнесування і промислового життя організації системи середньої та вищої освіти. Об'єктами науково-дослідницької діяльності виступають української мовою виступає в її письмовій і усній сфері, речу, звуковий і графічний українського мовознавства, прохання української орфографії. Розвиток наукової техніки в цей період, у свою чергу, гостро потребував забезпечення речової, духовної та інтелектуальної території країни.

З огляду на вищевказані тенденції появи українського термінологічного в МІ створюються наукові установи, які ставили собі за мету - забезпечити не загінати і не.

У процесі впровадження дисципліни графічно доводиться, що вартість експертної допомоги виступає української, мовознавства і освіти як підписи ще в тому числі довідників, а найкраще в МІ, що виконувати роль інтелектуальної наукової промислової наукової установи. Товариства займалися питаннями науки і культури в тому числі й мовознавстві.

Дисципліна відзначилася, що виступає роль у науці мовознавства, мовознавстві, Кіровоградському науковому товариству. Його науковий відділ та методичка роботи були поетапно перекладні в УМІ (разом з перекладом і Київським товариством до роботи в мовознавстві). Дослідницькі наукові товариства стали діючими членами АН і УАБ: Кримський М. П. Власівко, С. С. Сидор-Сидорський, С. К. Тихоняко, Д. І. Білялий, М. С. Грудницький, С. О. Сфрмон, П. А. Туповий, С. І. Лавинський, С. І. Лавинський та ін. Виступає членом наукової мовознавства установа в науковій сфері УМІ.

Депутатів державної влади, які мають можливість постійно спілкуватися з українськими науковцями, які структурують своїй вартість наукової діяльності, науково-орієнтовану та науковому діяльності. Встановлюю, що в структурі і діяльності державних компаній буде багато слів, яких навіть не вистачить.

співбачити співробітників призначати сидіти в комах стовпкових комітетів, а результати роботи призначувати сидіти в комісії поштувати виступати підтримувати стовпів інших комітетів. Можна сказати, що для різних стовпкових комітетів був створений один спільний банк. Були й відмінності, призначені в комісії окремі членів університету організації призначити робити виступати в стовпкових комітетів.

Усі стовпкові комісії виступали їх ролі зазначені й наведені в банківській книжці, можна умовно поділити на три групи: 1. Історико-географічна комісія; 2. Термінологічна комісія; 3. Релігійно-етнічна комісія. В такому разі, університетський комітет не повинен.

Другим важливим моментом на цій дисертації виступає університетський комітет у стовпковій організації комісії. Наприклад, історико-географічна комісія не могла працювати в банківській книжці. Тому призначені банківські комісії мали право у дисертації похвалити історико-географічну комісію й університетський комітет. Можливо, це можливість, порозуміння її стовпів, дисертації та термінологічної комісії.

3.1. Історико-географічна стовпкова комісія

3.1.1. *Постійна комісія для експертних стовпів жандармів університету* була створена університетом, спеціальних термінологічно-філологічних комітетів УАНІ. Рішення ІІІ-го з'їзду університету було прийнято на ІІІ-му з'їзді УАНІ 16 грудня 1948 р. Цей з'їзд розглядав питання про створення експертних університетських комітетів в університеті, ролі яких було експертне з'ясування Комісії. Так, у дисертації виступав Д. І. Батієв, А. Ю. Кривакіна, Г. Г. Пилипко, Г. В. Пилипко до Комісії для вироблення експертних термінологічних історико-філологічних комітетів УАНІ. Жандарми жандармів Університету мали експертне з'ясування, що експертна комісія Історико-географічна Комісія для експертних стовпів жандармів університету. Жандарми жандармів університету мали експертне з'ясування, що експертна комісія Історико-географічна Комісія для експертних стовпів жандармів університету. Жандарми жандармів університету мали експертне з'ясування, що експертна комісія Історико-географічна Комісія для експертних стовпів жандармів університету.

У 1925 р. висті Корній здійснював комплексні дослідження архітектурних споруд історичних міст. Акривська робота на окремий звіт й робота в Історико-географічному відділі університету в Києві. Цього року було відправлено в Київ з метою дослідження селища древніх кельтів і саксонців. Корній також брав участь у підготовці «Історико-географічного Атласу Києва» [Корній, 1925] стор. 12.

Корній у цей час працював в офісі геодезії в 1925 р. спільно працював з геодезичною службою (Панченко, Голубович, Г. Г. Гербусов, М. М. Писаренко, С. С. Писарів). Крім здійснення польових досліджень Корній на той час історико-географічні дослідження проводив у Києві. Проводивши дослідження, він опублікував кілька статистичних звітів, зокрема звіт про дослідження району історико-географічного району Корній, вивчаючи «Історико-географічний район» [21] стор. 26.

У 1926 р. на захист виступ Корній був виконаний звіт про дослідження історико-географічного району. Цей звіт був наданий виступом виступ Корній з огляду на його велику кількість досліджень, зокрема, його вивчення історико-географічного району [65] стор. 32 [71] стор. 243. Також Корній брав участь в інших дослідженнях історико-географічного району. Зокрема, вивчення історико-географічного району Корній, вивчаючи «Історико-географічний район» [21] стор. 26.

У відомостях історико-географічного району РНМН в 1929 – 1930 рр. Корній історико-географічного району було виконано як історико-географічного району [4] стор. 73-74. У вивченні історико-географічного району Корній, вивчаючи «Історико-географічний район» [21] стор. 26. Також Корній брав участь в інших дослідженнях історико-географічного району. Зокрема, вивчення історико-географічного району Корній, вивчаючи «Історико-географічний район» [21] стор. 26.

Стаття 1931 р. «Історико-географічний район» [65] стор. 32 [71] стор. 243. Також Корній брав участь в інших дослідженнях історико-географічного району. Зокрема, вивчення історико-географічного району Корній, вивчаючи «Історико-географічний район» [21] стор. 26.

РОЗДІЛ 4. ВИДАВНИЧА ДІЯЛЬНІСТЬ СЛОВНИКОВИХ КОМІСІЙ ТА ЇХ ПРОВІДНИХ УЧЕНИХ

4.1. Науково-видавнича діяльність словникових комісій УАН - ВУАН у 1918 - 1933 рр.

Останнім часом з метою встановлення діяльності та кола наукових інтересів окремих учених й наукових установ дослідники використовують метод наукової реконструкції їх бібліографічної та науково - видавничої діяльності. Не зважаючи на те, що це надзвичайно трудомісткий процес, він дає хороші результати. Як правило, його застосовують у тому випадку, коли обмежена або відсутня джерельна база, особливо архівна. Оскільки джерельна база щодо історії та діяльності УАН - ВУАН у 1918 - 1933 рр. значно розпорошена, а книжкові видання збереглися не повно з різних причин (знищення під час репресій, заборона тощо), реконструкція здійснювалася шляхом проведення пошуку та звірки де-візу наявних видань, аналізу архівних фондів особового походження вчених, які працювали у словникових комісіях, ділових документів цих установ за 1918 - 1933 рр., їх редакційних "портфелів".

З метою проведення наукової реконструкції видавничої діяльності встановлювався персональний склад словникових установ УАН - ВУАН. Було переглянуто щорічні "Звідомлення" УАН - ВУАН, ділові документи цих установ (ф. X, Архів АН УРСР), фонди особового походження провідних учених, які працювали в Академії в цей період, архівні документи відомого архіву Президії НАН України (ф. 251) за 1918 - 1933 рр.; протоколи Спільного зібрання

УАН - ВУАН (ф. : А. Ю. Кримський. НБУВ, ІР), "Колекцію документів репресованих учених України в 30 - 40-х та 50-х роках ХХ ст." (А НБУВ).

Проведення наукової реконструкції науково - видавничої діяльності здійснювалося у кількох напрямках: 1) загальні видання словникових комісій, 2) персональні видання праць штатних і нештатних наукових співробітників комісій.

Щодо реконструкції бібліографії опублікованих праць учених словникових комісій зазначимо, що список видань праць ВУАН за період років її існування 1918 - 1924 (Вісник АН УРСР, № 5, 1990 р.), який був початковим документом з питань реконструкції видань АН, далеко не повний. З метою проведення повнішої реконструкції залучено загальні видання Історично-філологічного відділу, видання УНТ; Записки Соціально-економічного відділу ВУАН; Труди Фізично-математичного відділу ВУАН; Збірник медичної секції Українського наукового товариства в Києві; Літературно-науковий вісник; Вісник Природничої секції Українського наукового товариства; Вісті Природничої секції Українського наукового товариства; Тарас Шевченко: Збірник; Історично-географічний збірник; Бібліологічні вісті, видання ВБУ; Матеріали до обрання нових академіків ВУАН; Характеристики кандидатів на академіків ВУАН, подані з доручення особливих комісій; Етнографічний лісник; Записки Природничо-математичного відділу ВУАН; Збірник комісій для дослідження української мови; Журнал математичного циклу ВУАН; На мовознавчому фронті // НДІ мовознавства; Бюлетень редакційного комітету для видання творів О. О. Потебні.

Було переглянуто узагальнюючі публікації у "Вістях АН

УРСР”, документи, які прямо не стосуються даної теми, але містять певні відомості про діяльність комісій та їх науковців, архівні матеріали репресованих учених-мовознавців, передані з Державного архіву Служби безпеки України до ЦДАГО України. Основою для пошуку служили документи і матеріали діяльності УАН - ВУАН, які зберігаються у фондах ЦДАВО України, Інституту архівознавства та Інституту рукопису НБУВ Національної академії наук України.

Видавнича діяльність відбивала насамперед, заплановану роботу словникових установ УАН - ВУАН, тому дисертантка проаналізувала наукові плани та звіти цих установ, визначила коло документів (фонди особового походження видатних учених УАН - ВУАН) про їх видавничу діяльність. Результати пошуку частково відображено в окремих публікаціях, “Збірнику документів і матеріалів: Історія Національної Академії наук України. 1924-1928 рр.” (1998).

Науково - видавнича діяльність словникових комісій в її повному вигляді реалізувалася в публікаціях лише частково (див. реконструкцію праць у вигляді бібліографічного списку. Дод. 3). Тому, ця діяльність дисертанткою простежена за архівними джерелами.

Серед документів, які можна назвати основною джерельною базою для наукової реконструкції видавничої діяльності словникових комісій були архівні фонди цих установ, що відклалися в об'єднаному фонді Інституту рукопису НБУВ - ф. Х. “Архів АН УРСР”:

- 1) Плани та звіти, протоколи засідань за різні роки цих установ.
- 2) Огляди, плани, звіти, записки та листи академіків: А. Ю. Кримського, М. П. Василенка, С. О. Сфремова, директора ВБУ

С. І. Маслова, А. В. Ніковського та ін.

3) Наукові статті, які включали відомості про видавничу й бібліографічну діяльність окремих учених та огляди літератури з наукових питань.

Надзвичайно цінними виявились матеріали до протоколів Спільного зібрання за 1918 - 1928 рр., до яких додавалися *circulante* багатьох провідних учених при їх обранні в дійсні члени УАН - ВУАН та на посаду керівників установ (ф. 1, спр. 12...), персоналія В. Б. Антоновича (ф. 10, спр. 54, 70, 78, 79); А. Кримський, О. Шахматов. Нарис з історії української мови й хрестоматія з пам'ятників староукраїнщини XI - XVIII вв.; Д. І. Багалій, М. І. Яворницький. Український філософ Г. С. Сковорода; Ольга Кобилянська: Альманах у пам'ятку її сорокалітньої письменницької діяльності, 1887 - 1927; Ювілейний календар товариства "Просвіта" на рік 1928; Український діалектологічний збірник; Ювілейний збірник на пошану акад. М. С. Грушевського: З нагоди п'ятидесятої річниці життя та сорокових роковин наукової діяльності; Збірник пам'яті академіка Павла Аполонівича Тютковського.

Дисертантка залучала й інші періодичні видання, в яких учени-мовознавці УАН - ВУАН друкували свої статті: Київські наукові записки; Праці Історично-філологічного інституту в Празі; Наукові записки Київських науково-дослідних кафедр; Записки Наукового товариства ім. Т. Шевченка; Чернігів і Північне Лівобережжя: огляд, розвідки, матеріали.

Важливе значення надавалося перегляду та встановленню періодичних видань загальнодержавного значення в галузі мовознавства і літературознавства, зокрема Вісник Народного

комісаріату освіти УСРР; Наука на Україні; Записки Ветеринарно-зоотехнічного інституту; Червоний шлях; Вісник прироdoзнавства; Листок по боротьбі з шкідниками сільського господарства; Записки Київського інституту народної освіти; Записки Київського сільсько-господарського інституту; Вісті Київського політехнічного інституту; Записки Київського ветеринарно-зоотехнічного інституту; Вісті Державного заповідника імені Х. Раковського; Матеріали до фауни Поділля; ж. "Украинский охотник и рыболов"; Вісті Державного степового заповідника; Культура українського слова: збірки, матеріали до вивчення виробничих об'єднань; Записки Харківського математичного товариства та Українського науково-дослідного інституту математики і механіки.

Аналіз усіх вищеназваних документних джерел показує що, науково - видавнича діяльність словникових комісій в основному припадає на другу половину 20-х років ХХ ст., не пов'язано зі специфікою їх діяльності - створенням науково-довідкових видань. Збір матеріалів до них вимагав великої копіїткої роботи, великих колективів співробітників. Вивчення дисертанткою методики роботи словникових комісій, їх наукового складу (розглянуто у розділі III даного дослідження) дало можливість встановити, що навіть при мізерній кількості штатних посад вчені-мовознавці змогли реалізувати завдання, поставлені реаліями часу завдяки добре організованій мережі кореспондентів по всій Україні.

Більшість праць, підготовлених до видання в 1919 - 1923 рр., не були вчасно видані тільки через відсутність належного державного фінансування. Навіть короткий, наведений нижче фактаж, дає можливість переконатися у значущості тієї роботи, яку здійснили

невеликі за кількісним складом працівників словникові установи УАН - ВУАН у 1918-1928 рр. Наступні 1929-1933 рр. - період закриття частини словникових установ та зміни орієнтації наукових досліджень.

Наукові співробітники Комісії словника української живої мови змогли, опрацювавши великий картковий матеріал, видати у другому півріччі 1922 р. Українсько-російський і Російсько-український словники завдяки тому, що Раднарком УСРР асигнував кошти на підготовку і видання. Завдяки значним асигнуванням співробітники змогли активізувати підготовку до видання наступних томів Російсько-українського словника. Було виготовлено його рукопис від літери А до З.

Восени 1923 р. Народний комісаріат освіти запропонував Комісії видання великого Російсько-українського словника на 4 томи. Зважаючи на зібраний великий лексичний матеріал, її співробітники змогли відразу включитися в роботу із систематизації матеріалу та складання макету. Вже в 1924 р. вийшов у світ I том Російсько-українського словника (літери А – Ж) під головною редакцією А. Ю. Кримського обсягом 290 стор. Так швидко це видання було здійснене завдяки великим спеціальним коштам, які ІШО УСРР асигнував для Державного видавництва України.

У 1924 р. співробітники Комісії опрацювали твори Лесі Українки, М. Коцюбинського, П. Куліша, здійснили переклади творів В. Короленка; обробляли твори сучасних українських письменників – М. Хвильового, Г. Косинки, М. Рильського, П. Тичини та ін. Крім цього, було зібрано словарний матеріал з народних уст на 3 тис. карток. Завдяки додатково влитому лексичному матеріалу було

завершено роботу і підготовлено до друку наступні два томи Російсько-українського словника. Вже в 1925 р. співробітники Комісії здали до друку 10 арк. його II тому під редакцією акад. А. Ю. Кримського та 25 арк. III тому під редакцією акад. С. О. Сфремова. Комісія почала систематичне лексичне дослідження народної мови у всіх районах України.

Продовжувалась робота над збиранням слів з літературних невикористаних джерел: твори М. Черемшини, Т. М. Рильського, П. П. Філіповича, В. І. Самійленка, А. В. Ніковського та інших. Збиранням матеріалу "з народніх уст" займалися О. Андрієвська, М. Зеров, П. Михайлович, В. Матушевський, М. Лободовський та ін. Надходили до комісії пропозиції щодо цінаних документів. Так листування керівничого комісії В. Ганцова з представниками від Білої Церкви завершилась надісланням до Академії наук Українсько-російського словника І. І. Сердюкова першої половини XX ст., обсягом 539 арк. Було зібрано 3042 карток нового матеріалу.

В. М. Ганцов і Г. К. Голоскевич брали участь в розробці "Проекту українського правопису", який вийшов у 1925 р. Протягом 1926 р., окрім вищеназваної роботи, було здано до друку ще 50 аркутів I і II томів Російсько-українського словника.

У 1927 р. Комісія закінчила роботу над його III томом і опублікувала першу частину. Вона проводила роботу і на підготовкою II і IV томів. Паралельно почала здійснювати підготовчу роботу (збирання лексичного матеріалу, запис на картки та їх систематизація) з метою видання Тлумачного словника української мови.

У 1928 р. III том (літери С - Ц) Російсько-українського словника

під редакцією С. О. Єфремова вийшов друком у 1928 р. Продовжувалося збирання матеріалу для Тлумачного словника української мови. Загальна кількість карток становила 36576 од.

Протягом 1928-1929 рр. члени комісії провели значну підготовчу роботу з укладання Словника мови класиків-письменників як додаток до Тлумачного словника української мови, головним редактором якого був А. Ю. Кримський.

Комісія історичного словника української мови протягом 1919 - 1926 рр. визначила коло джерел з метою відбору потрібної інформації, охопивши істотний період з найдавніших часів до кінця XVIII ст. Вибиралися слова не тільки ті, що колись вживалися в усній мові, а й в писемній практиці на всій території України.

Завдяки зібраному лексичному матеріалу, занесеному на картки, вже у 1926 р. був підготовлений до друку "Історичний словник української мови", т. 1, на літери А - Д, у 1927 р. - том 2, на літери Г - Ж, але виданий не був через відсутність фінансування.

У 1928 р. співробітники Комісії історичного словника української мови під керівництвом С. К. Тимченка провели значну роботу з рукописними й друкованими джерелами з підготовки карткового матеріалу, було складено 298202 картки. В 1928 - 1929 рр. вони працювали з такими джерелами: "Південноруські грамоти XI - XIII ст.", "Грамоти XIV - XV ст.", "Іпатьєвський літопис", "Печерська Александрія" XVIII ст., "Пересопницька Євангелія", "Книга Лупька 1565", "Акты Западной и Южной России XVI ст.", "Словар П. Беринди", "Граматика М. Смотрицького", С. Величко "Сказаніє о войне козацкой з поляками", Резанова "Драма українська", "Записки Історично-філологічного відділу" та ін. Крім вищезазваних джерел,

вони користувалися в своїй роботі джерелами з історії української мови, зібраними проф. С. К. Тимченком та українським філологом П. Г. Житецьким. У їх розпорядженні була велика особиста філологічна бібліотека проф. С. К. Тимченка. До кінця 1920-х років було зібрано значний лінгвістичний матеріал з історії української мови на підставі даних історії і діалектології, на основі якого був складений Історичний словник української мови, том 1, літери А – Ж. Словник вийшов у світ тільки у 1930 р. після відповідних державних асигнувань.

І Правописно-термінологічна комісія завдяки активній праці співробітників та величезному картковому матеріалу, зібраному протягом 1918 - 1925 рр., в 1926 р. видала "Російсько-український термінологічний словник" під головною редакцією акад. А. Ю. Кримського. В наступні роки працювала над його доповненням. Цей словник отримав високу оцінку наукової громадськості. Зі зміною політичної орієнтації наукових досліджень у 1930 р. його було визнано "буржуазно-націоналістичним" та "контрреволюційним" і тираж знищено. У 1984 р., зважаючи на високу його цінність (лексичну, термінологічну та історичну) Науково-дослідне товариство української термінології у Нью-Йорку видало словник удруге.

Правописно-термінологічна комісія мала 4 самостійні секції з різними завданнями: а) Правописна секція (голова – Г. К. Голоскевич, автор правописного словника), розробляла основні правила українського правопису через спеціальні філологічні комісії, збирала матеріал для повного орфографічного довідника; б) Секція правничої термінології (голова – М. І. Радченко), підготувала Правничо-економічний словник (юридичний термінологічний словник); в)

Секція технічної термінології (голова – Т. В. Секунда), готувала словник технічної термінології з ілюстраціями; г) Секція природничої термінології (голова – О. А. Яната) поділялася на підкомісії: ботанічну, зоологічну, антропологічно-етнографічну, геологічну (з географією), фізичну, хімічну, математичну, метеорологічну та сільськогосподарську і відповідно до галузі, яку репрезентувала кожна підкомісія співробітниками готувалися термінологічні словники.

Комісія розробила правила українського правопису, опубліковані окремим виданням "Найголовніші правила українського правопису" (1921) Це - перший український правопис, затверджений державою та введений розпорядженням РНК УСРР до обов'язкового вжитку. Він відіграв позитивну роль у нормалізації української мови. 15 березня 1929 р. було затверджено новий український правопис, розроблений співробітниками комісії спільно з Державною комісією для розробки правил правопису, який діяв до кінця 1930-х років. З утворенням Інституту мовознавства розроблялися нові правила правопису.

Члени Комісії біографічного словника на одному із своїх перших засідань вирішили складати Словник за алфавітом і тому почали замовляти біографії на літери А, Б, В і Г. 5 червня 1919 р. було проведено нараду в складі членів Комісії: В. Л. Модзалевського, П. І. Зайцева, Д. М. Щербаківського і окремо запрошених: Т. К. Лукомського, М. С. Макаренка, М. П. Алексєєва, Т. І. Нарбута, В. М. Зуммера і С. О. Гілярова (останні двоє не прибули). Всі погодилися з принципами Ф. Л. Ерхста (щодо збирання матеріалу, який стосувався живих діячів) про збирання такого матеріалу не

тільки для Біографічного словника, а й для всіх інших. Було розглянуто і питання щодо видання окремих словників фахової термінології. Так, Т. К. Лукомського цікавили біографії архітекторів доби класицизму, М. С. Макаренка – біографії українських “штихарів”, А. Н. Грабара – меценати “великокнязівської доби”, О. Т. Томсена – працівники української кераміки, зокрема порцеляни [27] арк. 4.

Весь зібраний біографічний матеріал поділявся на два основних відділи: 1. Історичних діячів часу Київської Русі до середини XVIII ст.; 2. Діячів науки, освіти, письменства, культури й мистецтва від середини XVIII ст.

У 1928 р., співробітники Комісії розпочали складання некролога діячів України, суттєво доповнивши його інформацією, зібраною в попередні роки. У 1928 - 1929 рр. було опубліковано такі праці з біобібліографічних досліджень: “Анкета для генерального обліку бібліографічної роботи на Україні та про Україну: (Для окремих установ); Д. І. Багалій “Матеріали для бібліографії В. Ї. Антоновича”, Д. Балика “Рекомендаційна й критична бібліографія”, т. 1, “Бібліологічна педагогіка”, “Лист до окремих осіб з приводу анкети для генерального обліку бібліографічної роботи на Україні та про Україну”, Г. Вовк “Бібліографія праць Федора Вовка (1847 - 1918)”, С. О. Єфремов “Панас Мирний: Критично-біографічний нарис”, Є. П. Кирилюк “Бібліографія праць П. О. Куліша та писань про нього”, О. О. Малиновський “Науково-дослідний і науково-видавничий рух Радянської України в 1927 році : Бібліогр. огляд”, С. І. Маслов “Спроба інструкцій та плану роботи над складанням українського бібліографічного репертуару XVI - XVIII ст.,

“Методологічний збірник” / ВУАН. Бібліогр.коміс, Нечуй-Левицький І. С. Твори. Т. 6 / Ред. Ю. О. Меженко, В. Тарнавський “Квітка Основ”яненко: Бібліогр. розвідка” та ін.

Основною працею Комісії на 1928 - 1929 рр. залишався вибір з різних науково-літературних джерел імен з біобібліографічними відомостями.

Оплату за свою працю співробітники майже не отримували, що значно гальмувало процес складання біографій діячів (літери А та Б), над якими в той час йшла робота. Одним зі співробітників, які частково отримували заробітну плату, був доктор І. Крип’якевич зі Львова. На 1929 р. він мав закінчити складання біографій діячів Галичини на літери А – Б.

Кожному з релакторів Комісії біографічного словника було поставлено завдання якомога більше зібрати й опрацювати біографій українських діячів на літери А - Б і закінчити їх до 1929 р.

До 1932 р. Комісія бібліографічного словника, маючи в своєму штатному складі старшого наукового співробітника М. Могиланського, наукового співробітника М. Тарасенка і лаборанта М. Кульницького, повністю опрацювала реєстр прізвищ політичних, громадських, наукових і мистецьких діячів України, використовуючи архівний матеріал та інші джерела. Зібрала близько 200 тис карток.

Зважаючи на бажання влади, співробітники розширили рамки словника діячів і внесли до нього прізвища героїв громадянської війни, Червоної Армії, активістів сопроконструкції та колективізації сільського господарства, ударників Тракторобуду, Дніпрельстану та ін.

“Біографічний словник” на літеру А був готовий до друку, але

не опублікований у зв'язку з політичними репресіями, які почалися проти акад. С. О. Сфремова та інших членів Комісії.

Вона активно співпрацювала з іншими комісіями, організаціями й установами. Зокрема, склалаючи картки для біографічного словника, співробітники виписували з першоджерел картки і для Комісії по складанню історично-географічного словника, вибираючи не тільки прізвища діячів, а й географічні назви з відповідними короткими бібліографічними вказівками; для УРЕ вона повністю скопійовувала свої картотеки; на замовлення товариства Політкаторжан склала бібліографію літератури про М. Драгоманова; бібліографію літератури з історії ревруків в Україні й надала значну допомогу при виданні товариством Політкаторжан збірника "Деятели революционного движения в России".

"Комісія енциклопедичного словника" УАН займалася його створенням. Він мав стати довідником, що відповідав би на питання теоретичного і практичного значення. До нього повинно було входити широке та детальне опрацювання тем українознавства, а також максимум провідних статей і окремих коротких пояснень, потрібних для довідок.

Не зважаючи на те, що в комісії були згруповані потужні наукові сили (всі академіки - керівники академічних установ), повна відсутність фінансування її діяльності не дала змоги її співробітникам виконати поставлені завдання - видати першу українську енциклопедію.

Редактори й співробітники Комісії готували енциклопедичні статті протягом 1920 - 1924 рр. (у 1922 - 1923 рр. вона практично не працювала через відсутність фінансування). За період своєї

діяльності, до 1924 р. було зібрано матеріалу на два томи енциклопедичного словника. Окрім того, співробітники Комісії вирішили підготувати й видати позачерговий енциклопедичний том "Україна", головне редагування якого доручили акад. С. О. Єфремову. Проте, весь доробок Комісії залишився не виданими.

19 листопада 1929 р. Президія ВУАН запропонувала відділам ВУАН подати пропозиції щодо організації видання Українського радянського енциклопедичного словника (УРЕ). В зв'язку з цим у 1930 р. Комісія енциклопедичного словника припинила свою діяльність. Діловолні канери її відшукати не вдалося. Основним джерелом для пошуку інформації щодо видавничої діяльності слугували документи архівних фондів особового походження (ф. 1, А. Ю. Кримський, ІР НБУВ; ф. 257, Колекція документів репресованих учених України у 30 - 40-х та 50-х рр. XX ст., ІА НБУВ); Звідомлення УАН - ВУАН за 1918 - 1928 рр.; документи архіву Президії НАН України за 1918 - 1933 рр.; періодичні видання словникових комісій та Історично-філологічного відділу ВУАН за 1919 - 1928 рр.

Завданням Інституту української наукової мови (ІУНМ) було: а) взявши за основу українську народну мову, дати цілу систему української термінології та номенклатури; б) стежити за вдосконаленням і розвитком української наукової мови [21] арк. 43.

Щоб виконати поставлені завдання, співробітники Інституту мали збирати матеріали серед населення, для чого розгорнули мережу кореспондентів, удосконалювали її шляхом організації термінологічних експедицій у райони України, вивчали й опрацьовували зібрані матеріали, класифікували їх і застосовували до

різних галузей знань, синтезували термінологічний матеріал на підставі попереднього досвіду (на основі живої практики, громадської критики та нових надбань сучасної науки), складали тлумачні термінологічні словники.

В Інституті у 1926 р. було організовано унікальний відділ – Бюро народних матеріалів, де й концентрувалася вся термінологічна робота. Попри те, що Бюро народних матеріалів не мало належної матеріальної бази й працював тут лише один співробітник, було створено мережу кореспондентів, до якої входило 250 чоловік з різних місцевостей України. Завдяки їх праці було зібрано понад 15 тис. слів-термінів і влиго до картотеки. Цей матеріал досить інтенсивно використовувався в словниковій роботі ІУНМ [21] арк. 46.

Як установа з практичними завданнями, Інститут не міг стояти осторонь і основного процесу українізації громадського й політичного життя. Він налагоджував відповідні стосунки з видавництвами та установами, стежив за багатьма аспектами процесу українізації, боровся зі спотвореннями й каліченням української мови, допомагав своїми порадами і критикою [21] арк. 48.

Гостра потреба мати українську термінологію у всіх галузях культурного, громадського й державного життя вимагала від Держави надзвичайних заходів. У найближчі роки треба було подати принаймні проєкти термінології з окремих сфер. У березні 1926 р. ІУНМ підписав з Державним видавництвом України умову на підготування 34 термінологічних словників. Над цим завданням почати активно працювати всі секції ІУНМ [21] арк. 45.

У підготовці та виданні словників брали участь різні наукові товариства. Зокрема над словником, який готував Природничий

відділ Інституту, працювала Математично-природописно-лікарська секція НТШ у Львові.

За період існування ІУНМ були підготовлені й вийшли друком такі словники: 1) П. Тутковський. Словник геологічної термінології, 1923; 2) О. Курило. Словник хімічної термінології, 1923; 3) Калинович. Словник математичної термінології. Ч. 1, 1925; 4) Калинович. Словник математичної термінології. Ч. 2, 1926; 5) Шарлемань. Назви птахів, 1927; 6) Шарлемань і Татарко. Назви тварин хребетних, 1927; 7) Туркало і Фаворський. Комунальне господарство, 1927; 8) Шелудько і Садовський. Словник технічної термінології (загальний); 9) Полонський. Словник природничої термінології (загальний), 1928; 10) Шелудько. Словник електротехнічної термінології, 1928; 11) Горещкий. Словник термінології педагогіки і психології, 1928; 12) Словник ботанічної номенклатури, 1928; 13) Лоханько. Словник технічної термінології. Ч.1. Текстиль, 1928; 14) Цюгелів і Паночіні. Назви тварин безхребетних, 1928.

Крім того, співробітниками Інституту були написані ряд праць за результатами науково-дослідної роботи, зокрема: статті на лінгвістичні теми, програми та інструкції щодо збирання матеріалу з народних уст, окремі збірники народної термінології, бібліографічні замітки, рецензії на термінологію, інформації з питань термінологічної роботи в Україні та ін., друкували у "Віснику ІУНМ", перший випуск якого вийшов на початку 1928 р. Видання його здійснювалося власним коштом співробітників Інституту.

Значний за своїм обсягом план був прийнятий Радою інституту в 1929 р. За ним передбачалося підготувати до видання словники з

таких галузей знань: географічна номенклатура, фітотехніка, сільсько-господарське машинознавство, гідротехніка, техніка зв'язку, сільськогосподарського виробництва, металургія, технологія дерева і металу, паперове виробництво, цукроварство, друкарська справа, фотографія та кінематографія, морська і річна справа, автомобілізм, авіація, доморобство, спорт, художня промисловість, археологія, малярство, свинарство, філософія, фізіологія, правничі термінологія, судові експертизи, номенклатура професій, бібліотекознавство, кооперативна термінологія. Загалом Інститут планує підготувати 45 термінологічних словників, вийшло у світ – 15 (Звідолення ВУАН за 1927 р., 1928 р.).

4.2. Науково-видавнича діяльність провідних учених словникових комісій (1918-1933 рр.).

Внесок кожного редактора та співробітника словникових комісій, простежується і аналізується за звітами УАН - ВУАН, її відділів, комісій, редакторів, окремих співробітників, каталогами видань, путівниками, збірниками документів з історії Академії наук (1918 - 1933), періодичною пресою та ін.

Найзагоміший внесок у видавничу діяльність словникових комісій, внесли такі видатні вчені - керівники комісій: академіки А. Ю. Кримський, С. О. Єфремов, С. К. Тимченко, М. П. Василенко та ін. Ці видатні вчені, керівники багатьох комісій та фундатори наукових напрямів були репресовані або усунені від наукової праці, звільнені з Академії наук. Багато наукових праць їм не вдалося здійснити. Але навіть й опублікований здобуток є вкрай важливим для розвитку мови, наукової термінології, наукових знань.

Серед них виділяється постать Агатангела Юхимовича Кримського, відомого українського філолога, орієнталіста, керівника кількох словникових комісій та співробітника більшості з них.

Багатогранну діяльність вченого на академічній ниві важко навіть переоцінити, перерахувати всі посади, які він обіймав. Крім вищезгаданих, він був: головою і головним редактором Постійної комісії для складання словника живої української мови, головою Правописної редакційно-видавничої комісії, Правописно-термінологічної комісії, керуючим справами Комісії для видавання пам'яток нового українського письменства, членом Правописно-термінологічної комісії, Комісії вищої школи при Народному

комісаріаті освіти УСРР від Академії наук, представником-членом уговоної Комісії у справі об'єднання Української Академії наук та Українського наукового товариства у Всеукраїнську Академію наук, представником Ради для заснування бібліотеки УАН, членом комітету Всенародної бібліотеки у Києві, господарчої управи Академії від Історично-філологічного відділу, членом Всеукраїнського комітету сприяння вченим, Комітету охорони пам'яток старовини та мистецтва, директором ІУНМ, головою Постійної жидівської історичної археографічної комісії ВУАН.

Дисертантці завдяки евристичному пошуку вдалося встановити, що лише для енциклопедичного словника вченим було підготовлено понад 33 статті, які внаслідок репресовної політики та ліквідації національної науки так і не було видано в Українському енциклопедичному словникові. Вони вийшли у світ у "Большой советской энциклопедии" та інших російських виданнях, завдяки чому збереглися для нащадків. На жаль, не вдалося простежити допо статей інших співробітників, написаних для Енциклопедичного словника.

Для нього А. Ю. Кримський, підготував такі розділи: "Сельджуки" (М., 1922. - Т. 38. - Стб. 14-15), "Семитские языки" // Там само. - Стб. 244-248, "Сенуситы (враждебное европейцам течение среди мусульман)" // Там само. - Стб. 293-294, "Сикхи (секта)" // Там само. - Стб. 560-561, "Сирский язык и литература" (М., 1923. - Т.39. - Стб. 44-50), "Фатимиды (династия) (909 - 1171)" // (М., 1926. - Т.43. - Стб. 46-47), "Тимур (1336 - 1405)" // (М., 1929. -Т.41, ч. 8. - Стб. 94-97), "Томсен Вильгельм" // (Там само. - Стб. 377-379), "Тохарский язык" // (Там само. - Т.41, ч. 9. - Стб. 24-25), "Чадра" // Там само. - Т.45,ч. 3.

- Стб. 526 - 527, "Чалма" // Там само. - Стб. 556-557, "Чингиз-Хан (1155 - 1227) // Там само. - Т. 48. - Стб. 611-613, "Числые братья (Общество философов энциклопедистов (ок. 983))" // Там само. - Т. 48. - Стб. 636-637, "Чуфут-Кале" // (М., 1930. - Т. 49. - Стб. 26-27), "Шанфара (поэт (560 - 610 гг.) // Там само. - Стб. 85, "Шаракий (ученый-энциклопедист XVI в.) // Там само. - Стб. 93-94, "Шафииз (основатель правоверного толка) // Там само. - Стб. 135, "Шах" // Там само. - Стб. 134, "Шах-Аалем (1759 - 1806) // Там само. - Стб. 135, "Шах-Заде" // Там само. - Стб. 136, "Шахрастаний (историк (1077 - 1153) // Там само. - Стб. 154-155, "Шахрох (сын Тимура) // Там само. - Стб. 155-156, "Шегрен Андрей Михайлович" // Там само. - Стб. 336 - 337, "Шейбан-хан (1451 - 1510) // Там само. - Стб. 341-343, "Шейх-мансур (предшественник Шамиля) // Там само. - Стб. 345-346, "Шейх (старик)" // Там само. - Стб. 345, "Шериф" // Там само. - Стб. 477-478, "Ширван (область)" // Там само. - Стб. 620 - 624, "Рейске Иоганн-Якоб (герман. филолог-арабист (1716 - 1774) // (М., 1932. - Т. 36, ч. 1. - Стб. 338-339, "Тюркские литературы и тюркские языки. Турция (История Османской империи). - М., 1932. - Т. 41. - Стб. 175-206, 340-418, "Шотт (ориенталист (1802 - 1889))" // (М., 1932. - Т. 50. - Стб. 362 - 363, "Шлигель (иранист (1820 - 1905))" // Там само. - Стб. 380-381, "Шрадер (нем. ассириолог (1836 - 1908))" // Там само. - Стб. 405-406, "Эдигей: [Воевода XIV - XV вв.]" // М., 1933. - Т. 51. - Стб. 100, "Эйюбиды: [Династия, 1169 - 1262]" // Там само. - Стб. 163-165, "Элам: [Государство]" // Там само. - Стб. 575-584 та ін.

Сергій Олександрович Сфремов на академічній ниві обіймав такі посади: позаштатний академік класи красеного українського письменства (1919), позаштатний академік Кафедри нового

українського письменства (1920), академік Кафедри історії українського письменства Історично-філологічного відділу (1921), голова Кафедри історії українського письменства Першого відділу ВУАН (1921), заступник віце-президента ВУАН (1921), голова Постійної комісії для видання пам'яток новітнього українського письменства (1922 - 1923), голова Постійної комісії для складання біографічного словника діячів України, ради Історично-літературного товариства при Першому відділі ВУАН (1922 - 1923), секретар Історично-філологічного відділу, член-редактор Комісії словника живої української мови та ін.

Бібліографія праць С. О. Сфремова не знайшла своїх укладачів. Дисертантці вдалося віднайти частину бібліографії праць у фондах ЦДАВО України, складену самим ученим (до 1923 р.). Що стосується бібліографії праць ученого після 1923 р., наведеної нижче, вона складена дисертанткою на основі дослідження архівних джерел (архівні фонди ІА та ІР ІНБУВ).

С. О. Сфремов – автор багатьох літературних статей і монографій: Борис Грінченко: Про життя його та діла. – 2-е вид., дод.

К., 1919. – 63 с., Іван Франко: Про життя його та діла. – 2-е вид., дод. – К., 1919. – 64 с., Історія українського письменства. – 4-е вид. – К.; Ляйпціг, 1919. – Т. 2. – 459 с., Шевченкова могила. – К., 1919. – 48 с.; мал. – (Т-во "Просвіта" у Києві; № 39), Українознавство: Покажч., потріб. до самоосвіти літ. – К., 1920. – 64 с., Коцюбинський: Критично-біографічний нарис. – К.: Слово, 1922. – 173 с., Огляд історіографії українського письменства // Зб. Іст.-філол. відділу ВУАН. – К., 1923. – Кн. 2/3. – [Б.с.], Без синтезу: До життєвої драми Куліша. ... К., 1924. – 24 с., Окр. відб. із: Зан. Іст.-філол. відділу

ВУАН. - 1924. - Кн. 4, С.О. Іван Левицький-Нечуй. - К.: Леїпціг: Слово, 1924. - 189 с., Карпенко-Карий (Н.К. Тобілевич): Крит.-біогр. нарис. - К.: Соробкол, [1924]. - 113 с., На квізних позвах (Шевченко і самодержавіс) // Шевченківський зб. - 1924. - Т. 1. - 152 с., Перед судом власної совісті: Громад. й політ. робота В.Б.Антоновича. - К., 1924. - 16 с., Окр. відб. із: Зап. Іст.-філол. відділу ВУАН. - 1924. - Кн. 4, Іван Левицький-Нечуй: [Письменство та критика]. - К.: Слово, 1925. - 194 с., Поет і плантатор. - К., 1925. - 22 с. - (Зб. Іст.-філол. відділу. ВУАН; №30), Відб. зі зб.: Шевченко та його доба. - [Вип.] 1, В тісних рамках: Укр. кн. в 1798-1916 рр. / Укр. наук. ін-т книгознавства. - К., 1926. - 30 с., Те саме. // Бібліол. вісті. - 1926. - № 2. - С. 40-67.; Іл., Від редактора: Бібліогр. розвідки // Іван Котляревський. Твори. - Х., 1926. - С. 341 - 367, Іван Франко: Крит.-біогр. нарис. - 2-е вид. - К.: Слово, 1926. - 256 с., На переломі двох епох (Іван Котляревський): Передіс слово // Іван Котляревський: Твори. - Х., 1926. - Т. 12. - С. 5 - 18, Літературний автопортрет // Шевченко Т.Г. Щоденні записки. - К., 1927. - С. XIII - XL, Михайло Коцюбинський. український письменник / ВУАН. ВБУ. Вісн. філ.; Вступ Ф. Маслока; Іл. В. Сільвестрова. - Вінниця, 1927. - 16 с. - (Каб. виучування Поділля; Вип. 14), Іванас Мирний: Крит. - біогр. нарис. - К.: Слово. 1928. - 354 с., Страчне життя: Літ. характеристика А. Тесленка // Тесленко А.Ю. Повне зібрання творів. - Х.; К.: Держвидав України, 1928. -С. 5-31 та ін.

Поряд із такими постатями як А. Ю. Кримський та С. О. Єфремов працювали видатні вчені в галузі мовознавства: С. К. Тимченко, В. М. Ганцов, Г. К. Голоскевич, О. Б. Курило та ін., імена яких були викреслені з української історії, з академічної науки

й мовознавства. Дисертантка вважає за необхідне дати їх короткі автобіографії, оскільки біографії цих осіб.

Євген Костянтинівич Тимченко народився 27 жовтня 1866 р. у м. Полтаві в дворянській родині. В 1885 - 1889 рр. навчався на історико-філологічному факультеті Петербурзького університету, але не закінчив його за станом здоров'я. В 1889 р. Є. К. Тимченко переїхав до Києва. З 1894 р. працював у редакції журналу "Киевская старина", з 1898 р. Є. К. Тимченко – співробітник бібліотеки Київського університету. В 1914 р. він захистив у Петербурзі магістерську дисертацію й після захисту працював доцентом Варшавського університету, а тому ж році був обраний членом НТШ у Львові. У 1916 р. евакуювався до Ростова, де, працюючи в університеті, викладав курс порівняльного мовознавства. В 1918 р. його було обрано професором кафедри українознавства Київського університету.

В Академії наук Є. К. Тимченко працював не тільки в Постійній комісії історичного словника української мови, й очолював Комісію для дослідження історії української мови, був несплатним постійним співробітником Фольклорно-етнографічної комісії, дійсним членом Археографічної комісії, очолював філологічну секцію соціально-економічного відділу ІУНМ.

Як мовознавець Євген Костянтинівич Тимченко зробив значний особистий внесок у розвиток української мови, про це свідчать такі його наукові праці, як: Українська граматика для 3-х і 4-х класів середніх шкіл. К., 1918. – 144 с.; Записка директора Постійної комісії для складання історичного словника української мови // Зап. Іст.-філол. відділу ВУАН. – 1922. – 428 с.; Записка

директора Постійної комісії для складання історичного словника української мови // Зап. Іст.-філол. відділу ВУАН. – К., 1923. – Кн. 2/3. – С. 115 - 116; Вказівки як записувати діалектичні матеріали на українським язиковім обширі / ВУАН. — К., 1925. — 20 с. — (Зб. Іст.-філол. відділу; № 13, вип. 3); Локатив в українській мові: (3 укр. складні) / ВУАН. — К., 1925. — 74 с. — (Зб. Іст.-філол. відділу; № 18); Номінатив і датив в українській мові / ВУАН. — К., 1925. — 68 с. — (Зб. Іст.-філол. відділу; № 32); Вокатив і інструменталь в українській мові. — К., 1926. — 118 с. — (Зб. Іст.-філол. відділу ВУАН; № 45); Курс історії українського язика / ВУАН. - Х., 1927. - 171 с.; Акузатив в українській мові: (3 укр. складні). — К., 1928. — 106 с. — (Зб. Іст.-філол. відділу ВУАН; № 67); Історичний словник українського язика. Т. 1. А - Ж. Зошит 1. А - Глубина. / Ін-т укр. наук. мови, Коміс. на улож. іст. слов. укр. яз.; Ред. С.К. Тимченко. — Х.; К.: Держвидав України, 1930. — XXIV, 528 с.; Історичний словник українського язика. Т. 1. А - Ж, зош. 2. Г - Ж / Ін-т укр. наук. мови, Коміс. на улож. іст. слов. укр. яз.; Уклад.: Є. К.Тимченко, С. К.Волошин та ін. — Х.; К.: УРЕ, 1932. — 947 с.

1 жовтня 1933 р. за наказом № 83, підписаним директором Інституту мовознавства АН УРСР П. Мустякой, С. К. Тимченко звільнено з роботи: "За ворожу, політично-шкідливу, націоналістичну діяльність на мовному фронті, за протаскування націоналістичних контрреволюційних концепцій лінійною словниковою і науково-теоретичною продукцією, за участь у контрреволюційній діяльності СВУ"¹².

Учений був заарештований 9 серпня 1938 р., а Постановою Особливої наради НКВС СРСР від 11 січня 1940 р. засуджений на

п'ять років заслання, яке відбувався у Красноярському краї. Після закінчення цього терміну Євген Костянтинович був відісланий на роботу в АН УРСР і у 1943 р. повернувся до Києва, де помер 22 травня 1948 р. Є. К. Тимченко реабілітований у 1989 р.

Всеволод Михайлович Ганцов, народився 25 листопада 1892 р. у м. Чернігові в родині службовців. Навчався у місцевій гімназії, потім у Колегії Павла Галагана в Києві. У 1916 р. закінчив історико-філологічний факультет Петербурзького університету і був там залишений для приготування до професорського звання з кафедри російської мови й словесності строком на 2 роки. З 1 жовтня 1918 р. був прикомандирований до Київського університету Св. Володимира. З 1919 р. почав працювати науковим співробітником в УАН. Протягом 1920 - 1929 рр. - керівником над працями й секретарем Постійної комісії для складання словника живої української мови. З 1922 р. - науковий співробітник Науково-дослідної кафедри мовознавства при Київському університеті, з червня 1924 р. - дійсний член кафедри і керівник секції української мови. У 1924 - 1932 рр. - співробітник академічного Словника української мови.

З грудня 1927 по лютий 1929 р. перебував у закордонному відрядженні, під час якого стажувався в університетах Берліна, Гамбурга, Парижа. Був учасником Першого міжнародного лінгвістичного конгресу в Гаазі (1928). Усе своє життя присвятив вивченню української літературної мови та її нормалізації. Найбільше практичне значення мають його праці з української історичної діалектології, які вийшли в світ у різні роки у виданнях Історично-філологічного відділу ВУАН: Діалектична класифікація українських говірок: з картою (ВУАН). - К. // Зап. Іст.-філол. відділу ВУАН; кн. 4.

(1923); Характеристика поліських дифтонгів і шляхи їх фонетичного розвитку // Зам. Іст.-філол. відділу ВУАН. – К., 1923. – Кн. 2/3. – (Б.с.) (1923); До історії звуків в українській мові / ВУАН. – К., 1926. – 14 с.; Окр. відб. із Зб. Іст.-філол. відділу. – Кн. 7/8.

У 1929 р. В. Ганцова було заарештовано за звинуваченням у належності до СВУ, за яким його було засуджено до 8 років ув'язнення (5 з яких перебував на Соловках). Потім – ще 8 років виправно-трудових робіт у Комі АРСР. Після звільнення із табору в 1946 р. приїхав у Запорізьку область до сестри, потім у пошуках роботи переїхав до Володимирської області в Казахстані. У 1949 р. В. М. Ганцова знову було заарештовано, а в 1950 р. вислано до Красноярського краю. Після звільнення в 1956 р. він повернувся до Чернігова.

У 1958 р. з нього знято всі звинувачення, крім вироку в справі СВУ, й призначено невелику пенсію.

Помер учений у 1979 р. й похований у Чернігові. Повністю реабілітований рішенням пленуму Верховного Суду УРСР у серпні 1989 р. (Архів СБУ, спр. 67098, фш, арк. 313 - 318).

Григорій Костянтинівич Голоскевич народився 4 листопада 1884 р. у с. Супрунківці Кам'янка-Подільського повіту (тепер Хмельницька обл.). Після закінчення місцевої Семінарії став учнем відомого мовознавця О. Шахматова у Петербурзькому університеті. Після його закінчення (1911 р.) спочатку переїзжає до Риги (1911 - 1913), а потім знов до Петербурга (1913 - 1917), де працює вчителем російської мови в середніх школах. Після переїзду до Києва (1917) Г. К. Голоскевич зайнявся видавничою діяльністю і працею над Праволисним словником української мови, який вийшов у світ у 1914

р. під назвою “Український правописний словничок з короткими правилами правопису” (Петербург). У ньому подавалося близько 40 тис. слів. У 1916 р. словничок, також вийшов у Петербурзі, наступні п’ять видань – в Україні, у 1918 р. його тричі перевидавали. Останні чотири видання були здійснені поза межами України, за кордоном. Діяльність Г. К. Голоскевича в 1924 - 1928 рр. тісно пов’язана з Академією наук, де він працює редактором в Постійній комісії для складання словника живої української мови.

Ще з 1919 р. УАН працювала над правилами українського правопису. Очолити Правописну Комісію Академії наук було доручено Г. К. Голоскевичу (1924). Ця комісія в складі таких видатних мовознавців, як: Г. Голоскевич, І. Огієнко, А. Кримський і Є. Тимченко, повинна була доопрацювати “Найголовніші правила українського правопису”, підготовлені ще 24 травня 1918 р. за гетьмана П. Скоропадського і затверджені Міністерством освіти. Новий варіант “Найголовніших правил українського правопису” був поданий на розгляд і схвалений 20 лютого 1920 р.

“Найголовніші правила українського правопису” були остаточно затверджені після Всеукраїнської правописної конференції, яка проходила у Харкові протягом 25 травня – 6 червня 1927 р., у вересні 1928 р. Цей правопис був результатом праці багатьох мовознавців України й тому забезпечував певну репрезентативність української мови.

За дорученням пленуму Правописної комісії Г. К. Голоскевич склав Український правописний словник, погоджений з новим правописом, що виробила Державна правописна комісія і затвердив Народний Комісар Освіти (6 листопада 1928 р.). Згідно з нормами

нового “Українського правопису” Г. К. Голоскевич доопрацював і доповнив свій Правописний словник на 5 тис. слів. У словнику Григорій Голоскевич намагається зберегти особливості вимови й граматичні форми (роду, числа) запозиченого слова, часто наводить у дужках поряд слово з мови – джерела, вказуючи, як воно пишеться в тій мові. У більшості випадків, коли написання не може викликати застережень, вказує тільки з якої мови його запозичено. Такий Правописний словник вийшов з друку в 1930 р., коли його автора було вже репресовано.

Правописний словник був першим українським орфографічним правописним словником.

Григорій Голоскевич був знавцем української літературної і народної мови, знав історію української мови. Знав кілька іноземних мов, що дозволило йому досліджувати багато, сучасних європейських і старих мов, які зовсім не використовувалися. Багато часу приділяв вивченню історичних джерел: Галицьке Євангеліє (Євсевієве) (Голоскевич Г. К. Евсевиево Евангелие 1283 года. Опыт историко-филологического исследования. – Изд. Отд. русского языка и словесности Имп. АН. “Исследования по русскому языку”. Т. III, вып. 2), цікавили його питання і української діалектології (Голоскевич Г. К. Описание говора с. Бодачевки (Колодиелки) Ущицкого уезда Подольской губернии // Известия Отд. рус. языка и словесности Имп. АН. – Т. XIX, кн. 4).

Г. К. Голоскевич займає почесне місце серед видатних українських лексикографів 20 - 30-х рр. Він - автор першого загальнонаціонального Правописного словника і першого в Україні словника наголосів.

Його Правописний словник після 1930 р. в Україні не видавався, але видавався за кордоном в українській діаспорі в 1952, 1955, 1967, 1977 і 1994 рр.

Григорій Ґолоскевич як редактор брав участь у створенні трьох томів "Словника російсько-українського" (К., 1924, 1927, 1928).

17 серпня 1929 р. його було заарештовано і засуджено в справі СВУ на п'ять років позбавлення волі. Покарання відбував у Ярославській в'язниці, потім був висланий до Тобольська. За неповними даними, Г. К. Ґолоскевич помер у Сибіру в 1934 р. Реабілітований у 1989 р.

Олександр Сергійович Грушевський (брат Михайла Грушевського) народився 12 серпня 1877 р. у м. Ставрополі в сім'ї директора народних шкіл Терської області. Закінчив Київський університет, учень В. Антоновича. Викладав О. С. Грушевський у вищих навчальних закладах Москви, Кієва, Одеси, Петербурга.

З 20 березня 1919 р. О. С. Грушевський працював на посаді директора Постійної комісії для складання історично-географічного словника в УАІІ.

Олександр Сергійович – автор понад 100 праць, у тому числі кількох монографій з історії Пінського полісся, історії князівства Литовського, монографії "З сучасної української літератури" (1909), статей з проблем української етнографії, бібліографії: "З новітніх дослідів про Т. Шевченка" (1919), "Історичні студії П. О. Куліша" (1919), "Радянські субтропіки: Абхазія і Аджаристан" (1931).

Займався редагуванням Історично-географічного збірника ВУАН.

Під час роботи директором Історично-географічного словника готував відомості з історії Волині (східна частина), Луцька (життя у XVI ст.), Київщини (XVI - XVIII ст.). Багато уваги приділяв вивченню архівних джерел – працював над матеріалами Рум'янцівського опису та архівним збірником Лазаревського. Розробляв історію колонізації України. У серпні 1933 р. О. С. Грушевського було звільнено з ВУАН “за повний саботаж у науковій роботі, за виготовлення низької по якості та шкідливої по змісту своєї продукції, за вороже ставлення до міроприємств щодо зміцнення роботи ВУАН та її установ” (О. Юркова. Діяльність науково-дослідної кафедри історії України М. С. Грушевського. 1924 - 1930. К., 1999. - С. 224 - 225).

9 серпня 1938 р. Олександра Сергійовича заарештували як “одного з керівних учасників націоналістичної терористичної організації”. Особлива нарада НКВС СРСР в жовтні 1939 р. засудила його за участь у антирадянській діяльності до 5 років заслання, яке він відбував у Павлодарі (Казахстан). (Р. Я. Пиріг. Доля брата М. С. Грушевського – Олександра була типовою для української інтелігенції 1930-х років // Літ. Україна. 1993, 15 липня. – С. 3).

Помер, ймовірно восени 1942 р. у Верхньо-Іртишському ралгосі Павлодарської обл. Реабілітований у 1989 р. на основі Указу про відновлення справедливості щодо жертв сталінських репресій.

Олена Борисівна Курило (1890 - 1946) – філолог, діалектолог;

нештатна постійна співробітниця Фольклорно-етнографічної комісії (1924); нештатна постійна співробітниця (1924 - 1925), член-співробітник (1926) хімічної секції Природничого відділу та філологічної секції Соціально-економічного відділу ІУНМ; штатна співробітниця I Відділу з окремих наукових доручень (1924 - 1928); член Комісії краєзнавства (1925 - 1927) та Комісії історичної пісенності (1928); дійсний член Діалектологічної комісії (1928). Автор 18 наукових праць, серед яких особливо цінними є: Початкова грамати́ка української мови (1919); Уваги до сучасної української літературної мови (1920); Паралельні форми в українській мові, їх значення для стилю (1923); Словник хемичної термінології: (Проект) (1923); Діалектологічний словник Поділля (1926) та Матеріали до української діалектології та фольклористики (1928).

Андрій Васильович Ніковський (1885-1942)

літературознавець, член-редактор Комісії для складання словника української живої мови, та Правочисно-термінологічної комісії (1925 - 1927). Автор досліджень наукових праць у галузі літературознавства: *Vita nova: Крит. нариси* / П. Тичина, М. Семенко, Я. Савченко, М. Рильський (1919); [А.Франс: Вступ. ст.] // Франс А. Світання: Оповідання (1926); "Бурлачка": (Літ. аналіз) // Нечуй-Левицький І. Бурлачка (1926); Ганна Монтовт: [Передм.] // Левицький О. Ганна Монтовт (1926); Мова "Бурлачки" // Нечуй-Левицький І. Бурлачка (1926).

Олександр Алоїзович Янута (1888 - 1958) – ботанік, старший постійний член-редактор природничої секції (1919), голова секції природничої термінології (1920), керівничий природничо-математичної секції, Природничо-термінологічної комісії (1921), голова природничої секції ІУНМ (1922), член-співробітник ботанічної секції Природничого (1925 - 1926), Сільськогосподарського відділів (1926) ІУНМ. Автор праць, зокрема, в галузі природничих наук: Чергові завдання в справі досліджування флори України (1919); Перспективи розвитку природознавства на Україні та завдання Відділу природничих наук Українського наукового товариства // Вісн. природознавства (1921); Рослина та її життя (1922), редагував Український ботанічний журнал ВУАН.

Таким чином, реконструкція біобібліографічної спадщини дозволила встановити коло опублікованих та неопублікованих науково-довідкових видань і матеріалів з діяльності комісій, окремих учених і дала змогу виявити їх робочі матеріали.

1. Словникові комісії працювали дуже напружено і були представлені найкращими, освіченими та самовідданими ученими. Вони постраждали від політичних процесів або були репресовані.

2. Комісії розвивали значну бібліографічну та науково-видавничу діяльність, відомості про яку відклалися в ділових документах комісій, архівній спадщині окремих діячів. Разом з тим, значна кількість картотек, списків, довідників і наукових праць не

дійшла до нашого часу в зв'язку із ліквідацією та реорганізацією словникових комісій і мовних інститутів.

3. Найзначніший доробок належить Комісії біографічного словника, Інституту української наукової мови. Вони видали значну кількість науково-довідкових видань. Серед них: П. А. Тугковський. Словник геологічної термінології, (1923); О. Б. Курило. Словник хімічної термінології, (1923); М. Я. Калинович. Словник математичної термінології. Ч. 1. (1925); М. В. Шарлемань. Назви птахів, (1927); К. Т. Туркало, В. В. Фаворський. Комунальне господарство, (1927) та ін.

4. Здобутки теоретичної і практичної бібліографії характеризують потужну цілеспрямовану діяльність таких осіб, як: М. П. Василенко, Д. І. Багалій, С. О. Сфремов, В. М. Ганцов, А. Ю. Кримський, С. О. Смоль-Стоцький, Є. К. Тимченко та ін.

5. Хоча значна частина планів не здійснилася, можна високо оцінити теоретичну і практичну діяльність комісій у галузі підготовки та видання довідників та ін.

ОСНОВНІ ВИСНОВКИ

1. Основні передумови створення словникових комісій були закладені діяльністю вчених-одинаків та товариств: Історичного товариства Нестора Літописця, Південно-західного відділу Російського географічного товариства, Товариства історії і старожитностей, Наукового Товариства ім. Т. Г. Шевченка, Українського Наукового Товариства, Історично-філологічного товариства, ряду учених губернських архівних комісій в Чернігові, Полтаві, Катеринославі та ін. Багато провідних діячів товариств та комісій брали активну участь у створенні Академії наук і стали її співробітниками (М. С. Грушевський, Д. І. Багалій, О. І. Мезицький, К. Студинський, С. О. Смоль-Стоцький, В. Щурат, М. Возняк та інші). Значний наробок цих товариств (бібліотеки, колекції, картотеки, схеми, мапи) був переданий до новостворених структурних підрозділів Академії наук.

2. Встановлено, що в складі АН в різні часи існувало 7 словникових комісій і 2 мовних інститути; при Спільному зібранні було створено: Комісію для складання словника українських діячів науки, історії, мистецтва та громадського руху (1918 - 1933 рр.), Комісію для складання енциклопедичного словника (1921 - 1930 рр.); при Першому, Історично-філологічному відділі: Постійну комісію для видання історично-географічного словника української землі (1918 - 1930 рр.), Постійну комісію для складання словника живої української мови (1918 - 1930 рр.), Постійну комісію для складання історичного словника української мови (1918 - 1930 рр.), Правописно-термінологічну комісію (1919 - 1930 рр.), Інститут української

наукової мови (1921 - 1930 рр.); при Другому, Соціально-економічному відділі: Інститут мовознавства (1930 р., з 1934 р. – переданий до Президії ВУАН); при Третьому, Соціально-економічному відділі: Правничо-термінологічну комісію (1919 - 1930 рр.).

3. Етапи створення та діяльності словникових комісій можна поділити на три періоди: перший – до 1918 р. – створення наукових товариств, попередників Академії, які передали свої наробки і досвід до словникових комісій. Багато хто з членів тих товариств перейшли працювати в Академію; другий – 1918 – 1929 рр. – створення науково обґрунтованої концепції та становлення Академії наук і словникових комісій, активної діяльності науковців щодо складання словників з різних галузей науки, їх видавничої діяльності; третій – 1929 - 1933 рр. – характеризується політичними обставинами, в яких опинилася Всеукраїнська Академія наук, у зв'язку з репресіями й реорганізаціями, які майже повністю знищили науковий потенціал України та змінили наукову і політичну орієнтацію діяльності працівників комісій.

4. Реконструкція бібліографічної спадщини дозволила встановити коло опублікованих та неопублікованих науково-довідкових видань і матеріалів з діяльності комісій, дала змогу виявити робочі матеріали комісій. Вони свідчать про наявність єдиної концепції підготовки словників в Академії наук, створення міцного колективу, який працював у цій галузі. Певні фахові розбіжності й мовні дискусії свідчили про високий рівень наукової школи ВУАН. За результатами діяльності в 1929 р. в Україні був уведений новий правопис.

5. Словникові комісії розвивали значну бібліографічну діяльність, відомості про яку відклалися в ділових документах комісій, архівній спадщині окремих діячів. Разом з тим, значна кількість картотек, списків і довідників не дійшла до нашого часу в зв'язку із ліквідацією та реорганізацією словникових комісій і мовних інститутів. Найзначніший доробок належить Комісії біографічного словника. Хоча значна частина планів не здійснилася, можна високо оцінити теоретичну і практичну діяльність комісій в галузі підготовки та видання довідників.

6. Методи бібліографічної діяльності та мережева система організації бібліографічної діяльності, яка застосовувалась науковими товариствами, вдосконалена та впроваджена в дію. Здобутки теоретичної і практичної бібліографії характеризують діяльність таких осіб, як: С. К. Тимченко, О. Б. Курило, П. Г. Житецький, А. Ю. Криженький, С. О. Сфремов, Д. І. Багалій, М. І. Петров, С. О. Смалъ-Стоцький, В. П. Тутковський, О. І. Мелицький та ін. Також велику роль у цих комісіях відіграли: Б. О. Кістяківський (право), М. П. Василенко (право), О. С. Грушевський (історія), А. В. Ніковський, Ф. П. Калинович (математика), М. В. Шарлемань, К. Л. Татарко (зоологія); О. О. Тулуб (література), П. Й. Горещький (педагогіка, психологія та шкільне адміністрування) й ін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

АРХІВНІ ДЖЕРЕЛА

Центральний державний архів вищих органів влади і управління
України

Фонд 166. Народний комісаріат освіти УСРР

1. Оп. 2, спр. 452. Звіт про роботу Всеукраїнської Академії наук за 1921 р. 1921 р. – 37 арк.

2. Спр. 876. Конториси витрат науково-дослідних установ України на 1923 - 1924 рр. та пояснюючі записки до них. 14 вересня – 8 грудня 1923 р.

3. Оп. 10, спр. 569. Листування з Всеукраїнською Академією наук про поширення роботи і склад президії ВУАН, скликання Всеукраїнської конференції матеріалістів-діалектиків, відрядження представників вчених на Міжнародний конгрес математиків у Швейцарії. 10 квітня – 27 грудня 1931 р. – 41 арк.

Фонд 337.

Державна планова комісія при Раді Народних Комісарів УСРР
(Держплан УСРР)

4. Оп. 1, спр. 9521. Контрольні цифри науково-дослідних установ України на 1930 / 31 р. та матеріали до них. 1930 р. (4 спр., кількість аркушів не проставлена).

5. Оп. 8, спр. 428. П'ятирічний план Всеукраїнської Академії наук на 1928 / 29 – 1932 / 33 рр. : пояснююча записка до нього. – 341 арк.

Фонд 2201. Міністерство освіти Української Держави

6. Оп. 1, спр. 135. Документи про організацію Української Академії наук (протоколи, листування, штатний розклад). 4 червня – 31 грудня 1918 р. – 86 арк.

7. Оп. 2, спр. 7. Документи про організацію Української Академії наук (законопроект, протоколи, ушториси Академії та інститутів). 10 червня – 5 грудня 1918 р. – 70 арк.

Архів Президії НАН України

Фонд 251. Президиум Академии наук Украинской ССР

8. Оп. 1, спр. 1. Документы о создании Украинской Академии наук (УАН). 8 июня – 31 декабря 1918 г. – 101 арк.

9. Спр. 1 "Б". Документы о работе Комиссии по основанию Украинской Академии наук. 9 июля – 13 сентября 1918 г. – 331 арк.

10. Спр. 8. Отчет о деятельности Социально-экономического отдела ВУАН за 1919 – 1923 гг., составленный акад. М. В. Птухой в 1923 г. – 13 арк.

11. Спр. 14. Протоколы №№ 193 – 213 заседаний физико-математического отделения. 8 января – 24 декабря 1926 г. – 39 арк.

12. Спр. 43. Протоколы №№ 1 – 41 заседаний Президиума ВУАН. 7 января – 21 декабря 1930 г. – 164 арк.

Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського
Інститут рукопису

Фонд 1. Архів А. Ю. Кримського

13. Спр. 22404. Кримський Агафангел Юхимович. Автобіографія для себе за. 1938 р. - 10 арк.
14. Спр. 22861. Листи Г. К. Голоскевича акад. А. Ю. Кримському. 1928 р. - 12 арк.
15. Спр. 23292. Кримський А. Ю. Багалію Дмитру Івановичу. Лист. 20 березня 1921 р. з [Київа] в Харків. - 2 арк.
16. Спр. 24145. Ряшко Я. П. Кримському А. Ю. Листи. 29 листопада 1924 р. - 18 лютого 1925 р. з [Харкова] в [Київ]. - 2 арк.
17. Спр. 25599. Записи із Звинитородщини Кримського А. Ю. (без початку і кінця). XX в. після 1926 р. - 21 арк.
18. Спр. 26117 - 26487. Протоколи и материалы к протоколам заседания Совета АН УССР с 1918 по 1928 гг. и протоколы собраний Первого (историко-филологического) отдела АН УССР 1918 - 1921 гг., комиссий и др. - 3508 арк.
19. Спр. 26518. Доклад по поводу организации АН и ее отделов и Комиссий [XX ст.]. - 1 арк.

Фонд X. Архів АН УРСР

20. Спр. 1868. Звіт про роботу установ Історичного циклу за час їх існування до XV роковин Жовтня. 1932 р. - 26 арк.

21. Спр. 2807. Історично-філологічний відділ Всеукраїнської Академії наук (звіт про роботу відділу). [1928 р.]. 73 арк.

22. Спр. 32403. Список творів І. Франка для використання у словнику. – 1 арк.

23. Спр. 32453 – 32471. Матеріали, зв'язані з видавничою діяльністю Українського наукового товариства. 1920 р. – 31 арк.

24. Спр. 5163 – 5172. Звернення Комісії для складання біографічного словника до населення про присилку біографій відомих діячів та анкеті біографічних відомостей. Листопад 1919 – лютий 1920 рр. – 15 арк.

25. Спр. 5240 - 5268. А) Звіти членів Комісії для складання біографічного словника діячів України за роботу в 1919 – 1921 роках, Б) Звіт про роботу Комісії в 1920 році. 17 лютого 1919 – 15 січня 1921 років. – 42 арк.

26. Спр. 5283. Інструкція для співробітників Постійної комісії для складання біографічного словника українських діячів при Українській Академії Наук. 1919 – 1920 рр. 2 арк.

27. Спр. 5283 - 5285. Інструкція для співробітників Постійної комісії для складання біографічного словника діячів України. 1919 р. – 10 арк.

28. Спр. 6036. План складання автобіографічних чи біографічних матеріалів. – 22 арк.

29. Спр. 6091. Про завдання та методику роботи комісії. – 4 арк.

30. Спр. 6372. Сведения о деятельности Постоянной комиссии библиографического словаря украинских деятелей. 1919 г. – 2 арк.

31. Спр. 6408. Список деятелей Подольи, составленный Биографическим кружком при Винницкой секции научных работников. Изд. губ. Работпроса. 1925 г. – 11 арк.
32. Спр. 11908 – 11915. Звіти про роботу Комісії для складання історично-географічного словника. 1919 – 1926 рр. – 16 арк.
33. Спр. 18635. Стаття. Інститут української наукової мови. 1929. – 9 арк.
34. Спр. 30872. Іван Іванович Сердюков. Український словник, половини XIX в., с. Кудрічі Мстиславського повіту. [184...р.]. – 539 арк.
35. Спр. 30873. Комісія словника української живої мови до Дроздова С. Л. З Києва до Білої Церкви. 17 травня 1926 р. – 1 арк.
36. Спр. 31682. [Питання про словарну роботу та інші замітки]. [20 - і рр. XX ст.]. – 5 арк.
37. Спр. 32019 – 32031. 1920 – 1921 рр. – 21 арк.
38. Спр. 32062 – 32070. Короткий звіт про діяльність техніко-термінологічної комісії технічної секції Українського наукового товариства за 1918 – 1919 рр., повідомлення про засідання, конторис секції та інші матеріали. 1920 р. – 10 арк.
39. Спр. 32919. Протоколи засідань Ради Українського наукового товариства в Києві. 1907 – 1921 рр. – 150 арк.

ЛІТЕРАТУРА

40. Академія наук Української РСР. 1969. К.: Наук.думка, 1969. – 272 с.

41. Академия наук Украинской ССР. 1982 / Под ред. Б. Е. Патона. - К.: Наук. думка, 1983. - 349 с.
42. Академия наук ССР. 1985 / Под ред. Б. Е. Патона. - К.: Наук. думка, 1986. - 383 с.
43. Академия наук Украинской ССР: История и современность / Под ред. Б. С. Стогния. - К.: Наук. думка, 1990. - 432 с.
44. Академія наук України / За ред. А. П. Шпака. - К.: Наук. думка, 1993. - 192 с.
45. Артемський А. Що таке Всеукраїнська Академія наук. - К., 1931. - 94 с.
46. Бібліографічний покажчик писаннів академіка А.Б. Кримського. - К.: УАН, 1926. - 44 с.
47. Видатні вчені Національної Академії наук України. Особові архівні та рукописні фонди академіків і членів-кореспондентів у Національній бібліотеці України імені В.І. Вернадського. (1918-1998). Путівник. К., 1998. - 308 с.
48. Вісті ВУАН. - К., 1929. № 3 - 4. - 90 с.
49. Всеукраїнська Академія наук на службі соціалістичного будівництва. Праці Ювілейної сесії ВУАН, присвяченої 15-літтю Жовтневої революції. - К., 1933. - 142 с.
50. Ганцов В. М. Діалектологічна класифікація українських говорів. К., 1923. - 67 с.
51. Глібчук Н. М. Мовознавчі погляди Олени Курило. Автореф.-дис., 1994. - 18 с.

52. Голоскевич Г. К. Правописний словник. (За нормами Українського правопису Всеукраїнської Академії Наук, Харків, 1929 р.) - Нью-Йорк-Париж-Сідней-Торонто-Львів, 1994. - 460.
53. Грінченко Б. Т. 1. (твори в 2-х т.). - К.: Вид-во АН УРСР, 1963. - 603 арк.
54. Грушевський М.С. Українське наукове товариство в Києві і його наукове видавництво // Зап. УНТ. - 1908. Кн. 1. - С. 14.
55. Гумецька Л. Принципи створення історичного словника української мови. - К., 1958. - 24 с.
56. Довідник з історії України. Т. I: (А-Й). К.: Генеза, 1993. - 240 с.
57. Довідник з історії України. Т. II (К-П). К.: Генеза, 1995. - 448 с.
58. Сфремов Сергій. Щоденники. 1923-1929. - К.: ЗАТ "Газета "Рада", 1997. - 848 с.
59. Жовтобрюх М.А. Є.К. Тимченко як дослідник української мови (До 100-річчя з дня народження)// Українська мова і література в школі. - 1966. - № 10. - С. 18-24.
60. Жовтобрюх М.А. Нарис історії українського радянського мовознавства. 1918 - 1991. - К., 1991. - 256 с.
61. Збірник праць Комісії для вироблення законопроекту про заснування Української Академії Наук у Києві. - К.: Вид. Української Академії наук, 1919. - 124 с.
62. Звідомлення про діяльність Української Академії наук у Києві до 1 січня 1920 р. - К., 1920. - ХСVІ с.
63. Звідомлення Української Академії наук у Києві... - К., 1923 - 1928.
за 1921 рік. - Берлін: Вид-во укр. Молоді, 1923. - 76 с.

за 1922 рік. - Прага, 1925. - 36 с.

за 1923 рік. - К., 1924. - 166 с.

за 1924 рік. - К., 1925. - 94 с.

за 1925 рік. - К., 1926. - 80 с.

за 1926 рік. - К., 1927. - 85 с.

за 1927 рік. - К., 1928. - 146 с.

64. История Академии наук Украинской ССР / Под ред. Б. Е. Патона. - К.: Наук.думка, 1979. - 385 с.

65. История Киева. Киев социалистический. Т. 3, кн. 1. К., 1985. - 496 с.

66. Історія Академії наук Української РСР / Під ред. Б. Є. Патона. Кн. 1. - К.: УРЕ, 1967. - 885 с.

67. Історія Академії наук Української РСР / Під ред. Б. Є. Патона. Кн. 2. - К.: УРЕ, 1967. - 727 с.

68. Історія Академії наук УРСР / Під ред. Б. С. Патона. - К.: Наук. думка. 1982. - 859 с.

69. Історія Академії наук України. 1918 - 1993. / Під ред. Б. Є. Патона. - К.: Наук.думка, 1994. - 320 с.

70. Історія Академії наук України. 1918 - 1923. Документи і матеріали. - К.: Наук.думка, 1993. - 376 с.

71. Історія Національної Академії наук України. 1924 - 1928. Документи і матеріали. - К.: НБУВ, 1998. - 764 с.

72. Історія Національної Академії наук України. 1929-1933. Документи і матеріали. - К.: НБУВ, 1998. - 544 с.

73. Каталог видань Української Академії наук 1918-1930. / Під ред. Д. М. Штогриня. – Чикаго: Товариство українських бібліотекарів Америки, 1966. – 78 с.
74. Київ: Жертви репресій. К.: Логос, 1997. – с. 100.
75. Київ. Енциклопедичний довідник. К., 1981. – 736 с.
76. Киржаев С. И. Вернадский В. И. Дневники. 1917-1921. – К., 1997. – 327 с.
77. Кісгерська Л. Д. Матвеева Л. В. Загублені президенти: (з історії Академії наук України). – К., 1991. – 48 с.
78. Кобилянський Б. В. Короткий огляд історії мовознавства. К.: Рад. школа, 1964. – 153 с.
79. Кримский А. Ю. Программа для собирания особенностей малорусских говоров. С. - Петербург: Типография Императорской Академии наук, 1910. – 163 с.
80. Кульчицький С. В., Смолій В. А. Члени – засновники Національної Академії наук України: 36 нарисів. – К., 1998. – 375 с.
81. Кучмаренко В. А. Документальні фонди Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського як джерело з історії академічної науки (1918 - 1934 рр.): Дис. ... канд. іст. наук. – К., 1999. – 262 с.
82. Матвеева Л. В. Національна Академія наук Україна: етапи розвитку та доля вчених (Історико-джерелознавче дослідження): Автореф. дис. ... д-ра іст. наук. – К., 1996. – 55 с.
83. Матвеева Л. В., Циганкова Е. Г. А. Ю. Кримський – Неодмінний секретар Всеукраїнської Академії наук: Вибране

листування / НАН України, Інститут східознавства. - К.: Обереги, 1997. - 171 с.

84. Магяш І. Перший голова Бібліотечно-архівного відділу (До 120-ліття від дня народження О. С. Грушевського) // Студії з архівної справи та документознавства. - Т.2. - К., 1997. - С. 109.

85. Мещанинов И. И. Проблема классификации языков в свете нового учения о языке. - М.: Акад. наук СССР, 1934. - 47 с.

86. Онопрієнко В. Історія української науки XIX-XX ст. - К.: Либідь, 1998. - 302 с.

87. Онопрієнко В., Ресит О., Шербань Т. Українське наукове товариство: 1907 - 1921 роки. - Київ, 1998. - 242 с.

88. Палладін О. Академія наук Української Радянської Соціалістичної республіки. 1919 - 1944. - К.: АН УРСР, 1944. - 109 с.

89. Перший піврік існування Української Академії Наук у Києві та начерк її праці до кінця 1918 року. - К., 1919. 176 + XCV с.

90. Пиріг Р. Я. Доля брата М. С. Грушевського - Олександра була типовою для української інтелігенції 1930-х років // Літературна Україна. К., 1993. - С. 3.

91. Пиріг Р. Я. Рідний брат Михайла Грушевського // З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ. - К., 1994. - С. 89-93.

92. Половська-Василенко Н. Д. Українська Академія наук: Нарис історії. К.: Наук. думка, 1993. - 416 с.

93. Пристайко В., Шаповал Ю. Справа Співки Визволення України. - К.: Інтел, 1995. - 447 с.

94. Рідне слово: Розвиток мови й мовознавство в УРСР. - К.: Наук. думка, 1969. - 72 с.

95. Розвиток науки в Українській РСР за 40 років / Під ред. О. В. Палладіна. - К., 1957. - 532 с.
96. Систематичний каталог видань ВУАН. 1918-1929. - К., 1930. - 284 с.
97. Соловей Д. Українська наука в колоніальних путах. - Нью-Йорк: Пролог, 1963. - 276 с.
98. Сохань П. С., Ульяновський В. І., Кіржаєв С. М. М. С. Грушевський і Академія. Ідея, змгання, діяльність. / НАН України; Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. - К., 1993. - 320 с.
99. Список праць Академії наук, виданих за 10 літ її існування (1918-1928). - К., 1929. - 18 с.
100. Статут і Штати Української Академії Наук у Києві. - К., 1919. - 22 с.
101. Терлецький В. М. Академія наук Української РСР. 1919 - 1969. Короткий історичний нарис. - К.: Наук. думка, 1969. - 295 с.
102. Усенко І. Б. Юридична академічна наука у 1918 - 1941 рр. // Академічна юридична думка. - К.: Ін Юре, 1998. - 503 с.
103. Храмов Ю., Руда С., Павленко Ю., Кучмаренко В. Рання історія Української Академії наук, 1918-1921. - К.: Манускрипт, 1993. - 248 с.
104. Чижко В. Ф. Біографічна традиція та наукова біографія в історії і сучасності України / НАН України, Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського, Інститут біографічних досліджень. - К.: БМТ, 1996. - 239 с.

105. Черех Ю. Всеволод Ганцов. Олена Курило. - Вінніпег, 1954. - 79 с.

106. Юркова Оксана. Діяльність науково-дослідної кафедри історії України М. С. Грушевського, 1924-1930. - К., 1999. - С. 224-225.

107. Языковедение и материализм. (Сборник статей. Под ред. Н.Я. Марра. - М.-Л.: ИЛЯЗВ-Огиз. Гос. соц.-экон., 1931. - 192 с.

Додаток А

Відомість

про роботи, що виконуються у друкарні Наукового товариства (Михайлівська вул. 18) [1920 р.]

1. Збірник Природничої секції Українського наукового товариства.
2. Вісник природознавства. Видавництво Українського наукового товариства.
3. Український Ботанічний журнал.
4. Матеріали Термінологічної комісії Українського наукового товариства.
5. Ентомологічний словник термінологічної Комісії наукового товариства.
6. Геологічний словник Термінологічної комісії Українського наукового товариства.
7. Збірник пам'яті проф. Х. К. Вовка. Природнича секція наукового товариства.
8. Історія України про старі часи на Україні М. С. Грушевського.
9. Україна. Видання Історичної секції Українського наукового товариства.
10. Український Зоологічний журнал. Видання Українського наукового товариства.
11. Протоколи засідань Української Академії наук.
12. Бухгалтерські книги (готових авансовий обрахунок для Української Академії наук).
13. Академік А. Ю. Кримський. "Пальмове гіддя". Ч. III.
14. Типи минулого. (Оповідання Поліщука).

15. Історія античного господарства. Видас "Книгоспілка".

Папір на всі видання дають видавці. Друкарня власних запасів паперу не має.

Роботи наукового характеру, тому виконуються на протязі відносно довгого.

НБУВ, ІР, ф.10, спр. 32457, арк. 1 - 4.

Додаток Б

Список

видань Українського наукового товариства,
підготовлених до друку (26 листопада 1920 р.)

№№ пп.	Назва видання	Видавня установа	к-сть приміря ків	Друк. аркушів	к-ть паперу
1	Вісник Українського наукового товариства	Рада товариства	2000	5	20
2	Вісник природознавства, в. 1-2, 1920	Відділ природничих наук	3000	8	48
3	Матеріали до української природничої термінології та номенклатури. Т. 3.	Термінологічної комісії Відділу природничих наук	1000	20	40
4	М. Шарлемань. Словник української орнітологічної номенклатури (назви птахів)	Термінологічної комісії Відділу природничих наук	3000	6	16
5	О. Курало. Словник української хемічної термінології	Термінологічної комісії Відділу природничих наук	5000	15	150
6	проф. К. Тимирязев. Життя рослин	Літературної комісії відділу природознавства	5000	17	170
7	проф. О. Янча. Рослина та її життя.	Літературної комісії відділу природознавства	20000	6	240
8	А. О. Соколовський. Ботаніка. (підручник).	Літературної комісії відділу природознавства	10000	15	300
9	М. Марченко. Початковий курс ботаніки	Літературної комісії відділу природознавства	2000	7	260
10	М. Марченко. Початковий курс зоології.	Літературної комісії відділу природознавства	20000	6	240
11	Український астрономічний журнал, в. 1, 1920.	Астрономічної секції	3000	5	30
12	Український ботанічний журнал, в. 1-2, 1920.	Ботанічної секції	2000	7	25
13	Український геологічний журнал, в. 1, 1920.	Геологічної секції	2000	5	20
14	Український геофізичний вісник, в. 1, 1920.	Геофізичної секції	2000	5	20

15	Український зоологічний журнал, в. 1-2, 1920.	Зоологічної секції	2000	6	24
16	Український математичний журнал, в. 1, 1920.	Математичної секції	2000	6	24
17	Українські методичні вісті, в. 1-2, 1920.	Медичної секції	3000	7	42
18	Український хемічний журнал, в. 1, 1920.	Хемічної секції	2000	5	20
19	Матеріали до фльори України. Т. 1.	Комісії досліджування фльори України при Ботанічній секції.	2000	10	20
20	Матеріали до геофізики України. Т. 1.	Геофізичного інституту при Геофізичній секції	1000	8	16
21	Матеріали до мікробіології України. Т. 1.	Мікробіологічного інституту Відділу природознавчих наук.	1000	6	12
22	Україна журнал українознавства, 1920.	Відділу гуманітарних наук	5000	10	100
23	Український етнографічний вісник, в. 1, 1920.	Етнографічної секції	2000	5	20
24	Український історичний вісник, в. 1, 1920.	Історичної секції	3000	5	30
25	Матеріали до історії України. Т. 1, р. 2.	Історичної секції	2000	20	80
26	Вісник мистецтва, в. 1, 1920.	Секції мистецтва	3000	5	30
27	Матеріали до українського мистецтва. Т. 1, р. 2.	Секції мистецтва	2000	20	80
28	Філологічний збірник. Т. 1.	Філологічної секції	2000	10	40
29	Український філологічний вісник, в. 1, 1920.	Філологічна секція	3000	5	30
30	Український технічний збірник. Т. 5.	Технічної секції	2000	10	40
31	Вісник екскурсійної справи, в. 1, 1920.	Екскурсійного бюро	2000	4	16
32	Екскурсійний провідник по Києву та його околицям	Екскурсійне бюро	5000	10	1000
33	Вісник наукового приладдя до навчання, в. 1, 1920.	Бюро наукового приладдя до навчання	3000	5	30

Долатки В.

Бібліографія

наукових праць співробітників словникових секцій і комісій
(1918 - 1933)

1918

1. Булаховський П. А. Наука о языке // Пути науки. - Пермь, 1918. - С. 63 - 83.
2. Курило О. Б. Конспект лекцій української мови, читаних учням Інструкторської школи старини. - К., 1918. - 40 с.
3. Левицький М. Г. Українська граматика для самонавчання. Ч. 2. - Ромни: Молодик, 1918. - 159 с.
4. Науменко В. П. Як не треба викладати історію української культури. - К., 1918. - 16 с.
5. Науменко В. П. Нові матеріали для історії української літератури 19-го віку. Вип. 1. - К., 1918. - III., 81 с.
6. Науменко В. П. Руководство для изучения украинского языка в русских школах. Вип. 1. - К.: Стара громада, 1918. - 67 с.
7. Перетц В. М. Основні моменти в розвитку української літератури // Український календар на рік 1918. - Самара, 1918. - С. 33 - 37.
8. Самійленко В. І. Чужомовні слова в українській мові. - К., 1918. - 16 с.
9. Сумцов М. Ф. Історичні зразки українського літературного єднання. - Черкаси: Сіяч, 1918. - 12 с.
10. Сумцов М. Ф. Начерк розвитку української літературної мови. - Х.: Союз, 1918. - 40 с.

11. Сумцов М. Ф. Старі зразки української народної словесності. – Черкаси: Сіяч, 1918. – 32 с.
12. Тимченко Є. К. Українська граматика для 3-х і 4-х класів середніх шкіл. – К., 1918. – 144 с.
13. Тутковський П. А. Бібліографічний список літератури по громадській медицині, гігієні, санітарії, по бальнеології і курортам та народній медицині України // Зб. мед. секції Укр. наук. т-ва в Києві. – К., 1918. – Кн. 4. – С. 109 – 133.
14. Цепотьев В. Розмови про українських письменників. – Полтава, 1918. – 90 с.

1919

1. Белетристичні писання А. Кримського. – 2-е вид. – К., 1919. – 352 с.
2. Ільяров А. Н. Руководство к изучению филологии. Ч. 2. – К., 1919. – 212 с.
3. Грунский Н. К. Украинское правописание, его основы и история. – 2-е изд. – К.: Голос, 1919. – 56 с.
4. Грунский Н. К. Хрестоматия новой украинской литературы: Пособие при изуч. укр. яз. и новой укр. лит. в рус. учеб. заведениях Украины. – К., 1919. – 148 с.
5. Грушевський О. С. Історичні студії П. О. Куліша // Літ. – наук. вісн. – 1919. – Кн. 7/9. – С. 78-108.
6. Єфремов С. Борис Грінченко: Про життя його та діла. – 2-е вид., дод. – К., 1919. – 63 с.
7. Єфремов С. Іван Франко: Про життя його та діла. – 2-е вид., дод. – К., 1919. – 64 с.

8. Сфремов С. Історія українського письменства. 4 вид. Т. 2. К.: Лейкнін, 1919. 459 с.
9. Кримський А. Ю. На чужині. - К., 1919. - С. 9.
10. Курило О. Б. Початкова грамати́ка української мови. - 3- вид. випр., доп. - К., 1919. Ч. 1. - 111 с. Ч. 2. - 48 с.
11. Перетц В. Н. К вопросу об основаниях научной литературной критики // Учен. зап. Самар. ун-та. - Самара, 1919. - Вып. 2. - С. 43 - 68.
12. Смаль-Стоцький С. Й. Українська грамати́ка. - Вінніпег (Канада), 1919. - [Б.с.].
13. Сумцов М. Ф. Народна словесність: Хрестоматія по укр. літ. для нар. вчителів, шк. учит. та серед. і для самоосвіти. - Х., Друкар, 1919. - 87 с. (Сер. шк. та позашк. освіта, ч. 27).
14. Тутковський П. А. Бібліографічна справа на Україні // Вісн. Природн. секції Укр. наук. т-ва. - К., 1919. - Т. 1. - С. 5, 13.
15. Тутковський П. А. У справі геологічної термінології // Вісн. Природн. секції Укр. наук. т-ва в Києві. - К., 1919. - Т. 1, вип. 2. - С. 78.
16. Шарлемань М. В. До оборони природи // Вісті Природн. секції Укр. наук. т-ва в Києві. - К., 1919. - Т. 1, ч. 1. - С. 13.
17. Шарлемань М. В. До фауни Переяславщини // 36. Природн. секції Укр. наук. т-ва в Києві. - К., 1919. - Кн. 4. - С. 63-73.
18. Шарлемань М. В. Короткий огляд літератури по фауні Київщини // Вісті Природн. секції Укр. наук. т-ва в Києві. - К., 1919. - Т. 1, ч. 3/4. - С. 97-106.
19. Шарлемань М. Природничо-досвідні інститути на Україні // Там само. - Т. 1, ч. 2 - С. 53-56.

1920

1. Сфремов С. О. Українознавство: Показч. потріб. до самоосвіти літ. - К., 1920. - 64 с.

2. Ковалевська-Королькова Н. Чесько-український словник / Ред. С. Й. Смаль-Стоцький. – Прага, 1920. [Б.с.].
3. Курило О. В. Уваги до сучасної української літературної мови. – К.: Всеукр. вид-во, Київ. філ., 1920. – 48 с.
4. Ревуцький Д. М. Живе слово: Теорія вираз. читання для шк. – К.: Вид-во шк. освіти, 1920. – 162 с.
5. Російсько-український медичний словник: Матеріали до укр. мед. термінології / Ред.: М. Галич, О. В. Корчак-Чепурківський. – К., 1920. – [Б.с.].
6. Смаль-Стоцький С. Й. Т. Шевченко (життєпис) // Шевченко Т. Гамалія; Тарасова ніч; Тополя; Перебендя. – К.; Прага, 1920. – С. 3 - 4.
7. Шарлемань М.В. Звірі України: Корот. poradnik do визначення, збирання і спостерігання ссавців (Mammalia) України / Під ред. М. Ф. Кащенко. – К., 1920. – 83 с.
8. Щоголев І. М. Словник української ентомологічної номенклатури (проект). – К., 1920. – 79 с.

1921

1. Дорошківич О. К. Українська література в школі (Спроба методики) / Переднє слово А. М. Лободи. – К., 1921. – 100 с.
2. Ернст Ф. Л. Надгробок Румянцева-Задунайського в Київській Лаврі // Зб. Секції мистецтва Укр. наук. т-ва в Києві. – К., 1921. – Кн. 1. – С. 112 - 120.
3. Ернст Ф. Л. Справа охорони пам'яток мистецтва й старовини у Києві // Там само. – С. 148 - 152.
4. Ернст Ф. Л. Стара бурса в Києві // Там само. – С. 43 - 54, 33 рис.

5. Лобода А. М. Шевченко, як голос народної душі // Тарас Шевченко: Збірник / Ред. П. Філімович, Е. Григорук. – К., 1921. – С. 25 - 32.
6. Найголовніші правила українського правопису. Затв. УАН та Нар. комісаром освіти / Ред. А. Ю. Кримський. – К.: Держвидав України, 1921. – 16 с. – (Зб. Іст.-філол. Відділу ВУАН; № 15).
7. Перетц В. Н. От культурной истории - к исторической поэтике // Памяти А. Н. Веселовского: Сборник. – М., 1921. – С. 35 - 42.
8. Рудинський М. Я. Ясні зорі: Книжка для читання дітям на перших роках навчання в труд. шк. "Весна". – К.: Держвидав України, 1921. – 76 с.
9. Рудинський М. Я. Ясні зорі: Книжка для читання дітям на перших роках навчання в труд. шк. "Літо". – К.: Держвидав України, 1921. – 70 с.
10. Рудинський М. Я. Ясні зорі: Книжка для читання дітям на перших роках навчання в труд. шк. "Осінь". – К.: Держвидав України, 1921. – 78 с.
11. Рудинський М. Я. Ясні зорі: Книжка для читання дітям на перших роках навчання в труд. шк. "Зима". – К.: Держвидав України, 1921. – 76 с.
12. Секунда Т. В. Важливе питання з обсягу української технічної термінології // Вісн. природознавства. – 1921. – Вип. 1. – С. 71 - 72.
13. Smaj-Statski S. I. Das ukrainische Volk und ukrainische Sprache // Die Ukraine. – Berlin, 1921. – S. 128 - 143.
14. Сумцов М. Ф., Сумцов Д. Географія України. - Х.: Всеукр. Держвидав, 1921. – 40 с.
15. Сушицкий Ф. П. Западно-русские летописи как памятник литературы. Ч. 1. – К., ВУАН, 1921. – 84 с. – (Зб. Іст.-філол. відділу; Вип. 2а).

- 16.Сушицький Ф. П. Західно-руські літописи як пам'ятки літератури. Ч. 1 / УАН. – К., 1921. – 136 с. – (Зб. Іст.-філол. відділу; Вип. 2).
- 17.Шарлемань М. В. Охорона природи. – К., 1921. – 48 с.
- 18.Шарлемань М. В. Перший державний степовий заповідник України "Асканія Нова". – К., 1921. – 8 с.
- 19.Шарлемань М. В. По Київу і його околицях: Корот. провідник для природ. екскурсій. – К., 1921. – 48 с.
- 20.Шміт Ф. І. Про видання см. Софії [Київської] // Зб. Секції мистецтв Укр. наук. т-ва в Києві. – 1921. – Кн. 1. – С. 103 - 111.
- 21.Шміт Ф. І. Психологія малювання: Для педагогів. - К.: Держвидав України, 1921. – 115 с.
- 22.Щербаківський Д. М. Символіка в українському мистецтві: Виноградна лоза (з 11 рис.) // Зб. Секції мистецтв Укр. наук. т-ва в Києві. – К., 1921. – Кн. 1. – С. 55 - 74.
- 23.Щербаківський Д. М. Українські дерев'яні церкви: Корот. огляд розроб. питання // Там само. - С. 80 - 102.

1922

- 24.Багалій Д. И. Н. Ф.Сумцов: [Некролог] // Там само. – С. 427 - 428.
- 25.Багалій Д. І. Виникнення і діяльність Комітету для видання творів О. О. Потебні // Бюл. Ред. ком. для вид. творів О. О. Потебні. – Х., 1922. – № 1. – С.3 - 8.
- 26.Багалій Д. І. Всеукраїнська Академія наук у Києві : її наукова праця/Наука на Україні. - 1922. - № 1. - С. 22 - 30.

- 27.Багалій Д. І. Думки О. О. Потебні про українську народність // Бюл. Ред. ком. для вид. творів О. О. Потебні. - Х., 1922. - № 1. - С. 48 - 55.
- 28.Багалій Д. І. Передмова // Мірза-Авак'яни Н. Ю. Читанка з історії України. - Х., 1922.
- Ч. 1, вип. 1: Доба староруська. - [Б.с.].
- 26.Голоскевич Г. К. Український правописний словничок з короткими правилами правопису. - 4-е вид. - К., 1922. - 326 с.
- 27.Сфремов С. О. Кошубинський: Крит.-біограф. нарис. - К.: Слово, 1922. - 173 с.
- 28.Кримський А. Ю. Сельджуки [Ілемея] // Энциклопедический словарь Гранат. - 7-е изд. - М., 1922. - Т. 38. - Стб. 14 - 15.
- 29.Кримський А. Ю. Семитские языки // Там само. - Стб. 244 - 248.
- 30.Кримський А. Ю. Селуситы [враждебное европейцам течение среди мусульман] // Там само. - Стб. 293 - 294.
- 31.Кримський А. Ю. Сикхи [секта] // Там само. - Стб. 560 - 561.
- 32.Кримський А. Ю. Деякі русько-слов'янські слова та ймення в арабських істориків і географів IX - X вв. - К., 1922. - [Б.с.].
- 33.Кримський А. Ю. Пальмове гілля. Екзотичні посії. Ч. 3. (1917 - 1920). - К.: Час, 1922. - VIII, 232 с. - (Белетрист. писання А. Кримського; Ч. 4).
- 34.Кримський А. Ю., Дем'янчук В. К. Українська мова, звідкіля вона взялася і як розвивалася // Кримський А., Шахматов О. Нариси з історії української мови та хрестоматія з пам'ятників староукраїнщини XI - XVIII вв. - К.: Друкар, 1922. - С. 87 - 128.
- 35.Курило О. Б. Початкова грамика української мови. Ч.І. - 4-е вид., перероб. - К.:Держвидав України, 1922, - 96с.,: іл.
- 36.Лобода А. М. Голол у народно-поетичному освітленні // Наука на Україні. - 1922. - № 4. - [Б.с.].

37. Мірза-Авак'янц Н. Ю. Читанка з історії України. Ч. 1, вип. 1. Доба староруська / Під ред. Д. І. Багалія. – Х.: Держвидав України, 1922. – 218 с.
38. Перетц В. Н. Заметки к тексту "Слово о полку Игореве" // *Serium bibliologicum* в честь проф. А. И. Малеина. – Пг., 1922. – С. 137 - 145.
39. Перетц В. Н. Краткий очерк методологии истории русской литературы. – Пг., 1922. – 164 с.
40. Перетц В. Н. Несколько мыслей о старинном русском театре // Ежегодник петроградских театров, сезон 1918-1919. – Пг., 1922. – С. 217 - 225.
41. Потебня А. А. Полное собрание сочинений. Т.1. Мысль и язык. - 4-е изд., испр. – О.: Госиздат Украины, 1922. – XXX, 188 с.
42. Синявський О. Н. Порадник української мови: Пристосов. порад. до буден. вжитку В. Сімоничем. – Х.: Берлін; Нью-Йорк: Космос, 1922. 152 с.
43. Смаль-Стоцький С. Й. *Ukrajinska Academic Ved v Kijevе* // *Slavia*. – 1922. – R. 1. – S. 2-3; S. 472 - 477.
44. Сумцов М. Ф. Велетень думки і слова (О. П. Потебня). – Х., 1922. – 16 с.
45. Сумцов М. Ф. Хрестоматія по українській літературі. Т. 1. – 4-е вид. Х.: Держвидав України, 1922. – 246 с.
46. Сумцов М. Ф. Хрестоматія по українському письменству. Т. 1. Народна словесність. Письменство XI-XVIII вв. – 3-е вид. – Х.: Держвидав України, 1922. – 38 с.
47. Гимченко С. К. Записка директора Постійної комісії для складання історичного словника української мови // *Зап. Іст.-філол. відділу ВУАН*. – 1922. – 428 с.

48. Шахматов О. О., Кримський А. Ю. Нариси з історії української мови та хрестоматія з пам'яток писемської старо-українщини XI - XVIII вв. - К.: Друкар, 1922. - 184 с.
49. Шміт Ф. И. Об исследовании памятников древнерусского искусства // Наука на Украине. - 1922. - № 3. - С. 125 - 145.
50. Шміт Ф. І. Про дослідження й видання пам'яток старо-руського мистецтва / За ред. С. Таранушенка. - Х., 1922. - 40 с.
51. Шміт Ф. І. Психологія малювання: Для педагогів. - К. Держвидав України, 1922. - 116 с.

1923

1. Багалій Д. І. До Історично-філологічного відділу Української Академії наук: Докл. зап. про склад б-ки В. Б. Антоновича // 36. Іст.-філол. відділу ВУАН. - 1923. - Кн. 2/3. - С. 120 - 121.
2. Багалій Д. І. Нарис української історіографії. Т. 1, вип. 1. Літописи / ВУАН. - К., 1923. - II, 138 с. - (36. Іст.-філол. відділу ВУАН: №1).
3. Багалій Д. І. Наукова спадщина акад. М. Ф. Сумцова // Черв. шлях. 1923. - № 3. - С. 162 - 171.
4. Багалій Д. І. Український мандрований філософ Григорій Савич Сковорода: Його життя, філософія і значення: (З приводу 200-річчя з дня народження, 22 листоп. старого стилю 1722 - 1922): [Доп. прочит. на урочист. засіданні в Соц. музеї ім. Артема, 24 груд. 1922 р.] // Багалій Д. І., Яворський М. І. Український філософ Г. С. Сковорода. - [Х.], 1923. - С. 9 - 48.
5. Василенко М. П. Академік Богдан Олександрович Кістяківський // Зап. Соц.-екоп. відділу ВУАН. - К., 1923. - Т. 1. - С. VI-25.
6. Василенко М. П. Академік Богдан Олександрович Кістяківський, 16 (29) квіт. 1920 р.: [Некролог та оцінка діяльності] // Там само. - С. VIII-XI, X - XI.

7. Василенко М. П. Академік Орест Іванович Левицький, 9 трав. (26 квіт.) 1922 р.: [Некролог] // Там само. – С. XVI - XCVIII.
8. Василенко М. П. Контрактовий ярмарок у Києві. – К., 1923. – 34 с.
9. Василенко М. П. Кремінецький лицей і університет св. Володимира: Іст.-юрид. розвідка // Зап. Соц.-екоп. відділу ВУАН. – 1923. – Т. 1. – С. 151 - 199.
10. Ганцов В. М. Діалектична класифікація українських говорів: з картою / ВУАН. – К., 1923. – 68 с. - (Зап. Іст.-філол. відділу ВУАН; Кн. 4).
11. Ганцов В. М. Характеристика поліських дифтонгів і шляхи їх фонетичного розвитку // Зап. Іст.-філол. відділу ВУАН. – К., 1923. – Кн. 2/3. – [Б.с.].
12. Ернст Ф. Л. Контракти та контрактний будинок у Києві 1798-1923: Культ.-іст. епод / ВУАН. – К., 1923. – 114 с.: рис. (Зб. Іст.-філол. відділу ВУАН; № 4, вип. 1.).
13. Єфремов С. О. Огляд історіографії українського письменства // Зб. Іст.-філол. відділу ВУАН. – К., 1923. – Кн. 2/3. – [Б.с.].
14. Записки Історично-філологічного відділу Української Академії наук. Кн. 2/3. (1920 - 1922) / Гол. ред. А. Ю. Кримський. – К., 1923. – IV, 484 с.
15. Каманін І. М., Вітвицька О. Водяні знаки на папері українських документів XVI - XVII вв. (1566 - 1651) / ВУАН. – К.: 1923. – 144 с.: табл. – (Зб. Іст.-філол. відділу; № 11).
16. Короленко В. Г. Твори / Під. ред. С. О. Єфремова. – К.: Держвидав України, 1923. – Т. 1. – XI, VI, 394 с.
17. Кримський А. Ю. Записка про обрання проф. М. Ф. Сумкова на кафедру української народної словесності в Українській Академії наук 16 січня 1919 року // Зап. Іст.-філол. відділу ВУАН. – 1923. – Кн. 2/3. – С. 40 - 41.

- 18.Кримський А. Ю. Історія Персії та її письменства. 1. Як Персія завойована арабами відродилася політично (IX - X вв.) - К., 1923. - 132, IV с. - (Зб. Іст.-філол. відділу ВУАН; № 3, вип. 1).
- 19.Кримський А. Ю. Пальмове гілля: Екзот. твори. Ч. 1 (1898 - 1901); Ч. 2 (1903 - 1908). - 3-є вид. / ВУАН. - К.: Слово, 1923. - 168 с. - (Клас. крас. письменства: Белетр. писання А. Кримського; Ч. 3/4).
- 20.Кримський А. Ю. Хафіз (1300 - 1389) // Зап. Іст.-філол. відділу ВУАН. - 1923. - Кн. 2/3. - С.145 - 193.
- 21.Крымский А. Е. Сирский язык и литература // Энциклопедический словарь Гранат. 7-е изд., перераб. - М., 1923. - Т. 39. - Стб. 44 - 50.
- 22.Курило О. Б. Паралельні форми в українській мові, їх значення для стилю / ВУАН. Філол. секція. - К.: Вид-во Вукопелілки, 1923. - 23 с.
- 23.Курило О. Б. Початкова граматика української мови. Ч. 1. - К.: Держвидав України, 1923. - 104 с.
- 24.Курило О. Б. Програми для збирання етнографічних матеріалів / ВУАН. - К.: Друк, 1923. - 34 с. - (Зб. Іст.-філол. відділу; № 13, вип. 1. Пр. Етногр. коміс.).
- 25.Курило О. Б. Словник хемичної термінології: (Проект). - К.: Держвидав України, 1923. - Х. 140 с.
- 26.Курило О. Уваги до сучасної української літературної мови / ВУАН. Філол. секція. - 2-е вид. - К.: Книгоспілка, 1923. - 118 с.
- 27.Левицький М. Українська граматика для самонавчання. 3-є вид., перероб., доп. - Катеринослав; Лейпціг, 1923. - 197 с.
- 28.Лобода А. М. До історії Кулешевих "Записок о Южной Руси" // Зап. Іст.-філол. відділу ВУАН. - К., 1923. - Кн. 2/3. - С. 111 - 115.
- 29.Міхківський В. В. В. Б. Антонович перед слідчою комісією // Черв. шлях. - 1923. - № 3. - С. 234 - 244.

30. Міяківський В. В. "Устаупіса" в останньому виданні творів О. І. Герцена // Бібліол. вісті. – 1923. – Ч. 3. – 64 стб.
31. Модзалевський В. Л. Перший військовий підскарбій (1663 - 1669) Роман Ракушка: Нарис його життя та діяльності // Зап. Іст.-філол. відділу УАН. – К., 1923. – Кн. 2/3. – [Б.с.].
32. Перетц В. М. Грамота ц. Олексія Михайловича Київським міанам // Зап. Іст.-філол. відділу ВУАН. – К., 1923. – Кн. 2/3. – [Б.с.].
33. Перетц В. М. Нові дані для історії школярських братств на Україні // Зап. Іст.-філол. відділу УАН. – К., 1923. – Кн. 2/3. – [Б.с.].
34. Перетц В. Н. Итальянская интермедия 1730 годов в стихотворном русском переводе. – Пг., 1923. – С. 143 - 179.
35. Перетц В. Н. К постановке изучения старинного театра в России. – Пг., 1923. – С. 7 - 33.
36. Перетц В. Н. "Псевдоновгородское" Евангелие 1575 г. Новгородского церковного древнехранилища // Историко-литературный сборник в честь В. И. Срезневского. – Пг., 1923. – С. 264 - 268.
37. Перетц В. Н. Театр в России 250 лет тому назад. – Пг., 1923. – С. 35 - 64.
38. Постернак С. Г. Всенародна бібліотека України при Всеукраїнській Академії наук у м. Києві. – К., 1923. – 64 с.
39. Рулин П. И. К хронологии и библиографии комедий А. П. Сумарокова // Изв. Отд-ния рус. яз. и словесности. – 1923. – Т. 28. – С. 132 - 144.
40. Синявский О. Н. Украинский язык: Пособие для практ. изуч. укр. языка на рабфаках, в техникумах, курсах для взрослых, а также для самообразования. – Х.: Книгоспілка, 1923. – VIII, 120 с.
41. Синявський О. Н. Вчёмось писати: Почат. наука письма. – К.: Держвидав України, 1923. – 88 с.

- 42.Синявський О. Н. Українська мовна: Для шкіл соц. вихов. 3 р. навчання. – К.: Держвидав України, 1923. – 132 с.
- 43.Тимченко С. К. Записка директора Постійної комісії для складання історичного словника української мови // Зап. Іст.-філол. відділу ВУАН. – К., 1923. – Кн. 2/3. – С. 115 - 116. 600.
- 44.Український зоологічний журнал: Бюл. Зоол. секції. ВУАН. Ч. 2 / Ред. М.В. Шарлемань. – К., 1923. – 16 с.
- 45.Филипович П. П. А. Майков про Шевченко // Зап. Іст. філол. відділу ВУАН. – К., 1923. – Кн. 2/3. [Б.с.].
- 46.Чехов А. Каптанка / Пер. С. О.Сфремов. – К.: Держвидав України, 1923. – 48 с., мал.
- 47.Шевченко Т. Переклади з Шевченка турецькою мовою / Пер. А. Ю. Кримський. – К., 1923. – 2 с.

1924

- 1.Академік Андрій Лобода (1894 - 1924): Його життєпис і список наук. пр.: (З нагоди 30-ліття його наук.-літ. діяльності / ВУАН. – К., 1924. – 16 с. Окр. відб. із: Зап. Іст.-філол. відділу. – 1924. – Кн. 4.
- 2.Багалій Д. І. З приводу антикритики проф. М. І. Яворського // Червон. шлях. – 1924. – № 6. – С. 149 - 160.
- 3.Багалій Д. І. Нарис української історіографії. Т. 1, кн. 2. Літописи. / ВУАН. – К., 1924. – 16 с. – (36. Іст.-філол. відділу; № 1).
- 4.Багалій Д. І. Олександр Опанасович Потебня: Заг. характеристика // Червон. шлях. – 1924. – № 4/5. – С. 143 - 159.
- 5.Гнатюк В. М. В справі української літературної мови // Літ.-наук. віск. – 1924. – Кн. 2. – С. 178-182; Кн. 5. – С. 83-87; Кн. 6. – С. 383-388; Кн. 11. – С. 177 - 180.
- 6.Дем'янюк В. К. Гнат Ягич (1838 - 1923): Корот. нарис його життя й наук. діяльності / ВУАН. – К., 1924. – 2 с.

- 7.Ернст Ф. Л. Контракти та контрактний будинок у Києві 1798-1923: Култ.-іст. студ. / ВУАН. - К., 1924. - 104 с.
- 8.Сфремов С. О. Без синтезу: До життєвої драми Куліша. - К., 1924. - 24 с.
- 9.Сфремов С. О. Карпенко-Карий (Н. К. Тобілевич): Крит.-біогр. нарис. - К.: Соробкоп, [1924]. - 113 с.
- 10.Сфремов С. О. На керівних поглядах (Шевченко і самодержавіє) // Шевченківський зб. - 1924. - Т. 1. - 152 с.
- 11.Сфремов С. О. Перед судом власної совісті: Громад. й політ. робота В.Б.Антоновича. - К., 1924. - 16 с.
- 12.Кашинович М. Я. Шляхи новітньої французької поезії. - К.: Слово, 1924. - 116 с.
- 13.Кравчук М. П. До загальної теорії білінійних форм // Изв. Киев. политехн. и с.-х. ин-тов. - К., 1924. - Кн. 1, вып. 1. - С. 72 - 79.
- 14.Кравчук М. П. Довід теореми про суцільність коренів алгебраїчного рівняння // Наук. зап. Київ. н.-д. кафедр. - 1924. - [Т.] 1, вип. 2. - С. 71-81.
- 15.Кравчук М. П. Записка про рівняння Briot та Bouquet // Зап. Київ. вет.-зоотехн. ін-ту. - 1924. - [Т.] 1. - С. 101 - 103.
- 16.Кравчук М. П. Новий довід одної теореми Міньківського // Наук. зап. Київ. н.-д. кафедр. - 1924. - [Т.] 1, вип. 2. - С. 66 - 70.
- 17.Кравчук М. П. Про алгебраїчну теорему додавання // Зап. Київ. вет.-зоотехн. ін-ту. - 1924. - [Т.] 1. - С. 104 - 106.
- 18.Кравчук М. П. Про квадратні форми та лінійні перетворення. Т. 1 / ВУАН; Ред. М. М. Крилов та ін. - К., 1924. - 92 с. - (Тр. / Фіз.-мат. відділ; Т. 1, вип. 3).
- 19.Кравчук М. П. Про одиниці поля $\mathbb{R}$ // Изв. Киев. политехн. и с.-х. ин-тов. - К., 1924. - Кн. 1, вып. 1. - С. 17 - 18.

- 20.Кравчук М. П. Простір: час, матерія (до теорії релятивності) // Червон. шлях. - 1924. - № 4/5. - С. 226 - 244.
- 21.Кравчук М. П. Demonstration du theoreme fondamentale d'algebre // Sitz. Math. Sect. Ševcenko. - Ges. Wiss. - 1924. - № 1. - P.28 - 29.
- 22.Кравчук М. П. Note sur la longueur de la circonference en geometrie noneuclidienne // Там само. - P. 28.
- 23.Кримський А. Ю. Історія Туреччини з 13 малюнками, що їх узято побільше із стародруків XVI-XVIII вв.: Звідки почалася осман. держава, як вона зростала й розвивалася й як досягла апогею своєї слави і могутності. - К., 1924. - XII, 226 с. - (Зб. Іст.-філол. відділу ВУАН; № 10).
- 24.Кримський А. Ю. Хафиз та його пісні (бл. 1300 - 1389) в його рідній Персії XVI в. та в новій Європі. - К., 1924. - VIII, 204 с. - (Зб. Іст.-філол. відділу ВУАН; № 9).
- 25.Курило О. Б. Початкова граматика української мови. Ч. 1. - 8-е вид. - Х.: Держвидав України, 1924. - 104 с.
- 26.Курило О. Б. Початкова граматика української мови. Ч. 2. - 6-е вид. - Х.; К.: Книгоспілка, 1924. - 64 с.
- 27.Курило О. Б. Фонетичні та деякі морфологічні особливості говірки села Хоробричів давніше Городнянського повіту, тепер Сновської округи на Чернігівщині / Етногр. коміс. - К., 1924. - [2], II, 112 с. - (Зб. Іст.-філол. відділу ВУАН; № 2).
- 28.Перетц В. Н. Древнейший список славянского Апокалипсиса // Slavia. - 1924. - R. 2, S. 2. - С. 641 - 644.
- 29.Перетц В. Н. История древней русской литературы в работах русских ученых (1917-1923 гг.). // Там само. - R. 3, S. 2. - С. 486-505; S. 4. - С. 706-724.

- 30.Перетц В. Н. К изучению "Слова о полку Игореве" I. Новейшая литература о "Слове" (1911 - 1923) // Изв. отд-ния рус. языка и словесности Акад. наук. - 1924. - Т. 28. - С. 145 - 199.
- 31.Перетц В. Н. К столетию "Истории" русской литературы (по поводу "Опыта краткой истории русской литературы" Н.И. Греча, 1822) // Там само. - С. 200 - 213.
- 32.Перетц В. Н. Описи монастырских библиотек XVII в. и спорные вопросы истории древнерусской литературы // Slavica. - 1924. - R. 3, S. 2. - С. 336 - 351.
- 33.Російсько-український словник. Т. 1 / ВУАН. Коміс. для склад. слов. укр. живої мови; Голов. ред. А. Ю. Кримський. - К.: Червон. шлях, 1924. - XIV, 290 с. - (36. Іст.-філол. відділу ВУАН; № 24).
- 34.Тітов Х. Стара вища освіта в Київській Україні XVI - поч. XIX в.: Із 180 мал. / Передм. А. Ю. Кримського. - К., 1924. - II, 421 с. - (36. Іст.-філол. відділу ВУАН; № 20).
- 35.Тутковський П. А. Катастрофи у всесвіті і на землі, їх природа, ймовірність та передбачення. - Х.; К.: Книгоспілка, 1924. - 48 с.
- 36.Тутковський П. А. Красвида України в зв'язку з її природою і плодністю. - К.: Червон. шлях, 1924. - 136 с.
- 37.Тутковський П. А. Матеріали для бібліографії мапознавства України: (Мали, плани, атласи, альбоми, мапознавча літ.). Ч. 1. - К., 1924. - 64 с.
- 38.Тутковський П. А. Матеріали для сільсько-господарської бібліографії України. Вип. 1. - К., 1924. - 48 с.
- 39.Тутковський П. А. Нариси досягнень української науки за часи революції: Досягнення в царині геології та мінералогії // Вісн. с.-г. науки. - 1924. - Т. 3, вип. 7/9. - С. 14 - 23. - Бібліогр.: С. 18 - 23.

40. Шахматов О., Кримський А. Ю. Нариси з історії української мови та хрестоматія з пам'ятників письменської староукраїнщини XI-XVIII вв. - К., 1924. - VI, 203 с. - (Зб. Іст.-філол. відділу ВУАН; № 12).

1925

1. Анатомічні назви, прийняті в Базелі на IX зборах анатомічного товариства, перекладені на українську мову / ВУАН. Ін-т укр. мови; Ред. Ф. О. Ценківський. - К.: Держвидав України, 1925. - 82 с. - (Матеріали до укр. природн. термінології та номенклатури; Т. 5).
2. Багалій Д. І. Нарис української історіографії: Джерелознавство. Т. I, вип. 2 / ВУАН. - К., 1925. - 108 с.
3. Багалій Д. І. Т. Г. Шевченко і кирило-мефодіївці: Іст.-літ. розвідка / За ред. каф. історії укр. культури. - [Х.]: Держвидав України, 1925. - 95 с.
4. Багалій Д. І. Українські архівні фонди в межах РСФРР // Арх. справа. - 1925. - № 1. - С. 34 - 44.
5. Василенко М. П. Пам'ятник української правничої літератури XVIII ст. // Зап. Наук. т-ва ім. Т. Г. Шевченка у Львові. - 1925. - Т. 138/140. - С. 105 - 130.
6. Грунський М. К., Сабалдир Г. О. Правила українського правопису: Практик. порадник. Слов. найнеобхідніших в діловодстві слів та виразів. - К., 1925. - 128 с.
7. Дубровський В. Г. Російсько-український технічний словник. - К., 1925. - 72 с.
8. Сфремов С. О. Іван Левицький-Нечуй: [Письменство та критика]. - К.: Слово, 1925. - 194 с.
9. Сфремов С. О. Поет і плантатор. - К., 1925. - 22 с. - (Зб. Іст.-філол. відділу ВУАН; № 30). Відб. зі зб.: Шевченко та його доба. - [Вип.] 1.

- 10.Жигадло І. Д. Російсько-український словничок ремесл, професій та підприємств / ЦСУ УРСР. - Х., 1925. - 24 с. - (Матеріали до укр. статистичної та екон. термінології; Вип. 2).
- 11.Записки Історично-філологічного відділу Української Академії наук. Кн. 5 (1924 - 1925) / Гол. ред. А. Ю. Кримський. - К., 1925. - IV, 350 с.
- 12.Калинович Ф. П. Словник математичної термінології: (Проект). Ч. 1. Термінологія чистої математики / ВУАН. Ін-т укр. мови. - К.: Держвидав України, 1925. - XII, 240 с. - (Матеріали до укр. термінології та номенклатури; Т 4, вип. 1).
- 13.Кримський А. Ю. Перський театр, звідки він узявся і як розвивався: (Урив. з 3 т. Історії Персії та її письменства): 3 5-ма мал. - К., 1925. - 109 с. - (36. Іст.-філол. відділу ВУАН; № 6).
- 14.Кравчук М. П. До теорії кореляції // Зап. Вет.-Зоотехн. ін-ту. - 1925. - Т. 3. - С. 43-47.
- 15.Кравчук М. П. Доказ основної теореми алгебри // 36. матем.-природничо-лікар. секції Наук. т-ва ім.Т.Шевченка. - Львів, 1925. - Т. 23/24. - С. 49-52.
- 16.Кравчук М. П. Замітка про обвід кола в нескінченній геометрії // Там само. - С. 53 - 54.
- 17.Кравчук М. П. Про розчинювання кристалів та кристалізацію // Зап. Н.-и. каф. технол. с.-х. пр-ва при КПИ. - 1925. - С. 222 - 225.
- 18.Кравчук М. П., Білик І.П. Математика для сільських господарських профшкіл. - К.: Держвидав України, 1925. - 355 с.
- 19.Кримський А. Ю. Правничі терміни в академічному "Російсько-українському словнику": Лист до редакції // Культура і побут. - 1925. - № 13. - С. 7.
- 20.Курило О. Б. Уваги до сучасної української літературної мови / ВУАН. - 3-є вид. - Х.; К.: Книгоспілка, 1925. - 250 с.

21. Найголовніші правила українського правопису. - Нове вид. Тридцять п'ять тисяч. - К., 1925. - 16 с. - (36. Іст.-філол. відділу ВУАН; № 15).
22. Найголовніші правила українського правопису. - Нове вид. Шістдесят тисяч / ВУАН. - К., 1925. - 16 с. - (36. Іст.-філол. відділу; № 15).
23. Найголовніші правила українського правопису. — Нове вид. Дев'яносто п'ять тисяч / ВУАН. - К., 1925. - 16 с. - (36. Іст.-філол. відділу; № 15).
24. Нелегальні відозви з нагоди Шевченківських роковин / За ред. і передм. О. Ю. Гермайзе. - Х.; К.: Держвидав, 1925. - 66 с.
25. Романовський В. О. Друкар Іван Федоров. - К.: Укр. ін-т книгознавства, 1925. - 56 с.
26. Смаль-Стоцький С. О. Розвиток поглядів про сем'ю слов'янських мов і їх взаємне споріднення // Зап. Наук. т-ва ім. Т. Шевченка. - Львів, 1925. - Т. 141/143. - С. 1 - 42.
27. Смаль-Стоцький С. О. Федір Гартнер // Там само. - Т. 136/137. - С. 239 - 248.
28. Тимченко Є. К. Вказівки як записувати діалектичні матеріали на українським язиковім обширі / ВУАН. - К., 1925. - 20 с. - (36. Іст.-філол. відділу; № 13, вип. 3).
29. Тимченко Є. К. Локатив в українській мові: (3 укр. складні) / ВУАН. - К., 1925. - 74 с. - (36. Іст.-філол. відділу; № 18).
30. Тимченко Є. К. Номінатив і датив в українській мові / ВУАН. - К., 1925. - 68 с. - (36. Іст.-філол. відділу; № 32).
31. Тутковский П. А. Геологические исследования на территории бывшей Минской губернии. - Минск: Изд. Госплана Белоруссии, 1925. - 362 с.

- 32.Тутковський П. А. Копальні мікрофауни України, їх геологічна вага і методи їх дослідження. Ч. 1. - К., 1925. - 24, XLII с. - (Тр. / Фіз.-мат. Відділ ВУАН; Т. 1, вип. 8).
- 33.Тутковський П. А. М'яколовицький кряж Овруцького пісковика: Геол. і геоморфол. опис // Наук. зап. Київ. п.-д. кафедр. - 1925. - Т. 3, вип. 1. - С. 54 - 57.
- 34.Тутковський П. А. Нові геологічні спостереження на Овруччині // Там само. - Т. 3, вип. 5. - С. 58 - 65.
35. Тутковський П. А. Нові свердловини на Київщині // Там само. - Т. 3, вип. 1. - С. 28 - 53.
- 36.Тутковський П. А. Подільське озеро "Князь" // Там само. - Т. 3, вип. 1. - С. 69 - 81.
- 37.Тутковський П. А. Родовища залізної руди та керамічних матеріалів в Листвинському районі на Овруччині. - К., 1925. - 50 с. - (Тр. / Фіз.-мат. Відділ ВУАН; Т. 1, вип. 7).
- 38.Тутковський П. А. Узбережжя ріки Жерева: Геол. та геоморфол. опис.- К., 1925. - 44 с. - (Тр. / Фіз.-мат.відділу ВУАН; Т. 1, вип. 6).
- 39.Тутковський П. А., Полонський Х. М. Мінералогія і геологія для сільськогосподарських інститутів. - Б.м., 1925. - 231 с., 204 мал.
- 40.Тутковський П. А., Симинський К. К. Кам'яні будівельні матеріали Київщини. - К., 1925. - 112 с. - (Тр. / Фіз.-мат. відділу ВУАН; Т. 1, вип. 6).
- 41.Шарлемань М. В. Матеріали до орнітології околиць Асканії Нової // Вісті Держ. заповідника ім.Х.Раковського. - 1925.
- 42.Шарлемань М. В. Матеріали до орнітології Поділля // Матеріали до фауни Поділля. - 1925. - Ч. 2.
- 43.Шарлемань М. В. Нові відомості про бобрів// Укр. охотник и рыболов. - 1925. - № 10. - С.9 - 11.

44. Шарлемань М. В. О лисицах Украины и Крыма // Там само. - № 11. - С. 10 - 12.
45. Шарлемань М. В. Про їжу крока // Листок по боротьбі з шкідниками с.-г. - 1925.
46. Шарлемань М. В. Список птахів Волині // Київ. наук. зап. - 1925. - Вип. 2.
47. Шевченко та його доба: Зб. 1 / ВУАН. Коміс. для вид. пам'яток новіт. письменства; Ред. С. О. Єфремов та ін. - Х.: Держвидав України, 1925. - 204 с.
48. Щербаківський Д. М. Перший театральний будинок у Києві і його садиба / ВУАН. Іст. секція. - К., 1925. - 28 с.
49. Щербаківський Д. М. Реліквії старого київського самоврядування / ВУАН. Іст. секція. - К., 1925. - 52 с.
50. Щербаківський Д. М., Ернст Ф. Л. Український портрет: Виставка укр. портр. XVII - XX ст. / Музей ім. Т. Шевченка - К., 1925. - 66 с.; 16 іл.
51. Nomina Anatomica Ucrainica: Анатом. назви, прийняті в Базелі на IX-х зборах Анатом. т-ва. Пер. на укр. мову / ВУАН. Ін-т укр. наук. мови; Ред. О. Б. Курило. - К.: Держвидав України, 1925. - 82 с. - (Матеріали до укр. термінології та номенклатури; Т. 5).

1926

1. Адміністративна мапа УСРР / Склад М. Кльований; Ред. А. Ю. Кримський. - Х.: Держвидав України, 1926.
2. Багалій Д. И. Профессиональное объединение научных работников на Украине // Науч. работник. - 1926. - № 9. - С. 72 - 78.
3. Багалій Д. І. Український мандрований філософ Григорій Савич Сковорода / ВУАН. - Х.: Держвидав України, 1926. - 400 с. (Зб. Іст.-філол. відділу; № 25).

- 4.Багалій Д. І. Солдатські маси в декабристському русі. - К., 1926.-22 с.Окр. відб. із: Зб. Іст.-філол.-відділу. - 1926. - № 37. Окр. відб. із кн.: Декабристи на Україні. - 1926.
- 5.Баранович О. І. Нариси магнатського господарства на півдні Волині у XVIII в. / ВУАН. Наук.-дослід. каф. історії України. - К., 1926. - 92 с. Окр. відб. із: Зап. Іст.-філол. відділу. - 1926. - Т. 1.
6. Белинг Д. Е., Шарлемань Н. В. Об изучении животных своего края. - Х.: ВУСОР, 1926. - 120 с.
- 7.Білинський М. М. Вінницький Замок: Іст. нарис з доби 16-18 ст. / ВУАН. ВБУ. Віст. філ. - Вінниця, 1926. - XIII, 18 с. - (Каб. вивчення Поділля; Вик. 10).
- 8.Василенко М. П. Неприємності через етнографію // Етногр. віст. - 1926. - Кн. 3. - С. 145 - 147.
- 9.Василенко М. П. Як скасовано Литовського статута. - К., 1926. - 85с. Відб. із: Зап. Соц.-еком. відділу. - Т. 2, вип. 3.
- 10.Василенко-Полонська Н. Д. Перший Всеукраїнський з'їзд архівних робітників // Бібліол. віст. - 1926. - № 1. - С. 84 - 87. Окр. відб. із: Зап. Іст.-філол. відділу ВУАН. - 1926. - Кн. 10.
- 11.Ганцов В. М. До історії звуків в українській мові / ВУАН. - К., 1926. - 14с. Окр. відб. із: Зб. Іст.-філол. відділу. - Кн. 7/8.
- 12.Гермайзе О. Ю. Нариси з історії революційного руху на Україні. Т. 1. Революційна Українська Партія (РУП). - Х.: Книгоспілка, 1926. - 390 с.
- 13.Голоскевич Г. К. Український правописний словник з короткими правилами правопису. - Х.: Держвидав України. 1926. - XII, 226 с.
- 14.Горецький П. Й., Шаля В. Українська мова: Практ.-теор. курс. - Х.: Книгоспілка, 1926. - 204 с.
- 15.Грінченко Б. Твори. Т. 1, кн. 1. / Ред. М. М. Грінченко; Вступ С. О. Сфремова. - Х.: Книгоспілка, 1926. - 297 с.

16. Грунський М. К., Сабашир Г. О. Українська мова: Фонетика. Морфологія. Синтаксис. Фразеол. слов.: Порадник для самовиховання. - 2-е вид., допов. - К.: Час, 1926. - 156 с.
17. Дарморос М. Т., Дарморос Л. Словник технічної термінології з російським показником. - К.: Горно, 1926. - 292 с. - [1].
18. До світла: Кн. для першого року навчання / Упоряд. О. М. Астряб, В. М. Дога, Г. М. Іваниця, О. І. Соколовський. - Х.: НКО УСРР, 1926. - Вип. 1/3.
19. Дога В. М. Живе слово; Розвиток мови; Письмо; Спостереження над мовою: Другий рік навчання. - Х.: Держвидав України, 1926. - 80 с. - (Стереотип. вид.).
20. Дога В. М. Навчання грамоти: Спроба методики. - Х.: Книгоспілка, 1926. - 96 с. - (Б-ка сучас. педагога).
21. Дога В. М. Наше життя: Перша кн. для читання / Ред. А. Бутник-Сіверський. - Х.: Держвидав України, 1926. - 128 с.
22. Дубровський В. Г. Про українську наукову бібліографію // Бібліол. вісті. - 1926. - № 4. - С. 57-59.
23. Дубровський В. Г. Російсько-український технічний словник. - 2-е вид., доп. - К.: Київдрук, 1926. - 106 с.
24. Єфремов С. О. В тісних рамках: Укр. кн. в 1798 - 1916 рр. / Укр. наук. ін-т книгознавства. - К., 1926. - 30 с.
25. Єфремов С. О. Те саме. // Бібліол. вісті. - 1926. - № 2. - С. 40 - 67.: іл.
1175. Єфремов С. О. Від редактора: Бібліогр. розвідки // Іван Котляревський. Твори. - Х., 1926. - С. 341 - 367.
26. Єфремов С. О. Іван Франко: Крит.-біогр. нарис. - 2-е вид. - К.: Слово, 1926. - 356 с.
27. Єфремов С. О. На переломі двох епох (Іван Котляревський): Переднє слово // Іван Котляревський: Твори. - Х., 1926. - Т. 12. - С. 5-18.

28. Записки Історично-філологічного відділу Української Академії наук: З 4-ма мал. та 1 мапою Кн. 7/8. / ВУАН; Гол. ред. А. Ю. Кримський. - К., 1926. - VI, 626 с.: іл.
29. Те саме. Кн. 9. - VI, 379 с.
30. Земні піккулі / Пер. і ред. А. Ю. Кримський. - Х.: Книгоспілка, 1926.
31. Калинович Ф. П. Словник математичної термінології: (Проект). Ч.2. Термінологія теоретичної механіки / ВУАН. Ін-т укр.наук. мови. - Львів, К.: Держвидав України, 1926. - VIII, 80 с. - (Матеріали до укр. термінології та номенклатури; Т. 4, вид.2).
32. Квітка К. В. Українські пісні про дівчину, що помандрувала зі зводителем: Систематизація, уваги та нові матеріали. — К., 1926 - 40 с. — (Зб. Іст.-філол. відділу ВУАН; № 47. Ч. 2).
33. Козловська В. С. Кераміка культури: (З дод. шоденника розкопів р. 1925 у с. Вулм'ї). - К., 1926 - 32 с., [3] вкл. арк. Окр. відб. із: Трипіль. зб. — 1926. - Вип. 1.
34. Козловська В. С. Точки Трипільської культури біля с. Кушківка на Гуманщині: (Розкопки 1916 р). - К., 1926. — 86 с., 4 вкл. арк. Окр. відб. зі зб.: Трипіль. культура на Україні. - 1926. - Т. 1.
35. Кравчук М. П. До теорії функцій дійсного змінного // Зап. Київ. ін-ту нар. освіти. - 1926. - № 1. - С. 94 - 100.
36. Кравчук М. П. Замітки про обвід кола в неевклідовій геометрії // Зап. Київ. с.-г. ін-ту. - 1926. - Т. 1. - С. 74 - 75.
37. Кравчук М. П. Новий довід однієї теореми Міньковського // Вісті Київ. політехн. ін-ту. - 1926. - № 1. - С. 63 - 64.
38. Кравчук М. П. Перемінні множини лінійних перетворень // Зап. Київ. с.-г. ін-ту. - 1926. - Т. 1. - С. 25-58.
39. Кравчук М. П. Про кореляцію // Зап. Київ. ветеринар.-зоотехн. ін-ту. - 1926. - Т. 4. - С. 43 - 60.

- 40.Кравчук М. П. Про остачу ряду Lagrange'a // 3б. математ.-природопис.-лікар. секції НТШ. - Львів, 1926. -Т. 25. - С. 46 - 48.
41. Кравчук М. П. Про перетворення Green'obei Stores'obe // 3б. математ.-природопис.-лікар. секції НТШ. - Львів, 1926. - Т. 25. - С.82 - 92.
- 42.Кравчук М. П. Про спосіб М. Крилова в теорії наближеної інтеграції диференціальних рівнянь. - К., 1926. - 26 с. - (Тр. Фіз.-мат. відділу ВУАН; Т. 5, вип. 2).
- 43.Кравчук М. П. Про суцільність коренів цілих трансцендентних функцій // Вісті Київ Політехн. ін-ту. - 1926. - Т. 20, кн. 1. - С. 63-64.
- 44.Кравчук М. П. Програми з курсу "Елементи вищої математики в пристосуванні до сільського господарства". - К.: НКО, 1926.
- 45.Кравчук М. П. Програми з математики // Програми сільськогосподарських профскіл рослинознавства. - К., 1926.
- 46.Кравчук М. П., Оконенко А. Про нормальний закон розподілу при двох змінних ознаках // Зап. Київ с.-г. ін-ту. - 1926. - Т. 1. - С. 95 - 99.
- 47.Крымский А. В. Фатимиды [династия] (909 - 1171) // Энциклопедический словарь Гранат. - 7-е изд., перераб. - М., 1926. - Т. 43. - Стб. 46 - 47.
- 48.Кримський А. Ю. Вступ до історії Туреччини. Вип. 3. Європейські джерела XVI в. - К., 1926. - 35 с. - (3б. Іст.-філол. відділу; № 10, вип. 3).
- 49.Кримський А. Ю., Левченко М. З. Знадоби для життєпису Степана Руданського (1833 - 1873) / Передм. С. О. Сфремова. - К., 1926. - XIII. 244 с. - (3б. Іст.-філол. відділу ВУАН; № 19, вип. 1).
50. Курило О. Б. Діалектологічний словник Поділля. - К., 1926.
- 51.Курило О. Б. Початкова граматика української мови. Ч. 1. -10-е вид., змінене. - Х.: Держвидав України, 1926. - 134 с.
- 52.Курило О. Б. Те саме. - Ч. 2. - 8-е вид. - Х.: Держвидав України, 1926. - 64 с.
- 53.Лобода А. М. Судьбы этнографии на Украине // Этнография. - 1926. - № 1/3. - С. 201 - 210.

54. Модзалевський В. Л. Гуги на Чернігівщині / Ред. і авт. перекл. М. Біляшівський. - К., 1926. - 198 с., [2] вкл. арк. - (Зб. Іст.-філол. відділу ВУАН; № 39).
55. Найголовніші правила українського правопису: Нове вид. / ВУАН. - К., 1926. - 16 с. - (Зб. Іст.-філол. відділу; № 15).
56. Науковий збірник Харківської науково-дослідної кафедри історії української культури. Ч. 2/3: (Присвяч. пам'яті проф. О. Потебні) / Ред. Д. І. Багалій, М. І. Яворський, М. Д. Пеллако та ін. - Х.: Держвидав України, 1926. - 278 с.
57. Науковий збірник Харківської науково-дослідної кафедри історії української культури. Ч. 4. / За ред. Д. І. Багалія. - Х.: Держвидав України, 1926. - 235 с.
58. Нечуй-Левицький І. Бурлачка / Ред. і вступ. А. В. Ніковського. - К.: Світо, 1926. - 288 с. - (Б-ка укр. просвіти).
59. Нечуй-Левицький І. Микола Джеря: Повість / Ред. і вступ. А. В. Ніковського. - Х.: Книгозбірка, 1926. - ХІІХ, 180 с. - (Б-ка укр. повісти).
60. Те саме. [За рік 1926]. - 192 с. - (Зар. Укр. наук. т-ва; Т. 21).
61. Перетц В. М. Слово о Полку Игоревім: Пам'ятка феодал. України-Руси XII віку. - К., 1926. - Х, 358 с. - (Зб. Іст.-філол. відділу ВУАН; № 33).
62. Перетц В. Н., Перетц Л. Н. Декабрист Григорий Абрамович Перетц: Биограф. очерк: Документы. - Л.: Изд-во АН СССР, 1926. - 110 с.
63. Перетц В. Н. Исследования и материалы по истории старинной украинской литературы XVI - XVIII, I-VIII // Сб. Отд-ния рус. языка и словесности АН СССР. - 1926. - Т. 101, № 2. - С. 176.
64. Перетц В. Н. К вопросу о еврейско-русском литературном общении // Slavica. - 1926. - С. 267 - 276.
65. Перетц В. Н. К изучению "Слова о полку Игореве". Т. 4. - Л.: Изд-во Акад. наук СССР, 1926. - 149 с. Отд. оттиск из: Известия Отделения русского языка и словесности АН СССР. - 1924-1926. - Т. 28/30.

66. Піотровський М. Ю. Фізика в літніх екскурсіях / Пер. та пристосував до України М. Гладкий. - Х.: Держвидав України, 1926. - 122, 2 с.
Книгоспілка, 1926. - 258, [8] с.
67. Потебня А. А. Полное собрание сочинений / ВУАН; Вступ. ст. В. И. Харциева. - 5-е изд., пересмотр. и изм.; - Одесса: Госиздат Украины, 1926. - XXX, 208 с.
68. Практичний російсько-український словник ділової мови (копторської та архівної) / Упоряд. Є. Лінкевич; Зред.: М. Гладкий, К.Т.Гуркало; Укр. правничі склади: М. К. Грунський, Г. О. Сабалдир. - Х.: Держвидав України, 1926. - 136 с.
69. Природа и охота: (Сб. 1925 г.) / Ред. Н. В. Шарлемань. - Х.: Изд-во ВУСОР, 1926. - 140 с.
70. Романовський В. О. До історії нагір'ень на Україні // Бібліол. вісн. - 1926. - № 2. - С. 73-75.
71. Російсько-український словник правничої мови (понад 67000 слів) / ВУАН. Правн.-термін. коміс. при Соц.-екон. відділі; Редкол.: А. Ю. Кримський (гол. ред.) та ін. - К., 1926. - X, 228 с. - (Зб. Іст.-філол. відділу: № 41).
72. Рулін П. І. На шляхах до нового українського театру: Пол. театр у Києві: 1816р. - К., 1926. - 30с. Окр. відб. із: Зал. Іст.-філол. відділу ВУАН. - 1926. - Кн. 7-8.
73. Сабалдир Г. О. Практичний російсько-український словник. - К.: Час, 1926. - 436 с.
74. Секунда Т. В. Матеріали до української технічної термінології південно-західної Чернігівщини / Ін-т укр. наук. мови. Техн. відділ. - Х., 1926. 16 с. Відб. із журн.: Наук.-техн. вісн. - 1926. - Ч. 1.
75. Смаль-Стоцький С. Й. Правнична справа // Літ.-наук. вісн. - Львів, 1926. - Кн. 5. - С. 75 - 81.

76. Там само. - Кн. 7/8. - С. 312 - 321.
77. Смаль-Стоцький С. Й. Ритмика Шевченкової поезії // Пр. Іст.-філол. ін-ту в Празі. - 1926. - Т.1. - С. 64 - 108.
78. Смаль-Стоцький С. Й. Франко і українська літературна мова // Літ.-наук. вісн. - 1926. - Кн.6. - С. 131 - 141.
79. Тимченко Є. К. Вокатив і інструменталь в українській мові. - К., 1926. - 118 с. - (Зб. Іст.-філол. відділу ВУАН; № 45).
80. Ткаченко М. М. Капівська сотня Переяславського полку за Рум'янцевською ревізією: (Студія з екон. та соціал. життя Полтав. Подніпров'я). - К., 1926. - 66 с. Окр. візб. із Зам. Іст.-філол. відділу. - 1926. - Кн. 7 - 8.
81. Тутковський П. А. Нові успіхи геологічного дослідження Київля // Наука на Україні. - 1926. - № 1. - С. 21-26.
82. Тутковський П. А., Половський Х.М. Мінералогія і геологія для сільськогосподарських інститутів. - Х.: Держвидав України, 1926. - 227, [V с.
83. Тутковський П. А. Узбережжя ріки Вужа (у середині його течії): Геол. і геоморфол. опис // Наук. зап. Київ. наук.-дослід. каф. - К., 1926. - Т. 3, вип. 2. - С. 100 - 158.
84. Филипович П. П. Шевченко й декабристи. - Х.: Держвидав України, 1926. - 108 с.
85. Шарлемань М. В. Матеріали до орнітофауни Державного степового заповідника ім. Х. Раковського // Вісті Держ. степ. заповідника. - 1926. - Т. 3. - С. 48-96.
86. Шарлемань М. В. О птице большого крошкеса (*Numenius arquata* L.). // Укр. охотник и рыболов. - 1926. - № 6. - С. 46.
87. Шарлемань М. В. Охотник-краєвед: Прогр. наблюдений // Там само. - № 3. - С. 17 - 18.

88. Там само, - № 4. - С. 20 - 21.
89. Шарлемань М. В. Зоогеографічні райони України: Спроба поділу. - К., 1926. - 15 с. - (Тр. / Фіз.-мат. відділ ВУАН; Т. 2, вип. 3).
90. Шарлемань М. В. Матеріали до орнітофауни України. - К., 1926. - 72 с. - (Тр. / Фіз.-мат. відділ ВУАН; Т. 2, вип. 2).
91. Шарлемань М. В. Про їжу лінійняського кулика-сороки // Укр. охотник и рыболов. - 1926. - № 2. - С. 25 - 26.
92. Шарлемань М. В. Словник зоологічної номенклатури. Ч. 1. Назви птахів. - Х.: Держвидав України. 1926.
93. Шевченко та його добробут / Ред. М. М. Новицький, П. П. Филипович. - К.: Держвидав України. - 1926. - 170 с.
94. Шмит Ф. И. Искусство: Пробл. методологии искусствознания: Искусство как фактор общности. Новые наблюдения в обл. изуч. дет. рисунка // Пробл. социологии и искусства. - Л., 1926. - № 1. - С. 9 - 71.
95. Шмит Ф. И. Крестьянское искусство Севера: Об искусствозн. экспедиции на рус. Север// Пробл. социологии искусства. - Л., 1926. - № 1. - С. 166 - 190.
96. Щербаківський Д. М. Оправа книжок у Київських золотарів XVII - XVIII ст. - К.: Укр. наук. ін-т книгознавства. - 1926. - 52 с.
97. Ясеницький Ю. Коротка банківська й комерційна енциклопедія / Ред. О. Полоцький; Упоряд.: І. Д. Войткевич, В. І. Павлович, В. Й. Крижановський, Г. Ю. Черкаський. - Х.: Рух, 1926. - 256 с.

1927

1. Багалій Д. І. Автобіографія: П'ятдесят літ на сторожі укр. науки та культури / ВУАН. - К., 1927. - 174 с. - (Зб. Іст.-філол. відділу; № 62).
2. Багалій Д. І. Академік М. С. Грушевський : його місце в українській історіографії: Іст.-крит. нарис // Червон. шлях. - 1927. - № 1. - С. 160 - 217.

3. Багалій Д. І. Декабристи на Україні: З приводу сторіччя їх повстання на Україні, 1825-1925 // Червон. шлях. - 1927. - № 1. - С. 93 - 116.
4. Багалій Д. І. Шевченкова поема про Івана Гуса // Шевченко Т. Г. Єретик. - Х., 1927. - С. 5 - 12.
5. Бібліотечний збірник: На наук.-бібліот. фронті УССР. Ч. 2 / ВУАН; Ред. С. Постернак та ін. - К., 1927. - 130 с.
6. Білинський М. М. Часописи Поділля (в межах України): Іст. нарис з доби 1838-1927 / ВУАН. ВБУ. Він. філія; Ред. В. Д. Отамановський. - Вінниця, 1927. - 32 с. - (Каб. вивчення Поділля; Вип. 16). - (Матеріали до історії друку та бібліогр. Поділля; Т. 1, зовн. 1). Відб. із газ.: Часописи Поділля. - 1927.
7. Білинський М. М., Слівачевська Н., Кривецький І. Часописи Поділля: Іст.-бібліогр. зб. з нагоди 150-ліття першої газ. на Україні (1776 - 1926) та 10-ліття існування УССР / ВУАН. ВБУ. Він. філ.; Ред. В. Д. Отамановський. - Вінниця, 1927. - 207 с. - (Каб. вивчення Поділля; Вип. 20). - (Матеріали до історії друку та бібліогр. Поділля; Т. 1).
8. Василенко М. П. Збірка матеріалів до історії Лівобережної України та українського права XVII - XVIII вв. / ВУАН. - К., 1927. - 3, 115 с. Відб. із: Укр. археол. зб. - 1927. - Т. 1.
9. Василенко М. П. Олександр Матвійович Лазаревський (1834 - 1902) // Україна. - 1927. - Кн. 4. - С. 18 - 82.
10. Велс Г. Країна сліпих / Пер. з англ. та вступ. ст. М. Я. Калиновича. - К.: Слово, 1927. - 136 с.
11. Дубняк К. В. Досягнення української науки в галузі бібліографії, зокрема природознавчої / Харк. наук. т-во. - Х., [1927]. - 8 с. Окр. відб. із журн.: Вісн. природознавства. - 1927. - № 3/4.

12. Сфремов С. О. Літературний автопортрет // Шевченко Т. Г. Щоденні записки. - К., 1927. - С. XIII - XL.
13. Сфремов С. О. Михайло Коцюбинський, український письменник / ВУАН. ВБУ. Він. філ.; Вступ Ф. Маслюка; Ін. В. Сільвестрова. - Вінниця, 1927. - 16 с. - (Каб. вивчення Поділля; Виш. 14).
14. Записки Історично-філологічного відділу Української Академії наук. Кн. 10 (1927) / Гол. ред. А. Ю. Кримський. - К., 1927. - VI, 384 с.
15. Те саме. Кн. 11. Праці історичної секції / Ред. М. С. Грушевський, О. С. Грушевський. - XIV, 340 с.
16. Те саме. Кн. 12 / Гол. ред. А. Ю. Кримський. - VI, 364 с.
17. Те саме. Кн. 13/14. Ювілейний збірник на пошану академіка Дмитра Івановича Багатія з нагоди сімдесятої річниці життя та п'ятдесятих роковин наукової діяльності. Ч. 2 / Гол. ред. А. Ю. Кримський. - VII, 422 с.
18. Те саме. Кн. 15. - IV, 320 с.
19. Історично-географічний збірник. Т. 1 / ВУАН. Коміс. для склад. іст.-геогр. слов. України; Ред. О. С. Грушевський. - К., 1927. - 182 с. розд. паг.
20. Конрад Дж. Аванпости прогресу / Пер. з англ. і вступ. ст. М. Я. Калиновича. - К., 1927. - 93 с.
21. Кравчук М. П. До способу моментів у математичній статистиці // Зап. Київ. с.-г. ін-ту. - 1927. - № 2. - С. 83 - 95.
22. Кравчук М. П. Праця Кафедри математики та варіаційної статистики за рр. 1923 - 1927 // Там само. - № 3. - С. 29 - 32.
23. Кравчук М. П. Про деякі перетворення кратних інтегралів // Там само. - С. 77-88.

24. Кравчук М. П. Про існування похідних функцій у дійсно змінного // Збірник мат.-природн.-лікарської секції Наукового т-ва ім. Г. П. Шевченка. - Львів, 1927. - Т. 26. - С. 85 - 96.
25. Кравчук М. П. Про одну Hermite'ову формулу // Зап. Київ. с.-г. ін-ту. - 1927. - № 2. - С. 80 - 82.
26. Кравчук М. П. Про ортогональні перетворення // Зап. Київ. ін-ту нар. освіти. - 1927. - № 2. - С. 151-156.
27. Кравчук М. П. Про похідні від наближених інтегралів деяких диференціальних рівнянь // Вісті КІЦ. - 1927. - № 21. - С. 3 - 10.
28. Кравчук М. П. Про спосіб найменших квадратів та спосіб моментів у теорії наближеної інтеграції диференціальних рівнянь // Там само. - С. 11 - 18.
29. Кравчук М. П., Левицький В. Формула Стірлінга // Зап. Київ. с.-г. ін-ту. - 1927. - № 2. - С. 89 - 90.
30. Кравчук М. П. Sopra un teorema generale di Kronecker // Bollino del l'Unione Mat. Italiana. - 1927. - № 6. - P. 12 - 15.
31. Кравчук М. П. Sur l'existence des dérivées supérieures // Sitz. Der math.-natur.-wiss.-ärztlich. Math. Sect. Ševcenko. - Ges. Wiss. - 1927. - № 8. - P. 12 - 16.
32. Кравчук М. П. Sur les fonctions analytiques á singularites réelles // C.R. Acad. Sci. - 1927. - № 185. - P. 1106-1109.
33. Кравчук М. П. Über die Existenz die Differentialquotienten höherer Ordnung // Sitzungsberichte der math-naturwiss.-ärztl. Sektion der Ukrainischen Ševcenko Gesellschaft der Wissenschaften in Lemberg. - 1927. - № 7. - P. 5.
34. Кравчук М. П. Über vertauschbare Matrizen // Rendiconti del Circolo Matematico di Palermo. - 1927. - Vol. 51. - P. 126-130.

35. Кримський А. Ю. Історія Туреччини та її письменства. Т. 2, вип. 2. Письменство XIV-XV вв. - К., 1927. — VIII, 29 с. — (36. Іст.-філол. відділу ВУАН; № 10).
36. Кримський А. Ю., Козма Т. Г. Оповідання арабського історика XI віку Абу-Ішаджі Рудраверського про те, як охристився Русь. - К., 1927. - 16 с. Відб. із: Ювід. зб. на честь акад. Д.І. Багалія. - 1927.
37. Курило О. Б. Початкова граматика української мови. Ч.1. Стереотип. - 12-е вид. - Х.; К.: Держвидав України. - 1927. - 136 с.
38. Те саме. Ч. 2. - 62 с.
39. Найголовніші правила українського правопису: Нове вид. - К., 1927. - 16 с. - (36. Іст.-філол. відділу ВУАН; № 15).
40. Носов А. З. До антропологічного типу українського населення / Харк. наук. т-во. - Х., 1927. - [2], 6 с. Окр. відб. із журн.: Вісн. природознавства. - 1927. - № 3/4.
41. Носов А. З. Досягнення української антропології за останнє десятиріччя / Харк. наук. т-во. - Х., 1927. - 6 с. Окр. відб. із журн.: Вісн. природознавства. - 1927. - № 3/4.
42. Перетц В. Н. Работы по истории русской и украинской литературы // Академия наук СССР за десять лет (1917 - 1927 гг.): Сборник. - Л., 1927. - С. 123 - 139.
43. Праці Комісії для вивчення історії західноруського та українського права. Вип. 3 / ВУАН; Ред. М. П. Насиленко. - К., 1927. - XXVIII, 502 с. - (36. Соц.-екон. відділу. № 12).
44. Романовський В. О. Нариси з архівознавства. - Х.: Центр. архів. упр. УРСР, 1927. - 168 с.
45. Російсько-український словник. Т. 3, вип. 1 / ВУАН; Коміс. для склад. слов. укр. живої мови; Голов. ред. А. Ю. Кримський. - К.: Держвидав України, 1927. - 336 с. - (36. Іст.-філол. відділу; № 24).

46. Рутін П. І. Український театральний музей: Завдання і перспективи. - К., 1927. — 22 с.
47. Синявський А. С. Бібліографічний огляд літератури німецькою мовою з економгеографії (1914-1927): Бібліогр. нотатки / ВУАН. - К., 1927. - 8 с.
48. Словник української мови. Т. 1. А-Г / Збір. ред. журн. "Києв. старина"; Упоряд. з код. влас. матеріалу Б. Грінченко. - 3-є вид., випр. й доп., за ред. С. О.Сфремова. - К.: Гроно, 1927. - ХІХ, 428 с. - (36. Іст.-філол. відділу ВУАН; № 66).
49. Те саме. Т. 2. Д-Й. - ХХІV, 440 с.
50. Смаль-Стоцький С.Й. Великий льох // Літ.-наук. вісн. - Львів. - 1927. - Кн. 6. - С. 137 - 148.
51. Смаль-Стоцький С. Й. І. Онишкевича Руська Бібліотека (1877 - 1927) // Те саме. - Кн. 9. - С. 55 - 61.
52. Смаль-Стоцький С.Й. Поліські містани говори і поліські дифтонги // Річник. - 1927. - Кн. 6, зеш. 1. - С. 28 - 39.
53. Смаль-Стоцький С. Й. Розвиток поглядів на сім'ю слов'янських мов і їх взаємне поріднення. - 2-е вид. - Прага, 1927. - С. 90.
54. Смаль-Стоцький С. Й. Уваги до проекту українського правопису. - К.: Україна, 1927. - Кн. 1/2. - С. 230 - 239.
55. Смаль-Стоцький С. Й. Чигирин // Літ.-наук. вісн. - Львів. - 1927. - Кн. 7/8. - С. 266 - 280.
56. Смаль-Стоцький С.Й. Як будився зі сну український народ на Буковині? // Ювіл. календар т-ва "Просвіта" на рік 1928. - Львів. - 1927. - С. 62 - 68.
57. Собкевич А. І. Наука про харчування та їжу: Дієтика. - Х., 1927. - 400 с.

58. Собкенич А. І. Як довідатися, що людина хворіє на сухоти / ВУАН. - Х.: Держвидав України. - 1927. - 54 с.
59. Тимченко Є. К. Курс історії українського язика / ВУАН. - Х., 1927. - 171 с.
60. Гаченко М. М. Гетьманщина в XVI - XVII вв. - К., 1927. - 32 в. Окр. відб. із: Зап. Іст.-філол. відділу ВУАН. - 1927. - Кн. 11.
61. Федоренко П. К. З історії монастирського господарства на Лівобережжі XVII - XVIII на.: Госп-во Петропавл. монастиря біля Глухова. - К., 1927. - 70 с., [1] вкл. арк. Окр. відб. із: Зап. Іст.-філол. відділу ВУАН. - 1927. - Кн. 11.
62. Шарлемань М. В. Назви птахів: (Проект) / ВУАН. Ін-т укр. наук. мови. Зоол. секція природн. відділу. - К.: Держвидав України, 1927. - 64 с. - (Матеріали до укр. природн. термінології та номенклатури; Т. 6, вип. 1). - (Слов. зоол. номенклатури; Ч. 1).
63. Шарлемань М. В. Про сучасне поширення бобра на Україні: // Охорона природи на Україні. - 1927. - Ч. 1. - С. 17 - 33.
64. Шарлемань М. В., Татарко К. Назви хребетних тварин: (Проект) / ВУАН. Ін-т укр. наук. мови. Зоол. секція природн. відділу. - К.: Держвидав України, 1927. - 128 с. - (Матеріали до укр. природн. термінології та номенклатури; Т. 6, вип. 2). - (Слов. зоол. номенклатури; Ч. 2).
65. Шевченко Т. Г. Поезія. Т. 1 / ВУАН. Ін-т укр. наук. мови. Ред. С. О. Єфремов. - К.: Книгоспілка, 1927. - VIII, 480 с. - (Іст.-літ. т-во).
66. Те саме. Т. 2. - 484 с.
67. Яната О. А. Михайло Максимович: (З нагоди 100-річчя наук. діяльності) / Харк. наук. т-во. - Х., 1927. - 23 с. Окр. відб. із журн.: Вісн. природознавства. - 1927. - № 3/4.

68. Ярошевич А. І. Нариси економічного життя України. Вип. 7. Капіталістична оренда на Україні за пол. доби. - К., 1927. - 148 с. Окр. відб. із: Зал. Соц.-екон. відділу ВУАН. - 1927. - Т. 5/6.

1928

1. Багалій Д. І. Нарис історії України на соціально-економічному ґрунті. Т. 1. Історіографічний вступ і доба натурального господарства / ВУАН. - Х.: Держвидав України. 1928. - 394 с. - (36. Іст.-філол. відділу; № 72).
2. Багалій Д. І. Погляди О. О. Потебні на роль нацмови в утворенні культури: [Доп. на урочист. засіданні н.-д. кафедр Наркомосу, присвяч. О. О. Потебні, 25 лют. 1928 р.] // Зал. Харк. ін-ту нар. освіти. - 1928. - Т. 3. - С. 5-6.
3. Багалій Д. І. Про поему "Кавказ" // Шевченко Т. І. Сон; Кавказ: Дві поеми. - 2-е вид. - [Х.], 1928. - С. 31 - 33.
4. Багалій Д. І. Т. Шевченко і селяни в переказах і історичній діяльності: Доп., зачит. на прилюд. зборах Ін-ту Т. Шевченка в Харкові, 14 берез., 1927. - Х., 1928. - 28 с.
5. Багалій Д. І. Те саме // Шевченко. Річник перший. - С. 7 - 34.
6. Баранович О. І. Панське місто за часів польської держави: Старий Костянтинів. - К., 1928. - 68 с. Окр. відб. із: Зал. Іст.-філол. відділу ВУАН. - 1928. - Кн. 17.
7. Вісник Інституту української наукової мови. Вип. 1 / ВУАН; Відп. ред. М. Г. Холодний. - К., 1928. - 112 с.
8. Гермайзе О. Ю. Руїна і Дорошенко: (Сторінка з історії укр. політики XVII ст.) // Костомаров М. Чернігівка: Бувальщина з другої половини XVII віку: Пер. з рос. / Ред. О. Ю. Гермайзе. - [Х.]: Книгоспілка, 1928. - С. V - I.XXXVIII.

9. Горешкий П. Й. Словник термінів педагогіки, психології та шкільного адміністрування: (Проект) / ВУАН. Ін-т укр. наук. мови. - К., 1928. - X, 104 с. - (Матеріали до укр. термінології та номенклатури; Т. 13).
10. Грунський М. К. Київські листки та Фрейзінгенські уривки: (3 факс-знімками). - К., 1928. - 22 с., [10] вкл. арк. - (36. Іст.-філол. відділу ВУАН; № 54). Відб. із: Зап. Іст.-філол. відділу. - 1928. - Кн. 16.
11. Грунський М. К. Форма та композиція "Слова о полку Ігоревім". — К., 1928. - 24 с. Відб. із: Зап. Іст.-філол. відділу ВУАН. - 1928. - Кн. 18.
12. Єфремов С. О. Панас Мирний: Крит.-біогр. нарис. - К.: Слово, 1928. - 354 с.
13. Єфремов С. О. Страчене життя: Літ. характеристика А. Тесленка // Тесленко А. Ю. Повне зібрання творів. - X.; К.: Держвидав України, 1928. - С. 5 - 31.
14. Записки Історично-філологічного відділу Української Академії наук. Кн. 16 / Гол. ред. А. Ю. Кримський. - К., 1928. - VI, 328 с.
15. Те саме. Кн. 17. Праці Історичної секції / Ред. М. С. Грушевський, О. С. Грушевський. - XXXVI, 350 с.
16. Записки Історично-філологічного відділу Української Академії наук. Кн. 18 / Гол. ред. А. Ю. Кримський. - К., 1928. - IV, 344 с.
17. Те саме. Кн. 19. - IV, 424 с.
18. Те саме. Кн. 20. Праці Історичної секції / Ред.: М. С. Грушевський, О. С. Грушевський. - XLIV, 354 с.
19. Зерон Д. К. Торфові мохи України / ВУАН. - К., 1928. - 80 с. - (Тр. / Фіз.-мат. відділ; Т. 10, вип. 1).
20. Історично-географічний збірник. Т. 2 / ВУАН. Коміс. для склад. Іст.-геогр. слов. України; Ред. О. С. Грушевський. - К., 1928. - 210 с. - (36. Іст.-філол. відділу; № 46-в).

21. Квітка К. В. Українські пісні про дітокгубництво. - К., 1928. - 76 с. - (36. Іст.-філол. відділу ВУАН; № 59). Окр. відб. із: Етногр. вісн. - 1928. - Кн. 3/4.
22. Кезма Т. Г. Элементарные основы грамматики арабского языка в популярном изложении / Ред. А. Е. Крымский. - К., 1928. - 580, 2 с. - (36. Іст.-філол. відділу ВУАН; № 70).
23. Кисілюв В. Ф. Мелічний російсько-український словник / ВУАН. Ін-т укр. наук. мови. Мед. секція; Ред. О. І. Волянський та ін. — Одеса: Держвидав України, 1928. - 144 с.
24. Кльований Л. В. Географічний атлас України / Ред. А. Ю. Кримський та ін. - К.: Держвидав України. - 8 с.
25. Костомаров М. І. Чернігівка: Бувалицина з другої половини XVII віку / Перекл. Б. Д. Грінченка; Ред. і вступ. ст. О. Й. Гермайзе. - 1928. - 88 с.
26. Коцюбинський М. М. Твори. Т. 1, 3 / Ред. С. О. Єфремов. - 3-є вид. - Х.; К.: Держвидав України, 1928.
27. Кравчук М. П. Замітка про існування кореня в алгебричного рівняння // Зап. Київ. ін-ту нар. освіти. - 1928. - Кн. 3. - С. 247 - 250.
28. Кравчук М. П. Замітка про контурні інтеграли // 36. Наук. т-ва ім. Т. Шевченка. - 1928. - № 27. - С. 129 - 131.
29. Кравчук М. П. Математична наука на Україні (за десятиріччя 1918-1928) // Укр. вісті. - Париж, 1928. - № 76.
30. Кравчук М. П. Нотатки з подорожі // Зап. Київ. ін-ту нар. освіти. - 1928. - № 3. - С. 3 - 6.
31. Кравчук М. П. Про збіжність деяких ланцюгових (ступанкових) дробів // 36. Наук. т-ва ім. Т. Шевченка. - 1928. - № 27. - С. 115 - 128.
32. Кравчук М. П. Про зростання організмів // Зап. Київ. ін-ту нар. освіти. - 1928. - № 11. - С. 36-38.

33. Кримський А. Ю. Звенигородщина з погляду етнографічного та діалектологічного. Ч. 1. Побутово-фольклорний текст. - К., 1928. - XI, 434 с. - (36. Іст.-філол. відділу ВУАН; № 71).
34. Кримський А. Ю. Розвідки, статті та замітки. - К., 1928. - 410 с. - (36. Іст.-філол. відділу ВУАН; № 57).
35. Кримський А. Ю., Боголюбський О. До історії вищої освіти у арабів та дещо про арабську Академію наук / ВУАН. Каб. арабо-іран. філології. — К., 1928. - XX, 86 с. - (36. Іст.-філол. відділу; № 83). Дод. відб. із: Зап. Іст.-філол. відділу. - 1928. - Кн. 16, 18, 19.
36. Крип'якевич І. П. Саранча на Україні в XI-XVIII ст. / Харк. наук.-во. - Х., [1928]. - 10 с. Окр. відб. із журн.: Вісн. природознавства. - [1928]. - № 3/4.
37. Курило О. Б. Матеріали до української діалектології та фольклористики. - К., 1928. - 136 с. - (36. Іст.-філол. відділу ВУАН; № 85).
38. Курило О. Б. Спроба пояснити процес зміни *о, е* в нових закритих складах у південній групі українських діалектів: (З мапою Поділля). - К., 1928. - 88 с., [1] вкл. арк. - (36. Іст.-філол. відділу ВУАН; № 80).
39. Левитский В. Ф. Сельское хозяйство древнего Египта в новом освещении // Новый Восток. - 1928. - Кн. 20/21. - С. 363 - 369.
40. Література: 36. 1 / ВУАН; Ред. С. О. Сфрємов та ін. - К., 1928. - 264 с. - (36. Іст.-філол. відділу; № 82).
41. Лоханько Ф. П. Словник технічної номенклатури: Мануфактур. виробів: (Проект) / ВУАН. Ін-т укр. наук. мови. - К.: Держвидав України, 1928. - VIII, 106 с. - (Матеріали до укр. термінології та номенклатури; Т. 14).
42. Макаренко М. О. Борзенські емалі й старі емалі України взагалі. - К., 1928. - [2], 21 с. Відб. із кн.: Чернігів і північ. Лівобережжя. - 1928.

43. Макаренко М. О. Старогородська "Божниця" та її малювання. - К., 1928. - 22,[1]с. Відб. із кн.: Чернігів і північ. Лівобережжя. - 1928.
44. Перетц В. Н. Исследования и материалы по истории старинной украинской литературы XVI - XVII вв., IX - XI // Сб. Отд-ния рус. языка и словесности Акад. наук [СССР]. - 1928. - Т. 1, вып. 1. - С. 234 с.
45. Перетц В. Н. Неизвестные подражатели: Кн. А. Д. Кантемирова // Изв. по рус. языку и словесности Акад. наук [СССР]. - 1928. - Т. 1, кн. 2. - С. 335 - 357.
46. Перетц В. Н. "Слово о полку Игореве" и исторические библейские книги: Сб. ст. в честь акад. Алексея Ивановича Соболевского: Ст. по славян. филологии и рус. словесности // Сб. Отд-ния рус. языка и словесности Акад. наук [СССР]. - 1928. - Т. 1, № 3. - С. 10 - 14.
47. Перетц В. Н. Театральные эффекты на школьной сцене в Киеве и Москве XVII и начала XVIII вв. // Старинный спектакль в России: Сб. ст. - К., 1928. - С. 64 - 98.
48. Полонський Х. Словник природничої термінології: (Проект) / ВУАН. Ін-т укр. наук. мови. - К.: Держвидав України, 1928. - VIII, 264 с. - (Матеріали до укр. термінології та номенклатури; Т. 11).
49. Праці Комісії для вивчення історії західноруського та українського права. Вип. 4 / ВУАН; Ред. М. П. Василенко. - К., 1928. - X, 256 с. - (Зб. Соц.-екон. відділу. № 13).
50. Розов Ів. О. Українські грамоти. Т. 1. XIV і перша пол. XV в. / Пост. коміс. історії укр. мови; керів. А. Ю. Кримський. - К., 1928. - 256, IX с. - (Зб. Іст.-філол. відділу ВУАН; № 63). - (Пам'ятники і студії з історії укр. мови; Вип. 1).
51. Російсько-український словник. Т. 3, вип. 2 / ВУАН. Коміс. для склад. слов. укр. живої мови; голов. ред. А. Ю. Кримський. - К.: Держвидав України, 1928. - 318 с. - (Зб. Іст.-філол. відділу; № 24).

52. Рудинська Є. Я. Листи Василя Горленка до Панаса Мирного 1883 - 1905 / ВУАН. - К., 1928. - 106 с.
53. Савченко Ф. Я. Перший збірник українських пісень Максимовича, 1827-1927 / Іст. секція. - К., 1928. - 59 с. Відб. зі зб.: Україна. - 1927. - Кн. 6.
54. Словник ботанічної номенклатури: (Проект) / ВУАН. Ін-т укр. наук. мови. - Х.: Держвидав України, 1928. - XXXII, 313 с. - (Матеріали до укр. термінології та номенклатури; Т. 7).
55. Словник технічної термінології: Комунал. госп-во: (Проект) / ВУАН. Ін-т укр. наук. мови. Техн. відділ; Уклад.: К. Д. Туркало, В. Фаворський. - Х.: Держвидав України, 1928. - 172 с. - (Матеріали до укр. термінології та номенклатури; Т. 9). - (Матеріали до укр. техн. термінології; Т. 1).
56. Словник української мови. Т. 3 / Збір. ред. журн. "Київ. старина": Упоряд. з дод. влас. матеріалу Б. Д. Грінченко; Ред. С. О. Єфремов. - 3-є вид., випр. й доп. - К.: Горно, 1928. - XX, 480 с.
57. Смать-Стоцький С. О. Дорогі земляки // Ольга Кобилянська: Альб. у її пам'ятку її сорокалітн. письмен. діяльності, 1887-1927. - Чернівці, 1928. - С. 277 - 288.
58. Смать-Стоцький С. О. Звідомлення акад. Кримського про правописну конференцію // Літ.-наук. вісн. - Львів, 1928. - Кн. 7/8. - С. 270 - 276.
59. Смать-Стоцький С. О. Обов'язки української науки супроти Шевченка // Там само. - Кн. 3. - С. 252 - 255.
60. Смать-Стоцький С. О., Гуртнер Т. Граматика української (руської) мови. - 4-е вид. - Львів, 1928. - 211 с.
61. Тимченко Є. К. Акузатив в українській мові: (З укр. складні). - К., 1928. - 106 с. - (Зб. Іст.-філол. відділу ВУАН; № 67).

62. Ткаченко М. М. Список праць О.М. Лазаревського і праць про нього. - К., 1928. - 32 с. Окр. відб. із: Укр. археол. зб. - Т. 2.
63. Тулуб О. О. Словник псевдонімів українських письменників: (Матеріали). - К., 1928. - 34 с. Відб. із: Зап. Іст.-філол. відділу. - 1928. - Кн. 16.
64. Туркало К. Т., Фаворський В. В. Комунальне господарство: (Проект). - К.: Держвидав України, 1928. - 172 с. - (Матеріали до укр. термінології та номенклатури; Т. 9). - (Слов. техн. термінології; Т. 1).
65. Тутковський П. А. Матеріали для бібліографії макознавства України: (Мапи, плани, атласи, альбоми, макознав. літ.). Ч. 1. — К., 1928. - 64 с. - (Зб. Іст.-філол. відділу ВУАН; № 16).
66. Тутковський П. А. Предісторична природа Чернігівщини: (Геол. минуле території Чернігівщини за четвертин. періоду) // Чернігів і лівічне Лівобережжя: Огляд, розвідки, матеріали. - К., 1928. - С. 1 - 16.
67. Український ботанічний журнал. Т. 4 / Укр. ботан. т-во; Редкол.: В. І. Фаворський та ін. - К., 1928. - 76 с.
68. Український правопис / Держ. Коміс. для упорядкув. укр. правопису; Ред. А. Ю. Кримський. - Х.: Держвидав України, 1928. - 103 с.
69. Холодний М. Г. Стан та перспективи наукової роботи Інституту української мови: (Доп. Ради Акад. 5-го листоп. 1928 р.) / ВУАН. Ін-т укр.наук. мови. - К., 1928. - 12 с.
70. Холодный Н. Г. Новые данные к обоснованию гормональной теории тропизмов // Журн. Рус. ботан. о-ва. - 1928. - Т. 13, № 1/2. - С. 191 - 206.
71. Черкаський І. Ю. Громадський (копний) суд на Україні-Руси XVI - XVIII вв. / Передм. М. П. Василенка. - К., 1928. - 714 с. Відб. із: Пр. коміс. для вивчення історії західнорус. та укр. права. - Вип. 4/5.

72. Шевченко Т. Г. Гайдамаки: [Поема] / Ред. Д. І. Багалій; Передм. і приміт. до тексту М. В. Горбаня; Текст пер. М. М. Новицький. - [Х.]: Держвидав України, 1928. - 148 с.
73. Шевченко Т. Г. Катерина: [Поема] / Ред.: Д. І. Багалія, М. М. Новицького. Передм. О. К. Дорошкевича; - [Х.]: Держвидав України, 1928. - 40 с.
74. Шевченко Т. Г. Наймичка [Поема] / Ред. тексту: Д. І. Багалія, М. М. Новицького. Передм. Б. О. Навроцького. - 2-е вид. - [Х.]: Держвидав України, 1928. - 32 с.
75. Шевченко Т. Г. Річник перший / Ін-т Т. Шевченка; Ред.: Д. І. Багалій, С. О. Сфремов, вступн. ст. Д. І. Багалія. - [Х.]: Держвидав України, 1928. - 289 с.: іл.
76. Шевченко Т. Г. Сон. Кавказ: Дві поеми / Ред. тексту: Д. І. Багалія, М. М. Новицького. - Х.: Держвидав України, 1928. - 42, [2] с.
77. Шевченко Т. Г. Художник: (Автобіогр. повість); Пер. з рос. / Ред.: Д. І. Багалія, І. Я. Айзенштока; Передм. І. Я. Айзенштока. - [Х.]: Держвидав України, 1928. - 166 с.
78. Шелуцько І. М. Словник технічної термінології: Електротехніка / ВУАН. Ін-т укр. наук. мови. - К.: Держвидав України, 1928. - XVI, 248 с. - (Матеріали до укр. термінології та номенклатури; Т. 12).
79. Шелуцько І. М., Садовський Т. Словник технічної термінології: (Проект) / ВУАН. Ін-т укр. наук. мови. - К.: Держвидав України, 1928. -
80. Щербина В. І. "Преображенский спектр" у Китаї: в його колишньому і сучасному стані / ВУАН. Іст. секція. - К., 1928. - 8 с. Окр. відб. зі зб.: Україна. - Кн. 3.
81. Щоголев І. М., Паночіні С. С. Назви безхребетних тварин: (Проект) / ВУАН. Ін-т укр. наук. мови. Зоол. секція природн. відділу. - К.: Держвидав України, 1928. - 200 с. - (Матеріали до укр. природн.

термінології та номенклатури; Т. 6, вип. 3). - (Слов. зоол. номенклатури; ч. 3).

82. Ювілейний збірник на пошану академіка Михайла Сергійовича Грушевського: З нагоди шістдесятої річниці життя та сорокових роковин наук. діяльності. Т. 1 / ВУАН; Редкол.: Н. А. Тутковський та ін. - К., 1928. - XII, 492 с. - (Зб. Іст.-філол. відділу; № 76).

83. Те саме. Т. 2. - XII, 524 с.

1929

1. Академік Павло Тутковський: (Автобіогр.). 1858-1928. - К., 1929. - 20 с.
2. Антропологія: Річник каб. [Вип.] 2 / ВУАН; Ред.: А. З. Носів, М. Я. Рудинський. - К., 1929. - 297 с.
3. Багалій Д. И., Лозиев П. Н. Всеукраинская Академия наук // Педагогическая энциклопедия. - М., 1929. - Т. 3. - Стб. 303 - 308.
4. Багалій Д. І. Матеріали для бібліографії В. Б. Антоновича: З приводу 20-ї річниці з дня його смерті / ВУАН. - К., 1929. - 132 с. - (Зб. Іст.-філол. відділу; № 92).
5. Багалій Д. І. [Промова на урочистому прилюд. засіданні наук. та освіт. установ, Харків, 27 груд. 1927 р.] // Ювілей академіка Дмитра Івановича Багалія. 1857-1927 / Упоряд. М. З. Левченко. - К., 1929. - С. 87 - 88.
6. Багалій Д. І., Филипович П. П. Шевченкова поема про Івана Гуса: [Передм.] // Шевченко Т. Г. Єретик. - Х., 1929. - С. 5 - 12.
2428. Василенко М. П. Матеріали до історії українського права. Т. 1 / ВУАН. - К., 1929. - I, X, 336 с. - (Зб. Соц.-екон. відділу; № 11).
7. Василенко Н. П. Конституция Филиппа Орлика // Учен. зап. Ин-та истории Рос. Ассон. ПИИ обществ. наук. - М., 1929. - Т. 3. - С. 153 - 171.

8. Василенко-Полонська Н. Д. Нездійснений архітектурний проект: [До історії Катеринослава]. – К., 1929. – 317 с. Окр. відб. із: Зап. іст.-філол. відділу. – Кн. 25.
9. Василенко-Полонська Н. Д. Перші кроки єврейської колонізації в південній Україні / ВУАН. – К., 1929. – 36 с. Відб. із: 36. пр. Свр. іст.-архетр. коміс. – Т. 2.
10. Гуго фон Гофманстат. Гарна мова / Пер. С. Й. Смаль-Стоцького // Літ.-наук. вісн. - Львів, 1929. - Кн. 10. - С. 867 - 869.
11. Ернст Ф. Л. Як збиралися малярські твори Шевченкові у Весукраїнським історичним музеї ім. Т. Шевченка // Життя й революція. - 1929. - Кн. 3. - С. 122 - 130.
12. Записки Історично-філологічного відділу Української Академії наук. Кн. 21/22 (1928) / Гол. ред. А. Ю. Кримський. – К., 1929. – XXXVIII, 451 с. і 60. Те саме. Кн. 23 (1929). – IV, 390 с.
13. Те саме. Кн. 25 / Гол. ред. А. Ю. Кримський. – IV, 374 с.
14. Історично-географічний збірник. Т. 3 / ВУАН. Коміс. для склад. іст.-геогр. слов. України; Ред. О. С. Грушевський. – К., 1929. – 224 с.
15. Кашинович М. Я. Вступ до історичного мовознавства / Київ. ін-т нар. освіти. - К., 1929. - 238 с.
16. Карачківський М. Ф. Північно-Західна Балтія. – К., 1929. – 43 с. Відб. із: Іст.-геогр. зб. – Т. 3.
17. Кравчук М. П. Алгебраїчні студії над аналітичними функціями. - К., 1929. – 34 с. – (Тр. / Фіз.-мат. відділ ВУАН; Т. 12, вип. 1).
18. Кравчук М. П. Звіdomлення з поїздки на Всесвітній математичний конгрес у Болонії та у Парижі. - Львів: Наук. т-во ім. Т. Шевченка, 1929. - 13 с.
19. Кравчук М. П. Про інтерполяцію з допомогою ортогональних многочленів // Зап. Київ. с.-г. ін-ту. - 1929. - № 4. - С. 21 - 28.

20. Кравчук М. П. Про застосування способу моментів до наближеного розв'язання інтегральних та диференціальних рівнянь // Вісті КІП. - 1929. - Кн. 2. - С. 93 - 108.
21. Кравчук М. П. Про наближене розв'язання лінійних диференціальних рівнянь // Зап. Харк. мат. т-ва, та ІЛД мат. наук. Сер. 4. - 1929. - С. 57 - 74.
22. Кравчук М. П. Про наближене розв'язання рівнянь // Зап. Київ. с.-г. ін-ту. - 1929. - № 4. - С. 29 - 36.
23. Кравчук М. П. Рекомендує Київська СНР [до обрання нових академіків ВУАН]: [Постанова Ради Нар. Комісарів УСРР з 16 квіт. 1929 р.]. - Б.м., б.р. - 23 с. - (Матеріали до обрання нових академіків; № 44).
24. Кравчук М. П. Sur la methode de Laguerre pour la resolution approchee des equations // Sitzungsberichte der math-naturwiss.-ärztl. Sektion der Ukrainischen Ševčenko Gesellschaft der Wissenschaften in Lemberg. - 1929. - H. 11. - P. 6.
25. Кравчук М. П. Sur la methode de W. Ritz pour l'integration approchee des equations differentielles // Bol. mat. Buenos Aires. - 10. - 1929.
26. Кравчук М. П. Sur la recherche des nombres caracteristiques et des fonctions fondamentales // C. R.Sci. -Paris, 1929. - 189. - P. 519 - 522.
27. Кравчук М. П. Sur la resolution approchee des equations differentielles lineaires // Там само. - P. 439 - 441.
28. Кравчук М. П. Sur la resolution approchee des equations tergralesineaires // Там само. - 188 - P. 978-980.
29. Кравчук М. П. Sur la resolution des systemes des equations integrales lineaires // Sitzungsberichte der math-naturwiss.-ärztl. Sektion der Ukrainischen Ševčenko Gesellschaft der Wissenschaften in Lemberg. - 1929. - H. 11. - P. 9 - 10.
30. Кравчук М. П. Sur un theoreme de Laquerre // C. R., Acad.Sci.- Paris, 1929. - 188. - P. 229 - 301.

31. Кравчук М.П. Sur une generalisation des polynômes d'Hermite // Там само. - 189. - Р. 620 - 622.
32. Кримський А. Ю. Нарис історії українського правопису до 1927 р.: Доп. на Правопис. конф., трав. 1927, Харків // Зап. Іст.-філол. відділу ВУАН. - 1929. - Кн. 25. - С. 175 - 186.
33. Кримський А. Ю., Левченко М. З. Нові знадобки для життяпису Степана Руданського: Спомини та матеріали, що їх опубл. 1925-1929 рр. в "Зап. Іст.-філол. відділу". - К., 1929. - IV, 90 с.
34. Крымский А. Е. Тимур (1336 - 1405) // Энциклопедический словарь Гранат. - 7-е изд., перераб. - М., 1929. - Т. 41, ч. 8. - Стб. 94 - 97.
35. Крымский А. Е. Гомсен Вильгельм // Там само. - Стб. 377 - 379.
36. Крымский А. Е. Тохарский язык // Там само. - Т. 41, ч. 9. - Стб. 24 - 25.
37. Крымский А. Е. Чадра // Там само. - Т. 45, ч. 3. - Стб. 526 - 527.
38. Крымский А. Е. Чалма // Там само. - Стб. 556 - 557.
39. Крымский А. Е. Чингиз - Хан (1155 - 1227) // Там само. - Т. 48. - Стб. 611 - 613.
40. Крымский А. Е. Чистые братья [Общество философов энциклопедистов (ок. 983)] // Там само. - Т. 48. - Стб. 636 - 637.
41. Марковський С. М. Український вертеп: Розвідки й тексти / Ред.: А. М. Лобода та ін.; Етногр. коміс. - К., 1929. - 202 с.: іл. - (36. Іст.-філол. відділу; № 87/№ 86). - (Матеріали з укр. нар. драми; Т. 1, вип. 1).
42. Російсько-український словник. Т. 2. З - Н, вип. 1. З - К / Гол. ред. А. Ю. Кримський. - К., 1929. - 392 с. - (36. Іст.-філол. відділу ВУАН; № 24).
43. Сагарда М. І. Основні питання зведеного каталогу часописів у бібліотеках України. - К., 1929. - 14 с. Відб. із журн.: Бібліотекознавство та бібліотр. - Ч. 3.

44. Словник механічної термінології: (Проект). Ч. 1. Силові / Ін-т укр. наук. мови. – К.: Держвидав України, 1929. – 165 с. (Матеріали до укр. термінології та номенклатури; Т. 15).
45. Смаль-Стоцький С. Й. Граматика в школі // Літ.-наук. вісн. - 1929. - Кн. 9. - С. 815 - 822.
46. Смаль-Стоцький С. Й. "М'які" і "тверді" голосівки // Славія. - 1929. - Зон. 4. - С. 827 - 836.
47. Смаль-Стоцький С. Й. Найближчі завдання славістики // I. Sjiessd slovanських filologu v Praze. - Praha, 1929. - С. 1 - 5.
48. Смаль-Стоцький С. Й. Die Ukraine in der russischen Literatur // Abh. des Ukr. Wiss. Institution. - 1929. - Bd.11. - S. 56 - 64.
49. Стівенсон Р. Л. Острів скарбів / Пер. з англ. С. О. Буди; Вступ. ст. і ред. М. Я.Катиновича. - К.: Слово, 1929. - 232 с.
50. Трихвиль Ю. В., Зубков І. М. Словник технічної термінології. Мірництво: Проект / ВУАН. Ін-т укр. наук. мови. - Х.: Держвидав України, 1929. - 156 с. - (Матеріали до укр. термінології та номенклатури; Т. 19).
51. Тутковський П. А. Вітання Українському відділу Геологічного комітету з днем його 10-річного ювілею // Вісн. Укр. відділу Геол. ком. - 1929. - Вип. 12. - С. 12.
52. Тутковський П. А. В. В. Різниченко // Матеріали до обрання нових академіків ВУАН: Характеристики канд. на акад. ВУАН, подані з доручення особливих коміс. - Дод. до Вістей ВУАН. - 1929. - № 5/6. - С. 29 - 30.
53. Тутковський П. А., Соколовський О. Н. // Там само. - С. 27 - 28.
54. Тутковський П. А. Показчик головнішої літератури про підземні води на Україні та почасти на суміжних просторах, в зв'язку з геологічною літературою взагалі ЛДЦ вод. госп-ва України. - К., 1929. - 99 с.

55. Тутковський П. А., Опішов С. В. Те саме. - К., 1929. - 100 с. - (Вісті НДІ зод. госп-ва України; Т. 3, Вип. 2).
56. Тутковський П. А. Кравиди України: Наук.-попул. нарис. - К.: Держвидав України, 1929. - 48с.: іл.
57. Український діалектологічний збірник. Кн. 2 / Ред.: А. Ю. Кримський та ін. - К., 1929. - 282 с. - (Пр. Діалектол. коміс.).
58. Шарлемань М. В. Матеріали до питання їжі у крока (*Ta'ra curorea* L.). - К., 1929. - 9 с. Відб. із: Бюл. УКОПС. - № 4.
59. Шарлемань М. В. Нарис сучасного поширення бобра на Україні. - К., 1929. - 50 с. Відб. із: Бюл. УКОПС. - № 3.
60. Шарлемань М. В., Борзаківський О. Чаплі: Держ. степ. заповідник "Асканія Нова" - Х.; К.: Держвидав України, 1929. - 48 с.: іл.
61. Шевченко Т. Г. Княжна: [Поема] / Ред. Д. І. Багалій. - [Х.] : Держвидав України, 1929. - 36 с.
62. Шевченко Т. Г. Марина: Поема / Ред. Д. І. Багалій; Передм. О. К. Дорошкевича. - [Х.] : Держвидав України, 1929. - 24 с.
63. Ювілейний збірник на пошану академіка Михайла Сергійовича Грушевського: З нагоди шістдесятої річниці життя та сорокових роковин наук. діяльності. Т. 3. Матеріали до бібліогр. пр. акад. М. С. Грушевського за 1925-1928 рр. / Редкол.: П. А. Тутковський та ін. - К., 1929. - 108 с.

1930

1. Андрієвський О. Є. Бібліографія літератури українського фольклору. Т. 1 / Ред. і передм. А. М. Лободи; Етногр.-фольклор коміс. - К., 1930. XXVIII, 824 с. - (Матеріали до історії укр. етнографії).
2. Багалій Д. І. Від кафедри: [Передм.] // Наук. зб. Харк. наук.-дослід. каф. історії укр. культури. - Х., 1930. - Т. 8, вип. 1. - С. 1.
3. Багалій Д. І. Організація української історії за 1917-1927 рр. на Україні // Там само. - С. 5 - 11.

4. Багалій Д. І. Перші поселенні м. Харкова: Матеріали до ономастики // Там само. - Т. 10. - С. 49 - 54.
5. Багалій Д. І. Харківська доба діяльності Олександри Яковлевни Сфименко (1879-1906) // Там само. - С. 5 - 15.
6. Баранович О. І. Залюднення Волинського воєводства з першої половини XVII ст. / Коміс. іст.-геогр. Соц.-екон. відділ ВУАН. - К., 1930. - 156 с.
7. Баранович О. І. Нариси магнатського господарства на півдні Волині у XVIII ст. / Наук.-дослід. каф. історії України. - К., 1930. - 55 с. Відб. із кн.: Студії історії України. - Т. 3.
8. Будда С. А. Словник булівельної термінології: (Проект) / Ін-т укр. наук. мови. - К.: Держвидав України, 1930. - 255 с. (Матеріали до укр. термінології та номенклатури. Т. 18).
9. Василенко-Полонська Н. Д. Південна Україна р. 1787: (3 студії з історії колонізації). - К., 1930. - 63 с. Відб. із: Зап. іст.-філол. відділу. - Кн. 24.
10. Велз Г. Твори. Т. 1 / Пер. з англ., ред., авт. вступ. ст. М. Я.Калинович. - Х.; К.: Книгоспілка, 1930. - 300 с.
11. Вісник Інституту української наукової мови. Вип. 2. / Редкол.: М. Гладкий та ін. - К., 1930. - 102 с.
12. Декабристи на Україні: Зб. пр. Коміс. для дослід. громад. течій на Україні. Т. 2 / Ред. Д. І.Багалій. - К., 1930. - VI, 192 с. - (Зб. іст.-філол. відділу ВУАН; № 376).
13. Дорошенко М., Станіславський М., Страшкевич В. Словник ділової мови: Термінологія та фразеологія: (Проект) / Ін-т укр. наук. мови. - К., 1930. - 248 с. - (Матеріали до укр. термінології та номенклатури; Т. 16).
14. Історичний словник українського язика. Т. 1. А - Ж. Золот 1. А - Глубина. / Ін-т укр. наук. мови. Коміс. на улож. іст. слов. укр. яз.; Ред. С. К. Тимченко. - Х.; К.: Держвидав України, 1930. - XXIV, 528 с.

15. Кравчук М. П. Кілька висновків із Bessel-евої та Hadamard-ової нерівностей. – К., 1930. – 267 с. Окр. відб. із: Зап. Фіз.-мат. відділу ВУАН. – Т. 4, вип. 5.
16. Кравчук М. П. Про наближене розв'язання лінійних завдань математичної фізики. – К., 1930. – 13 с. Окр. відб. зі зб.: Зап. Фіз.-мат. відділу ВУАН. – Т. 5, вип. 4.
17. Кравчук М. П. Про розв'язання систем лінійних диференціальних рівнянь // Вісті Київ. політехн. ін-ту. – 1930. – Вип. 1. – С. 7 - 22.
18. Кравчук М. П. Уваги до Laguerre'вого способу наближеного розв'язання рівнянь // Зб. мат.-природописно-лікар. секції Наук. т-ва ім.Т.Шевченка. – 1930. – № 28/29. – С. 27 - 33.
19. Кравчук М. П. Sur les dérivées des integrales approchées de certaines équations différentielles//Rend. Circ. mat. - Palermo. - 1930. - 54. - С. – 194 - 198.
20. Кривченко Г. О., Ігнатович В. В. Словник економічної термінології: (Проект) / Ін-т укр. наук. мови. – К.: Держвидав України, 1930. – 140 с. (Матеріали до укр. термінології та номенклатури; Т. 17).
21. Кримський А. Ю. Тюрки, їх мови та літератури. Вип. 2. Тюрські мови / Тюркол. коміс. – К. 1930. – 101 с. – (Зб. Іст.-філол. відділу; № 105).
22. Крымский А. Е. Чуфут-Кале // Энциклопедический словарь Гранат. – 7-е изд., перераб. – М., 1930. – Т. 49. – Стб. 26 - 27.
23. Крымский А. Е. Панфара [поэт (ок. 560-610 гг)] // Там само. – Стб. 85.
24. Крымский А. Е. Паракий [ученый-энциклопедист XVI в.] // Там само. – Стб. 93 - 94.
25. Крымский А. Е. Шафии [основатель правоверного толка] // Там само. – Стб. 135.
26. Крымский А. Е. Шах // Там само. – Стб. 134.
27. Крымский А. Е. Шах-Аалем (1759-1806) // Там само. – Стб. 135.

28. Крымский А. Е. Шах-Заде // Там само. - Стб. 136.
29. Крымский А. Е. Шахрастаний [историк (1077 - 1153)] // Там само. - Стб. 154-155.
30. Крымский А. Е. Шахрох [сын Тимура] // Там само. - Стб. 155-156.
31. Крымский А. Е. Шегрен Андрей Михайлович // Там само. - Стб. 336-337.
32. Крымский А. Е. Шейбан-хан (1451-1510) // Там само. - Стб. 341 - 343.
33. Крымский А. Е. Шейх-мансур [предшественник Шамиля] // Там само. - Стб. 345 - 346.
34. Крымский А. Е. Шейх [старик] // Там само. - Стб. 345.
35. Крымский А. Е. Шериф // Там само. - Стб. 477 - 478.
36. Крымский А. Е. Ширван [область] // Там само. - Стб. 620 - 624.
37. Річник Українського театрального музею / Ред. П. І. Рудін. - К., 1930. - 236 с.
38. Словник музичної термінології: (Проект) / Ін-т укр. наук. мови. - Х.; К: Держвидав України, 1930. - 135 с. - (Матеріали до укр. термінології та номенклатури; Т. 20).
39. Смаль-Стоцький С. Й. Уваги й замітки // Рудницький М. Правопис і літературна мова. - Львів, 1930. - С. 74 - 96.
40. Трихвиль Ю. В., Зубков І. М. Словник гірничої термінології: (Проект) / Ін-т укр. наук. мови. - Х.; К: Держвидав України, 1930. - 156 с. - (Матеріали до укр. термінології та номенклатури; Т. 19).
41. Холодний М. Г. Мікропотометричні дослідження над ростом і тропізмами колеоптилів вівса // Зам. Природ.-техн. відділу ВУАН. - 1930. - № 2. - С. 1 - 32.
42. Яната О. А. Павло Аполлонович Тутковський. [Некролог] // Вісн. прикл. ботаніки. - 1930. - Вып. 3/4. - С. 169 - 170.

43. Янота О. А. Як вони доконалися: Керівники контр.-револ. орг. в сіл. госп-ві // Спеціаліст сіл. госп-ва України. - 1930. - № 10/11. - С. 17 - 19.

1931

1. Багалій Д. І. Т. П. Шевченко - поет пригноблених мас. - Х.: Держвидав України, 1931. - 95 с.: іл.
2. Большая Советская Энциклопедия / Редкол.: В. И. Затонский и др. - [1-е изд.]. - М.: Сов. энцикл., 1931. - Т. 21, 23.
3. Василенко П. І., Шелудько І. М. Словник гірничої термінології: (Проект) / ІДЦ мовознавства. Відділ термінології та номенклатури. Х.: Рад. школа, 1931. - 142 с. - (Матеріали до укр. термінології та номенклатури; Т. 2).
4. Гордон М., Дзюбенко С., Яновская З. Рабочая книга по математике: Пер. с укр. / Ред. М. Ф. Кравчук. - Х.: Рад. школа, 1931. - (Учеб. для труд. шк. Второй концентр). Вып. 1: 5-й год обучения. - 320 с.: ил.
Вып. 2: 6-й год обучения. - 320 с.: ил.
Вып. 3: 7-й год обучения. - 308 с.: ил.
5. Гордон М., Дзюбенко С., Яновська З. Робітна книга з математики: Підруч. / Ред. М. П. Кравчук. - Х.: Рад. школа, 1931. - (Підруч. для труд. шк. Другий концентр).- Вып. 1: 5-й рік навчання. - 320 с.: іл.
Вып. 2: 6-й рік навчання. - 312 с.: іл.
Вып. 3: 7-й рік навчання. - 228 с.: іл.
6. Грунський М. К. Слово о полку Игоревім. - Х.: Рад. школа, 1931. - 58 с.: іл.
7. Грунський М. К., Ковальов П. Історія форм української мови: (Підруч. для педагогів). - Х.: Рад. школа, 1931. - 352 с.

8. Записки Історично-філологічного відділу Української Академії наук. Кн. 26 / Ред.: М. С. Грушевський, О. С. Грушевський. - К., 1931. - 416 с.
9. Збірник Комісії для дослідження історії української мови. Т. 1 / Ін-т мовознавства; Ред.: А.Ю. Кримський, М.О. Драй-Хмара. - К., 1931. - 339 с.
10. Історично-географічний збірник. Т. 4 / Коміс. для склад. іст.-геогр. слов. України; Ред. О.С.Грушевський. - К., 1931. - 233 с.
11. Калинович Ф.П., Холодний Г.Г. Словник математичної термінології. Т. 3. Астрономічна термінологія й номенклатура: (Проект) / Ін-т мовознавства. Відділ термінології та номенклатури. - Х., 1931. - 117 с. - (Матеріали до укр. термінології та номенклатури; Т. 3).
12. Кравчук М.П. Виступ на сесії Ради ВУАН, 15 липня 1930 р.: Протоколи сесії // Вісті ВУАН. - 1931. - № 1/3. - С. 25-26.
13. Кравчук М.П. Работническа книжка по математике за 5 година. - Х.; К.: Центроиздат, Весукр. отд., 1931. - 335 с. - (Народен Комисариат на просветата в УССР).
14. Кравчук М.П. Рекомендус Київська СНР [до обрання нових академіків ВУАН]: [Постанова Ради Нар. Комісарів УСРР з 16 квіт. 1929 р.]. - Б.м., б.р. - 23 с. - (Матеріали до обрання нових академіків; № 44).
15. Кравчук М.П. Note sur les determinants//Sitzungsberichte der math.-naturwiss.-ärztl. Sektion der Ukrainischen Ševčenko Gesellschaft der Wissenschaften in Lemberg. - 1931. -[V.] 15. - P. 5 - 7.
16. Кривченко Г.О., Ігнатович В.В. Словник економічної термінології: (Проект) / Ін-т мовознавства. - Х.: Рад. школа, 1931. - 134 с. - (Матеріали до укр. термінології та номенклатури; Т. 17).

17. Кропивницький М. Твори / Ред. і приміт. П.І. Рудіна. - Х.; К.: ЛПМ, 1931. - Т. 5,6 - (Б-ка укр. класиків).
17. Культура українського слова. Зб. 1 / НДІ мовознавства при ВУАН; Ред. О.Н. Синявський. - Х.; К.: ЛПМ, 1931. - 176 с.
18. Лисенко М.В. Повна збірка творів. Т. 4, вип. 1, 8/11. / Ст., приміт. й муз. ред. Л.М. Ревуцького. - Х.; К.: ЛПМ, 1931.
19. Матеріали до вивчення виробничих об'єднань. Вип. 2. Чумаки / Етногр. коміс.; Ред. А.М. Лобода. - К., 1931. - I, VI, 139 с. - (Зб. Іст.-філол. відділу ВУАН; № 91).
20. На мовознавчому фронті. Кн. 1 / НДІ мовознавства; Ред. О.Б. Курило та ін. - Х.; К.: Рад. школа, 1931. - 176 с.
21. Науковий збірник Ленінградського товариства дослідників української історії, письменства та мови. [Вип.] 3 / Ред. В.М. Перетц. - К., 1931. - 120 с.
22. Носов А.З. Словник антропологічної термінології : (Проект) / НДІ мовознавства. - Х.: УРБ, 1931. - 230 с. - (Матеріали до укр. термінології та номенклатури; Т. 3).
23. Опис Новгород-Сіверського намісництва (1779 - 1781) / Археогр. коміс.; Ред. П.К. Федоренко. - К., 1931. - XXII, 594 с.
24. Оппоков Е.В. Об организации научно-исследовательской работы в области водного хозяйства Украины. - К., 1931. - 20 с. Отт. из: Вісті НДІ вод. госп-ва України. - 1931. - Т. 4, в. 2.
25. Оппоков Є.В. Висушування земель. - 2-е вид. - Х.: Держсільгоспвидав, 1931. - 200 с.: іл.
26. Оппоков С. В. Інструкція, як провадити дослід перед висушуванням багон та складати проекти на висушні роботи / НДІ вод. госп-ва. - К., 1931. - 12 с.

27. Паночнін С. С. Словник біологічної термінології / ІДІ мовознавства. – Х.: Рад. школа, 1931. – 90 с. – (Матеріали до укр. термінології та 3638. Перетц В. Н. А. М. Лобода: Некролог // Изв. АН СССР. Отд-ние обществ. наук. - 1931. - № 5. - С. 517 - 522.
28. Перетц В. Н. А. И. Лященко: Некролог // Там само. - № 10. - С. 1087 - 1090.
29. Перетц В. Н. В. В. Сиповский: Некролог // Там само. - № 3. - С. 269 - 274.
30. Практичний словник медичної термінології / В. Крамаревський, О. П'ятак, В. Савицький та ін. / ІДІ мовознавства. Відділ термінології та номенклатури. – Х.: Рад. школа, 1931. – 86 с. – (Сер. практ. слов.; Вип. 1).
31. Рулін П. І. М. П. Старицький - драматург: [Передм.] // М.П. Старицький. Вибрані твори. - Х.; К.: ЛПМ, 1931. - С. V - LV.
32. Сабалдир Н. І. Практичний словник сільськогосподарської термінології / Наук. дослід. ін-т мовознавства, Відділ термінології та номенклатури. – Х.: Рад. школа, 1931. – 100 с. – (Сер. практ. слов.; Вип. 2).
33. Семко С. М. Активні методи навчання. - Х.: Рад. школа, 1931. - 54 с.
34. Сендборг К. Дим і криця: Вибр. поезії / Пер. з англ. І. Кулик. - Х.: ЛПМ, 1931. - 94 с.
35. Словник математичної термінології. Т. 3. Астрономічна термінологія і номенклатура / ІДІ мовознавства; Ред. Ф.Калинович. – Х.: Рад. школа, 1931. – 177 с.
36. Смаль-Стоцький С. Й. Найважливіший момент в історії України // Літ.-наук. вісн. - 1931. - Кн. 9. - С. 786 - 805.
37. Смаль-Стоцький С. Й. Чому називасмо Тараса Шевченка генієм України // Гуртуймося. - Прага, 1931. - [№ 5]. - С. 13 - 17.

38. Те саме // Самостійна думка. - Чернівці. - 1931. - Ч. 4. - С. 1 - 4.
39. Смаль-Стоцький С. О. Шевченкова поема "Іван Пількова" // Укр. школа. - 1931. - С. 2 - 3.
40. Собкевич А. І. Туберкульоза. - Х.; К.: Держмедвидав, 1931. - 574 с.; іл.
41. Стариський М. Вибрані твори / Вступ. ст., і ред. П. І. Рудіна. - Х.; К.: ЛМ, 1931. - V-IV, 186 с. - (Літ. б-ка. Укр. письменство).
42. Стороженко О. Твори / Ред. і вступ. ст. А.П. Шамрая. - 2-е вид. - Х.: ЛМ, 1931. - Т. 3-4. - (Пр. ін-ту Т. Шевченка. Б-ка укр. класиків).
43. Ткаченко М.М. Нариси з історії селян на Лівобережній Україні XVII-XVIII вв. Т. 1, вип. 1. - К., 1931. - 150 с. Відб. зі зб.: Зап. Іст.-філол. відділу. - 1928. - Вип. 16.
44. Холодний М. Г. Грунтові бактерії, значення їх у природі та сільському господарстві. - К., 1931. - 40 с. - (Сер. наук.-попул.).
45. Холодний М. Г. До фізіології ростового гормону рослин // Вісн. Київ. ботан. саду. - 1931. - Вип. 12/13. - С. 89-96.
46. Холодний М. Г. Кілька спогадів за С.Г. Навашина // Там само. - С. 23 - 26.
47. Холодний М. Г. Ростова реакція на світло і фототропізм // Там само. - С. 97 - 100.
48. Холодний М. Г. Kritische Bemerkungen über die Eisenbakterien // Beih. Bot. Zentr.-Bl. - 1931. - Bd. 48, Abt. 1. - S. 391 - 404.
49. Холодний М. Г. Lichtwachstumsreaktion und Phototropismus // Ber. Dt. Botan. Ges. - 1931. - Bd. 49, H. 5. - S. 243 - 247.
50. Холодний М. Г. Verwendung, Wachstum und Tropismen // Planta. - Berlin, 1931. - Bd. 14, H. 4. - S. 665 - 694.

51. Холодний М. Г. Vorwort zur Arbeit von prof. Dr. S. Kuschakewitsch: Zur Kenntnis der Entwicklungsgeschichte von Volvox // Arch.f. Protistenk. - 1931. - Bd. 7, H. 3. - S. 323 - 324.
52. Холодний М. Г. Zur Physiologie des pflanzlichen Wuchshormons // Planta. - Berlin, 1931. - Bd. 14, H. 1. - S. 207 - 216.
53. Холодний М. Г. Zur Frage nach dem Einfluß von Salzen auf den Geotropismus der Wurzel // Ber.D.Bot. Gesellschaft. - 1931. - Bd. 49, № 4. - S. 222 - 227.
54. Цітин П. Фрезі: Пер. з нім.[УНМ - Х.: Укр. робітник, 1931. - 160 с.: іл. - (Виробн.-техн. б-ка робітника. Сер. металіста).
55. Шарлемань М. В. Птах із УСРР в Іспанії // Укр. мисливець і рибалка. - 1931. - № 7. - С. 16.
56. Шарлемань М. В. Спроба поновити у заповіднику Конча-Заспа бобра // Там само. - № 5/6. - С. 7-9.
57. Шарлемань М. В. Цікаві знахідки окільчених птахів // Там само. - № 2/3. - С. 43.
58. Шелудько І. М. Практичний словник виробничої термінології / НДІ мовознавства. Відділ термінології та номенклатури. - Х.: Рад. школа, 1931. - VIII, 110 с. - (Сер. практ. слов.; Вип. 3).

1932

1. Антонович В. Б. Твори: Повне вид. Т. 1. - К., 1931. - 313 с.
2. Багалій Д. І. Два нових документи про готування Польського повстання на Україні 1853 року // Нариси з соціально-економічної історії України. - К., 1932. - С. 325 - 356.
3. Багалій Д. І. [Передмова] // Нариси з соціально-економічної історії України. - К., 1932. - С. V - VI. - (Іпр. Коміс. соц.-екоп. історії України; Т. 1).

4. Вивчаймо природу краю! : Зб. ст. про методи вивч. природи та збирання колекцій / Коміс. природн.-геогр. краєзнавства; Ред. М. Королун, М.В. Шарлемань. - К., 1932. - 168 с.: іл.
5. Вовчанецький В. С., Ленченко Я. Х. Словник ботанічної термінології: (Проект) / НДІ мовознавства. Сектор термінології та номенклатури. - К.: УРЕ, 1932. - 328 с. - (Матеріали до укр. термінології та номенклатури: № 7).
6. Історичний словник українського язика. Т. 1. А - Ж, зош. 2. Г - Ж / Ін-т укр. наук. мови, Коміс. на улож. іст. слов. укр. яз.; Уклад.: С. К. Тимченко, Є. К. Волошин та ін. - Х.; К.: УРЕ, 1932. - 947 с.
7. Кравчук М. П. Застосування способу моментів до розв'язання лінійних диференційних та інтегральних рівнянь. Вип. 1. - К., 1932. - 168 с. (Природн.-техн. відділ ВУАН).
8. Кравчук М. П., Дрінфельд Г. І. Вступ до вищої математики: Посібник для технікумів, вищ. шкіл та самоосвіти. - К., 1932. - 196 с.: іл.
9. Кравчук М. П. Sur le problème des moments // Verhandl. des Intern. Math. Kongr. - Zürich, 1932. - P. 2.
10. Крымский А. Е. Рейске Иоганн-Якоб [неман. филолог-арабист (1716 - 1774)] // Энциклопедический словарь Гранат. - М., 1932. - Т. 36, ч. 1. - Стб. 338-339.
11. Крымский А. Е. Тюркские литературы и тюркские языки. Турция [Історія Османської імперії]. - М., 1932. Окр. відб. із: Энциклопедический словарь Гранат. - Т. 41. - С. - 175-206, 340 - 418.
12. Крымский А. Е. Шотт [ориенталист (1802 - 1889)] // Энциклопедический словарь Гранат. - М., 1932. - Т. 50. - Стб. 362-363.
13. Крымский А. Е. Шигель [иранист (1820 - 1905)] // Там само. - Стб. 380-381.

14. Крымский А. Е. Шрадер [нем. ассириолог (1836 - 1908)] // Там само. - Стб. 405 - 406.
15. Нариси з соціально-економічної історії України / Відп. ред. Д. І. Багалій. - К., 1932. - VII, 356 с. - (Тр. Комісії соціально-економічної історії України; Т. 1).
16. Перетц В.Н. К истории древнерусской лирики. - Slavica, 1932. - Т. 11. - S. 3-4; С. 474 - 479.
17. Перетц В. Н. Михаил Николаевич Покровский. - Л., 1932. - С. 153-154. - (Тр. Ин-та славяноведения АН СССР; Т. 1).
18. Перетц В.Н. Памяти А.И.Дяченко. Очерк его жизни, научной и общественной работы. - Л., 1932. - С. 354 - 376. - (Тр. Ин-та славяноведения АН СССР; Т. 1).
19. Іскактор Е. Політичний театр / Пер. М.К. Зерова; Ред. вступ. ст. П.І. Рудіна. - Х.; К., 1932. - С. 190 с.: іл.
20. Російсько-український словник. Т. 2, вип. 2, Л - Намыкивать / Упоряд.: М.Я. Калинович, В.Г. Ярошенко; Гол. ред. А.Ю. Кримський. - К., 1932. - 335 с.
21. Самокритичний огляд наукової продукції / Упоряд. О.Д. Багалій [з посмерт. пр. акад. Д.І. Багалія] // Архів Рад. України. - 1932. - № 4/5. - С. 338 - 375.
22. Словник транспортної термінології: (Проект) / НДІ мовознавства. Сектор термінології та номенклатури. - К., 1932. - XII, 370 с. (Матеріали до укр. термінології та номенклатури; Т. 4).
23. Словник фізичної термінології: (Проект) / НДІ мовознавства. Сектор термінології та номенклатури. - К., 1932. - VI, 216 с. (Матеріали до укр. термінології та номенклатури; Т. 9).
24. Смалк-Стоцький С. О. Найближчі завдання славістики // Збірник праць Першого з'їзду слов'янських філологів у Празі. - Прага, 1932. - С. 708 - 712.

25. Смаль-Стоцький С. О. Шевченкова поема "Тарасова ніч" // Дзвони. - Львів, 1932. - № 5. - С. 344 - 352.
26. Холодний М. Г. Ist die Wachstumsgeschwindigkeit der Wurzel von deren Lage abhängig? // Planta. - 1932. - Bd. 17, h. 4. - S. 794 - 800.
27. Холодний М. Г. Lichtwachstumsreaktion und Phototropismus // Ber. Dt. bot. Ges. - 1932. - Bd. 50, h. 6. - S. 317 - 320.
28. Холодний М. Г. Zur Kenntnis der durch das Regnerische Wetter verursachten Ertragsabnahme bei Getreidearten // Ber. Dt. bot. Ges. - 1932. - Bd. 50, h. 10. - S. 562 - 570.
29. Холодний М. Г. Zur Theorie der Tropismen, Erwiderung, auf die Gradmann'sche Kritik meiner Arbeit "Verwundung, Wachstum und Tropismen" // Planta. - 1932. - Bd. 15, h. 1/2. - S. 414 - 417.
30. Шарлемань М. В. За соціалістичну реконструкцію рибного господарства: Зб. ст. - Х.; К., 1932. - 44 с.
31. Шарлемань М. В. Заповідник "Конча-Заспа": Корот. подорожник. - Х., 1932. - 32 с.
32. Шмит Ф. И. Политика и византиноведение // Изв. Гос. акад. истории материал. культуры. - Л., 1932. - № 7/8. - С. 6 - 23.
33. Шмит Ф. И. Оски-керменская базилика: Гот. сб. // Там само. - Т. 12, вып. 1/8. - С. 213 - 253.
34. Юркевич В. Д. Еміграція на схід і заселення Слобожанщини за Б. Хмельницького / Каф. історії України доби феодалізму. - К., 1932. - XX, 192 с.

1933

1. Дністрянецький С. С. Промова голови з'їзду при відкритті Українського правничого з'їзду у Празі // Життя в право. - Львів, 1933. - Ч. 4. - С. 3 - 7.

2. Дністрянський С. С. Промова голови з'їзду при закриттю Українського правничого з'їзду у Празі // Там само. - С. 7 - 8.
3. Збірник пам'яті академіка Павла Аполлоновича Тутковського. Вип. 5 / Відп. ред. Л. А. Лепікан. - К., 1933. - 120 с.
4. Те саме. Вип. 6. - 121 с.
5. Колесса Ф. М. Катерина Грушевська: Укр. нар. думи // Slavica. - Прага, 1933. - Зонт. 3/4. - С. 542 - 551.
6. Кравчук М. П. Нові результати в способі моментів // Журн. мат. циклу ВУАН. - 1933. - Т. 1, № 1. - С. 3 - 20.
7. Кравчук М. П. Про задачу моментів // Там само. - С. 21 - 39.
8. Кравчук М. П. Про наближене розв'язування лінійних задач математичної фізики. - К., 1933. - 13 с. Відб. із: Зап. Фіз.-мат. відділу. - Т. 4, вип. 4.
9. Кравчук М. П. Про наближення інтегралів лінійних диференціальних рівнянь // Зап. Харк. мат. т-ва та Укр. НДІу математики і механіки. Сер. 4. - 1933. - Т. 6. - С. 16-18.
10. Кравчук М. П., Дрінфельд Г. Елементи теорії визначників. - К., 1933. - 64 с. - (Гр. /Фіз.-мат. відділ ВУАН; Т. 5, вип. 2).
11. Кравчук М. П., Голопянський Д. Вибрані питання з основ аналізу нескінченно малих. - К., 1933. - 81 с. іл.
12. Крымский А. Е. Эдигей: [Восвоя XIV-XV вв.] // Энциклопедический словарь Гранат. - М., 1933. - Т. 51. - Стб. 100.
13. Крымский А. Е. Эйюбиды: [Династия, 1169-1262] // Там само. - Стб. 163 - 165.
14. Крымский А. Е. Элам: [Государство] // Там само. - Стб. 575-584.
15. Макаренко М. О. Маріупольський могильник. - К., 1933. - 152 с.

16. Переписні книги 1666 року / Археогр. коміс.; Ред., передм. і підготовка до друку В.О. Романовського. - К., 1933. - XII, 448 с.
17. Перетц В. М. Студії над загадками // Етногр. вісн. - 1933. - Кн. 10. - С. 123-204.
18. Перетц В. Н. О некоторых основаниях для датировки древнерусского медного литья. - Л.: ОГИЗ, 1933. - 53, 2 с.: ил. - (Изв. Гос. акад. истории материал. культуры; Вып. 73).
19. Перетц В. Н. Успехи украинского литературоведения в 1917 - 1932 гг. и национальная политика СССР // Вестн. АН СССР. - 1933. - № 7. - С. 7 - 12.
20. Полонська-Василенко Н.Д. Майно запорізької старшини як джерело для соціально-економічного дослідження історії Запоріжжя. - К., 1933. 251 с.
21. Російсько-український словник. Т. 2. З - Н, вип. 3. Намыл - Нять / Упоряд.: М. Я. Калинович, В. В. Ярошенко; Гол. ред. А. Ю. Крымський. К., 1933. - 325 с. - (36. Іст.-філол. відділу; № 24).
22. Словник сільсько-господарської термінології : (Проект) / НДІ мовознавства. Сектор термінології та номенклатури. - К., 1933. - 392 с. - (Матеріали до укр. термінології та номенклатури; Т. 6).
23. Смаль-Стоцький С. О. Немолів // Вістник. - Львів, 1933. - № 2 - С. 86 - 99; № 3. - С. 187 - 199; № 4. - С. 267 - 272; № 5. - С. 338 - 346.
24. Смаль-Стоцький С. О. Українська мова: Її початки, розвиток та характеристичні її прикмети // Дзвони. - 1933. - № 3. - С. 128-134; № 4. - С. 180 - 185.
25. Холодний М. Г. Матеріали до критики теорій фотоперіодизму Бляу // Журн. біо-ботан. циклу ВУАН. - 1933. - № 7/8. - С. 43 - 65.
26. Холодний М. Г. Петро Олексійович Сіверцев: (Некролог) // Там само. - 1933. - С. 211 - 213.

27. Холодный М. Г. Проблемы регулирования жизненных явлений растений // Там само. - С. 3 - 13.
28. Холодный М. Г. Стимуляция // Глобус. - 1933. - № 1. - С. 14 - 15.
29. Холодный М. Г. Beitrage zur Kritik der Blaauwschen Theorie des Phototropismus // Planta. - 1933. - Bd. 20, H. 3. - S. 549 - 576.
30. Холодный М. Г. Zur Problem der Bildung und physiologischen Wirkung des Wuchshormons bei der Wurzeln // Ber. Dtsch. bot. Ges. - 1933. - Bd. 51, H. 2. - S. 85 - 98.
31. Холодный Н. Г. Гормоны растений // Природа. - 1933. - № 8/9. - С. 43 - 54.
32. Холодный Н. Г. Почвенная камера как метод исследования почвенной микрофлоры // Микробиология. - 1933. - Т. 2, вып. 4. - С. 321 - 329.
33. Шмит Ф. И. К происхождению базилики // Изв. ГАИМК. - 1933. - Вып. 100. - С. 617 - 634.